

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Y E T M İ Ş B E Ş İ N C İ Y A Ş I N D A

A Z İ Z N E S İ N

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Aziz Nesin', with a long, sweeping underline.

№ 0604

TÜM FUARCILIK YAPIM A.Ş.'nin

**9. İstanbul Kitap Fuarı onuruna
bir kültür hizmeti olarak
2.500 adet basılmıştır.**

Dizgi : Detay Dizgi Tel: 513 63 43

Baskıya Hazırlayan: ART LINK Reklam Ajansı Tel: 147 87 76 - 131 86 02

Baskı : ATAK OFSET Tel: 555 57 97 - 555 91 87

SUNUŞ

Hemen hepimizin sık sık yinelediği gibi, gerçekten çağımızın yeni Nasrettin Hoca'sı, büyük yazarımız Aziz Neşin, bizlere, 3-11 Kasım 1990 tarihleri arasında açılacak 9. İstanbul Kitap Fuarı'nın onur yazarı olma onurunu verdiği için kendisine teşekkür ederiz.

Bu yıl aynı zamanda, 75. doğum gününü de kutladığımız büyük yazarımızın yarım yüzyıllık yazarlık yaşıamına bir saygı olarak hazırlattığımız bu kitapçık, 9 .İstanbul Kitap Fuarı'nın bir kültür hizmeti olarak yayımlanmıştır.

*Saygılarımızla.
Ekim 1990*

İÇİNDEKİLER

Yaşam Çizelgesi.....	7
Kitapları.....	15
Baskı Sayıları.....	17
Yabancı Ülkelerde Aziz Nesin.....	20
Aziz Nesin ve Yapıtları Üzerine Dış Ülkelerde Yayımlanmış Araştırma, İnceleme ve Tezler.....	21
Yaşamından Kesitler.....	23
Takmaadları, Hapis Cezaları, Genelev Davası, Bir Tutuklanışın Öyküsü 6-7 Eylül Olayları, Kuruluşuna Katıldığı Örgütler.....	27
Nesin Vakfı.....	28
"İnmelik Mektup ve Telgrafları" Dosyasından.....	31
"Yetmişinci Yaş" Dosyasından.....	33
Anılarda Aziz Nesin.....	35
Bölüm Başı - Yusuf Ziya Ortaç.....	37
"İddiasız Gencin Başarıları - Zekeriya Sertel.....	38
Bir Tomar Kağıt - İlhan Selçuk.....	39
Gözlerime İnanamadım - Demirtaş Ceyhun.....	40
Çeşitli Konular Üzerine Görüşleri, Açıklamaları.....	43
Gülmece Anlayışı - Gülmece Yazarı Nasıl Yetişir - Gülmece Bir Edebiyat "Tür"ü müdür? - Kara Gülmece - Konu Bulmak - Gelenekten Yararlanmak - Masallardan Yararlanmak - Nasıl Yazıyor? - Tiyatro Anlayışı - Şiirleri Üzerine - Neden Çok Okunuyor? - Sanatın İşlevi - Sanatta Gündümlülük - Halkın Desteği - Yazarın İşlevi - Yazarın Sorumluluğu - Yazarın Kazancı - Etkilenmeler - Ölüm, Zaman, Sevi, İnsan, Varlık - Kimi Kitaplarının Özeleştirisi - Yergi ve Taşlama - Edebiyatta Ulusal ile Evrensel - Edebiyatımızın En Büyük Eksikliği - Kültür Emperyalizmi - Türkiye'de Eleştiri - Yarışmalar, Ödüller - Dil Özleşmesi - "Aydın" Üzerine - Barış ve Sanat - Niçin Barış? - Bunalım Edebiyatı Politika - Demokrasi Anlayışı	
Aziz Nesin'le Söyleşi - Alpay Kabacalı.....	59
Aziz Nesin ve Yapıtları Üzerine Yazılanlardan Seçmeler.....	69
Yapıtlarından Örnekler.....	81
Öyküler.....	81
Fil Hamdi Nasıl Yakalandı?.....	83
İhtilâli Nasıl Yaptık?.....	85
Altı Bekçi Atlıklarınca.....	88
Biz Adam Olmayız!.....	91
Nah Kalkınız.....	94
Herkesin Kendi Tırtılı Var.....	98
Masallarından Örnek: Hoptirinan.....	101
Romanlarından Biri : Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz.....	104
Köşe Yazılarından Örnek : Karaderili Hemcinsim.....	107
Böyle Gelmiş Böyle Gitmez'den.....	108
Şiirlerinden Örnekler.....	109
Bir Varım Bir Yokum.....	109
Bir Anı.....	109
Diriliş.....	109
Güneş Doğunca.....	110
Seçim.....	110
En Güzel Yerde.....	111

YAŞAM ÇİZELGESİ

- 1915- (20 Aralık) İstanbul, Heğbeliada'da doğdu.
- 1925- İstanbul'da Süleymaniye'de "Kanunî Sultan Süleyman İptidai Mektebi"nin üçüncü sınıfına girdi. (Sonradan okulun adı, İstanbul 7. İlkokul oldu.)
- 1926- Darüşşafaka Lisesi'nin ilkokul bölümü dördüncü sınıfına girdi.
- 1928- Cağaloğlu'ndaki Vefa Ortaokulu altıncı sınıfına girdi, devamsızlıktan sınıfta kaldı.
- 1929- Davutpaşa Ortaokulu altıncı sınıfına girdi.
- 1930- Çengelköy Askerî Ortaokulu yedinci sınıfına girdi.
- 1935- Kuleli askerî Lisesini bitirip Harp Okuluna geçti.
- 1937- Ankara'da Harp Okulunu bitirip asteğmen oldu.
- 1939- İstanbul'da Maçka'daki Askerî Fen Tatbikat okulunda iki yıl okurken biyandan da İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Doğu Süsleme bölümünde öğrenciydi. (Minyatür, tezhip, hat, çinçilik, ciltçilik dersleri aldı.) Teğmen rütbesiyle Fen Okulunu bitirdi.
- 1940- 3. Kolordu İstihkâm Taburu 2. Bl.'de takım subayı olarak Muratlı'da bulundu. Evlendi.
- 1941- 2. Dünya Savaşı yıllarında iki yıl Trakya'da çadırılı ordugâhta görev yaptı.
- 1942- Erzurum Müstahkem Mevki İstihkâm Tb. bölümü komutanlığına atandı. Bir bomba kazasında yaralandı. Erzincan'da depremde yıkılmış olan ordu cephaneliğinin boşaltılmasıyla görevlendirildi.
- 1942- Kars Müstahkem Mevki İstihkâm Taburuna atandı. Üsteğmenliğe yükseldi. Müstahkem Mevki'de Birinci Şube Müdür yardımcısı olarak görev yaptı.
- 1942- İlk çocuğu Oya dünyaya geldi.
- 1943- İkinci çocuğu Ateş dünyaya geldi.
- 1944- Ankara'da Harp Okulu'nda açılan ilk tank kursuna katıldı.
- 1944- Safranbolu'da bulunan 23. Tümen bağımsız İstihkâm Bl. komutanlığına atandı.
- 1944- Zonguldak'ta uçaksavar top mevzileri yaptırmakla görevlendirildi.
- 1944- Bağlı olduğu tümenle birlikte bütün birlikler yaya olarak Safranbolu'dan İstanbul'a gelip Rami kışlasına yerleşti.
- 1944- Görevini kötüye kullanmak suçundan üç ay on gün hapse mahkûm edilerek ordudan çıkarıldı.
- 1945- Nuruosmaniye'de bakkallık yaptı.
- 1945- Karagöz gazetesinde ve Yedigün dergisinde redaktörlük ve yazarlık yaptı, profesyonel olarak yazarlığa başladı.
- 1945- Tan gazetesinde köşe yazarlığına başladı. (4 Aralık'ta tek parti iktidarı üniversite gençlerine Tan gazetesini yıktırdı.)
- 1945- Yayınlanmış ilk bağımsız yapıtı "Parti Kurmak Parti Vurmak" adlı onaltı sayfalık broşürü çıktı.
- 1945- "Cumartesi" adlı haftalık bir magazin çıkardı. (Sekiz sayı sürdü.)
- 1946- Yaşamında ilk ve son kez bir partiye girdi. Arkadaşı Esat Adil Müsteşar'ın kurduğu Türkiye Sosyalist Partisi'nde ancak iki ay üye olarak kaldı ve istifa ederek ayrıldı.
- 1946- Sabahattin Ali'yle birlikte Markopaşa ve süreği olan gülmece gazetelerini çıkardı.
- 1946- 16 Aralık'taki büyük tutuklamada Emniyet Müdürlüğü'nde (Sansaryan Han) gözaltına alınarak onyediy gün ağır sorgu altında hücrede tutuldu.
- 1946- Amerikan Emperyalizmi ve Türkiye'ye uygulanmaya başlanan Truman doktrinine karşı yazdığı bir broşürden dolayı Sıkıyönetimce tutuklandı ve tutuklu görülen yargılanması sonunda askeri mahkeme on ay hapse mahkûm etti.
- 1947- Bursa'ya sürgün edilerek güvenlik gözetimi altında tutuldu.

- 1948- İki çocuğunun anası olan ilk eşiyle ayrıldılar.
- 1948- İkinci kitabı olan "Azizname" adlı taşlama kitabını çıkardı. Bu kitap için İstanbul 2. Ağırceza Mahkemesinde dava açıldı. Dört ay tutuklu olarak süren yargılanma sonunda aklandı.
- 1949- İngiltere Prensesi Elizabeth, İran Şahı Rıza Pehlevî, Mısır Kralı Faruk, her üçü birden, Ankara'daki elçilikleri aracılığıyla Türkiye Dışişleri Bakanığı'na resmen başvurarak, bir yazısında kendilerini aşağıladığı savıyla aleyhine davâ açtılar. Altı ay hapse mahkûm edildi ve ceza infaz edildi.
- 1950- "Baştan" dergisini çıkardı. Bu dergi kapatılınca "Yeni Baştan" adlı başka dergi çıkardı. Dergide Fransızcadan çevrilmiş, Fransızca bilmediği için kendisinin çevirmediği bir yazı yüzünden mahkemeye verildi (T.C.K. 142), on altı ay hapse ve on altı ay da güvenlik gözetimi altında tutulmaya mahkûm edildi.
- 1952- Üsküdar Paşakapısı Cezaevindeyken, cezasının bitmesine kırk gün kala Nevşehir Cezaevine gönderildi. Nevşehir'den tahliye edildi.
- 1952- İstanbul'da yeni kurulmaya başlanan Levent'te birdükân kiralayarak "Oluş kitabevi"ni açtı. Sabahları Levent'teki evlere gazete dağıtıyordu.
- 1953- İki küçük çocuğuyla birlikte Levent'teki kitabevinden geçimini sağlayamayınca, Beyoğlu'nda Bursa sokağındaki yeni yapılmış hanın bir odasında "Paradi Fotoğraf Stüdyosu"nu kurdu, bir ortağıyla birlikte.

- 1954- Fotoğrafçılıktan da geçinemeyince, Yusuf Ziya Ortaç'ın önerisiyle Akba-ba Gülmece dergisinde yazmaya başladı. İmzasıyla yazı yazdırılmadığından, bu yıllarda ikiyüzden çok takma adla gazete ve dergilerde yazılar yazdı.
- 1955- 6/7 Eylül faciası olarak tarihimize geçen İstanbul'daki azınlıkların ev ve dükkânlarının korkunç yıkımına suçlu aranmaya başlanmıştı. Aziz Nesin de suçlu olarak sıkıyönetimce tutuklandı.
- 1955- Harbiye Askeri Cezaevindeyken Meral Çelen'le nişanlandı. Altı ay tutukluluktan sonra sorguya bile gerek görülmeden salıverildi.
- 1955- Meral'le evlendi.
- 1955- Halil Lütfü Dördüncü'nün "Yeni Gazete"sinde köşe yazarlığına başladı.

14.3.1935 tarihinde Maltepe Askeri Lisesi'nde yapılan Askeri okullar güreş şampiyonasına katılanlar (x) İşaretli Aziz Nesin

Aziz Nesin, görevli iken.

- 1956- İtalya'da (Bordighera'da) yapılan uluslararası (yirmiiki ulus) gülmece yarışmasında birincilik ödülü olan Altın Palmiye'yi "Kazan Töreni" adlı öyküsüyle kazandı.
- 1956- İkinci eşinden üçüncü çocuğu Ali dünyaya geldi.
- 1957- Yine İtalya'daki aynı uluslararası yarışmada "Fil Hamdi" adlı öyküsüyle ikinci kez birincilik ödülü olan Altın Palmiye'yi kazandı.
- 1957- Dördüncü çocuğu Ahmet dünyaya geldi.
- 1959- Akşam Gazetesinde köşe yazarlığına başladı.
- 1960- İtalya'da kazandığı ilk Altın Palmiye'yi devlet hazinesine bağışladı.
- 1961- Tanin Gazetesinde köşe yazarlığına başladı.
- 1961- Tanin Gazetes'i'ndeki yazılarından ötürü (T.C.K. 142 madde) tutuklanıp Balmumcu cezaevine konuldu, dört ay tutuklu yargılandıktan sonra akları.
- 1961- Zübük adlı haftalık bir gülmece gazetesi çıkarmaya başladı.
- 1962- Sahibi bulunduğu Düşün Yayınevi anlaşılamayan bir nedenle bir gece yandı. Üst fiyatları 3 milyon lira tutan (bugünkü para değeriyle en az yarım milyar lira) depodaki kitapları yandı.
- 1965- Elli yaşındayken ilk kez pasaport alabildi, yurt dışına çıktı. Çağrılı olduğu Berlin ve Weimar'daki Antiaşist Yazarlar Toplantısına katıldı. Altı ay süren bu ilk yurtdışı gezisinde, Polonya, Sovyetler Birliği, Romanya ve Bulgaristan'a gitti.
- 1966- Bulgaristan'da yapılan uluslararası gülmece yarışmasında birincilik ödülü olan Altın Kirpi'yi "Vatanî Vazife" adlı öyküsüyle kazandı.
- 1968- Milliyet Gazetes'i'nin açtığı Karagöz oyunu yarışmasında "Üç Karagöz" oyunuyla birincilik ödülü aldı.
- 1969- Moskova'da yapılan uluslararası gülmece yarışmasında "İnsanlar Uyanıyor" adlı öyküsüyle Krokodil birincilik ödülünü kazandı.
- 1970- Türk Dil Kurumu'nun oyun ödülünü "Çiçü" adlı oyunuyla kazandı.
- 1972- Kimsesiz çocukları yetiştirmek için Nesin Vakfı'nı kurdu.
- 1974- Asya-Afrika Yazarlar Birliği'nin Lotüs ödülünü kazandı.
- 1975- Lotüs ödülünü almak için Filipinler'in başkenti Manila'da yapılan törene katıldı.

Aziz Nesin Uluslararası bir toplantıda yabancı delegelerle.

- 1976- Bulgaristan'da Gabrovo kentinde düzenlenen gülmece kitabı uluslararası yarışmasında birincilik kazanarak Hitar Petar ödülü kazandı.
- 1977- Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanı seçildi.
- 1978- "Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz" adlı romanıyla Madaralı roman ödülünü kazandı.
- 1980- İkinci eşiyle ayrıldılar (9 Mayıs).
- 1982- Vietnam'daki Asya-Afrika Yazarlar Birliği toplantısından dönüşte Moskova'da kalp hastalığından hastaneye kaldırıldı. "Kalp Hastalıkları Araştırma Merkezi"nde bir ay kalarak tedavi gördü.
- 1983- ABD'de Indiana Üniversitesinin düzenlediği uluslararası toplantıya çağrıldı. Pasaportu geri alındığı için bu toplantıya katılamadı.

- 1983- Sağ yanına inme indi. Bir ay yattığı Çapa Guraba Hastanesi Nöroloji kliniğinde tedavi gördü. Üç ay da hastane dışında tedavi gördü.
- 1984- (20 Aralık) Şan Sineması salonunda 70. doğum günü töreni yapıldı.
- 1984- Aydınlar Dilekçesi girişiminde bulundu.
- 1985- Ekin A.Ş.'nin kurulması girişiminde bulundu.
- 1985- İngiltere PEN Klüp onur üyeliğine seçildi.
- 1985- Federal Almanya PEN Klüp onur üyeliğine seçildi.
- 1985- Tüyp'ın düzenlediği halkın seçtiği yılın yazarı ödülünü kazandı.

Aziz Nesin 1934 yılında Askeri Lise öğrencisi iken

"Sevgili kardeşim Nüşet Efendiye ebedi Hatıram 18.2.1931. M. Hilmi"

- 1988- Topyap'ın düzenlediği "Halkın seçtiği yazar" ödülünü aldı.
- 1989- "Demokrasi Kurultay"nın toplanmasında etkin görev aldı. Oluşturulan. "Demokrasiyi İzleme Komitesi"nin iki başkanından biri.
- 1989- Sovyet Çocuk Fonu'nun ilk kez verilen "Tolstoy Altın Madalyası"na değer görüldü.
- 1990- (19 Mart) Ankara'da, Sanat Kurumu'nda 75. yaşı kutlandı.

AZİZ NESİN'in anne ve babası.

Aziz Nesin, oğlu ve dostları Prof. Halet Çambel, Nail Çakırhan'la birlikte.

KİTAPLARI

- 1945- Parti Kurmak Parti Vurmak (Hikâye ler)
- 1948- Aziznâme (Taşlamalar)
- 1949- Monologlar (Çocuklar için - Oya Ateş ~~takmaadıyla~~)
- 1953- Geriye Kalan (Hikâyeler)
- 1955- Mizah Hikâyeleri Antolojisi (İmzasız çıktı)
İt Kuyruğu (Hikâyeler)
Kadın Olan Erkek (Roman)
Yedek Parça (Hikâyeler)
Düğümlü Mendil (Polisiye roman - Nür - Hayat. takmaadıyla)
- 1956- Fil Hamdi (Hikâyeler) Damda Deli Var (Hikâye)
- 1957- On Dakika (Şiir - Mehmet Nusret adıyla)
Koltuk (Hikâyeler)
Gol Kralı (Roman)
Kazan Töreni (Hikâyeler)
Toros Canavarı (Hikâyeler)
Deliler Boşandı (Hikâyeler)
Hangi Parti Kazanacak (Hikâyeler)
Ölmüş Eşek (Dizi Hikâye)
Bir Sürgünün Anıları (Anı)
Erkek Sabahat (Roman)
Mahallenin Kismeti (Hikâyeler)
- 1958- Bay Düdük (Hikâyeler)
Havadan Sudan (Hikâyeler)
Nâzik Alet (Hikâyeler)
Biraz Gelir misiniz (Oyun)
Memleketin Birinde (Masallar)
Gıdıgıdı (Hikâyeler)
Nutuk Makinesi (Fıkralar)
- 1959- Kördögüşü (Hikâyeler)
Az Gittik Uz Gittik (Fıkralar)
Aferin (Hikâyeler)
Mahmut ile Nigâr (Hikâyeler)
Saçkıran (Roman)
Bışey Yap Met (Oyun)
- 1960- Ah Biz Eşekler (Hikâyeler)
Gözüne Gözlük (Hikâyeler)
Hoptrınam (Masallar)
- 1961- Bir Koltuk Nasıl Devrilir (Hikâyeler)
Yüz Liraya Bir Deli (Hikâyeler)
Zübük (Roman)
- 1962- Biz Adam Olmayız (Hikâyeler)
- 1964- Namus Gazı (Hikâyeler)
- 1965- Sosyalizm Geliyor Savulun (Hikâyeler)
Canavar (Oyun)
Rıfat Bey Neden Kaşınıyor (Hikâyeler)
İhtilâli Nasıl Yaptık (Hikâyeler)
- 1966- Böyle Gelmiş Böyle Gitmez I. Yokuş
- 1967- Şimdiki Çocuklar Harika (Roman)
Poliste (Anılar)
- 1968- Vatan Sağolsun (Hikâyeler)
Düdükcülerle Fırçacıların Savaşı (Oyun)
- 1969- Üç Karagöz (Oyun)
- 1970- Tut Elimden Rovni (Oyun)
Hadi Öldürsene (Oyun)
- 1971- Merhaba (Fıkralar)
- 1972- İnsanlar Uyanıyor (Hikâyeler)
Leylâ ile Mecnun (İnceleme)
- 1973- Hayvan Deyip de Geçme (Çocuklar için)
Cumhuriyet Döneminde Türk Mizahı (İnceleme)
- 1974- Tatlı Betüş (Roman)
- 1975- Bu Yurdu Bize Verenler (Çocuklar için)
- 1976- Borçlu Olduklarımız (Çocuklar için)
Surnâme (Hikâyeler)
Seyyahatnâme (Hikâye)
Pırlatan Bal (Çocuk oyunu)
Böyle Gelmiş Böyle Gitmez II. Yokuşun Başı (Özyaşam)
- 1977- Dünya Kazan, Ben Kepçe (Gezi Notları)
Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz (Roman)

- 1988- Maçınli Kız İçin Ev (Hikâyeler)
Korkudan Korkmak (Yazılar)
İnsanlar Konuşa Konuşa (Konuşmalar, soruşturma yanıtları)
Kendini Yakalamak (Şiirler)
Nah Kalkınız (Hikâyeler)
- 1989- Bulgaristan'da Türkler Türkiye'de Kürtler (Yazılar)
- 1989- Rüyalarım Zıyan Olmasın (Hikâyeler)
Sora Sora Cennet Bulunur (Konuşmalar, soruşturma yanıtları)
Hoşçakalın (Şiirler)

- 1978- Tek Yol (Roman)
Büyük Görev (Roman)
- 1979- Beş Kısa Oyun
- 1982- Suçlanan ve Aklanan Yazılar
- 1984- Benim Delilerim
Sondan Başa (Yazılar)
Yetmiş Yaşım Merhaba (Hikâyeler)
Kalpazanlık Bile Yapılamıyor (Hikâyeler)
- 1985- Ah Biz Ödlek Aydınlar (Yazılar)
- 1986- Soruşturmada (Konuşmalar, soruşturma yanıtları)
- 1987- Salkım Salkım Asılacak Adamlar (Anılar)

KİTAPLARININ BASKI SAYILARI

AZİZNAME	1948: 5, 1960: 8, 1970: 10, 1973: 10, 1976: 10, 1981: 22, 1982: 10, A (3 b): 11
GERİYE KALAN	1953: 5, 1975: 10, 1978: 10, 1981: 22, 1982: 10, A: 5
İT KUYRUĞU	1955: 8, 1957: 8, 1959: 7, 1970: 10, 1973: 10, 1976: 10, 1981: 22, 1982: 10, A: 5
YEDEK PARÇA	1955: 8, 1958: 10, 1961: 8, 1973: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1978: 10, 1982: 10, 1982: 30, A (2 b): 8
FİL HAMDİ	1955: 8, 1958: 8, 1967: 12, 1972: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1982: 20, 1982: 10, A: 5
DAMDA DELİ VAR	1956: 8, 1957: 8, 1964: 6, 1971: 10, 1972: 10, 1975: 10, 1976: 10, 1978: 10, 1981: 10, 1982: 20, A (3 b): 13
KOLTUK	1957: 8, 1958: 8, 1968: 12, 1972: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1980: 10, 1981: 20, A (3 b): 13
KAZAN TÖRENİ	1957: 8, 1957: 10, 1960: 8, 1967: 12, 1973: 10, 1975: 10, 1978: 10, 1982: 20, 1982: 10, A: 5

GOL KRALI	1957: 8, 1958: 8, 1970: 10, 1973: 10, 1974: 10, 1977: 10, 1979: 10, 1982: 10, A (4 b): 18
TOROS CANAVARI	1957: 8, 1971: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1979: 10, 1982: 20, A (4 b): 18
DELİLER BOŞANDI	1957: 8, 1958: 10, 1971: 10, 1973: 10, 1975: 10, 1976: 10, 1981: 10, 1982: 20, A (4 b): 14
HANGİ PARTİ KAZANACAK?	1957: 10, 1960: 10, 1971: 10, 1973: 10, 1976: 10, 1981: 10, 1982: 18, A (3 b): 13
ÖLMÜŞ EŞEK	1957: 8, 1958: 8, 1970: 10, 1972: 10, 1982: 10, 1982: 18, A (4 b): 16
BİR SÜRGÜNÜN ANILARI	1957: 8, 1959: 8, 1971: 10, 1973: 10, 1975: 10, 1978: 10, 1982: 10, 1982: 10, A (2 b): 8
MAHALLENİN KİSMETİ	1957: 8, 1958: 8, 1969: 6, 1972: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1979: 10, 1981: 10, 1982: 18, A (4 b): 18
BAY DÜDÜK	1958: 8, 1964: 6, 1971: 10, 1980: 10, 1982: 16, A (4 b): 18
HAVADAN SUDAN	1958: 8, 1967: 10, 1974: 10, 1982: 16, A (3 b): 13

NAZİK ALET 1958: 8, 1968: 12, 1974: 10, 1975: 10, 1975: 10, 1979: 10, 1981: 10, 1982: 15, A (3 b): 13

BİRAZ GELİR MİSİNİZ 1958: 4, 1973: 4, 1982: 3 A (2 b): 6

MEMLEKETİN BİRİNDE 1958: 6, 1966: 10, 1969: 10, 1971: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1982: 10, 1982: 12, A (3 b): 11

GİDİGİDİ 1958: 10, 1964: 6, 1973: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1978: 10, 1980: 10, 1982: 15

NUTUK MAKİNESİ 1958: 8, 1971: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1982: 10, 1982: 10, A (2 b): 13

KÖRDÖĞÜŞÜ 1959: 8, 1968: 12, 1974: 10, 1976: 10, 1982: 15, A (3 b): 11

AFERİN 1959: 10, 1971: 10, 1975: 10, 1978: 10, 1982: 15, 1982: 10, A (3 b): 11

AZ GİTTİK UZ GİTTİK 1959: 8, 1971: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1982: 10, 1982: 10

MAHMUT İLE NİGAR 1959: 10, 1973: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1979: 10, 1980: 10, 1982: 15, A (3 b): 13

BİŞEY YAP MET 1959: 4, 1973: 3, 1982: 3, 1983: 6, A (2 b): 6

AH BİZ EŞEKLER 1960: 10, 1964: 6, 1973: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1978: 10, 1980: 10, 1982: 15, 1982: 10, A (4 b): 21

GÖZÜNE GÖZLÜK 1960: 7, 1964: 12, 1974: 10, 1976: 10, 1982: 14, A (3 b): 13

HOPTİRİNAM 1960: 6, 1966: 10, 1969: 10, 1971: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1982: 10, 1982: 12, A (3 b): 11

BİR KOLTUK NASIL DEVRİLDİ 1961: 8, 1972: 10, 1975: 10, 1980: 10, 1982: 14, A (4 b): 18

YÜZ LİRAYA BİR DELİ 1961: 8, 1972: 10, 1975: 12, 1979: 10, 1981: 10, 1982: 14, A (4 b): 16

ZÜBÜK 1961: 6, 1967: 6, 1969: 6, 1979: 10, 1971: 8, 1972: 10, 1974: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1979: 10, 1981: 10, 1982: 10, A (4 b): 16

BİZ ADAM OLMAYIZ 1962: 8, 1970: 10, 1971: 10, 1973: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1982: 10, 1982: 13

YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZİ 1964: 6, 1969: 10, 1971: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1979: 10, 1982: 13, A (3 b): 13

SOSYALİZM GELİYOR SAVULUN 1965: 6, 1968: 10, 1973: 10, 1975: 10, 1978: 10, 1980: 10, 1982: 13, A (4 b): 18

TOROS CANAVARI (Oyun) 1965: 4, 1982: 3, 1983: 6, A (2 b): 5

RIFAT BEY NEDEN KAŞINIYOR? 1965: 6, 1971: 10, 1972: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1979: 10, 1982: 13, A (4 b): 16

İHTİLALİ NASIL YAPTIK? 1965: 6, 1969: 10, 1971: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1982: 13, A (3 b): 13

BÖYLE GELMİŞ BÖYLE GİTMEZ İ 1966: 6, 1969: 6, 1972: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1983: 10, A (3 b): 11

ŞİMDİKİ ÇOCUKLAR HARIKA 1967: 6, 1971: 10, 1975: 10, 1975: 10, 1976: 10, 1977: 10, 1978: 10, 1979: 10, 1979: 10, 1980: 10, 1981: 10, 1982: 10, A (8 b): 45

POLİSTE	1967: 5, 1973: 5, 1975: 6, 1977: 10, 1983: 6, A (3 b): 13	BORÇLU	
VAŦAN		OLDUKLARIMIZ	1976: 5, 1977: 6, 1979: 6, 1980: 5, 1982: 10, A (2 b): 10 b
SAGOLSUN	1968:10, 1970: 10, 1972: 10, 1973: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1979: 10, 1982: 10, 1982: 13, A (2 b): 8	SURNAME	1976: 10, 1980: 10, 1982: 10, A (3 b): 13
DÜDÜKÇÜLERLE		PIRTLATAN BAL	1976: 5, 1980: 10, 1982: 10, A (2 b): 8
FIRÇACILARIN		YAŞAR NE YAŞAR	
SAVAŞI	1968: 4, 1983: 6, A (2 b): 6	NE YAŞAMAZ	1977: 15, 1980: 10, 1982: 10, A (2 b): 8
ÜÇ KARAGÖZ		DÜNYA KAZAN	
OYUNU	1969: 4, 1983: 6, A (2 b): 6	BEN KEPÇE	1977: 5, 1983: 6, A: 5
ÇİÇU	1969: 4, 1983: 6, A (2 b): 6	TEK YOL	1978: 10, 1979:10, 1982: 10, 1982: 10
TUT ELİMDEN		BÜYÜK GREV	1978: 15, 1979: 10, 1980: 10, 1981: 10, 1982: 12, A (3 b): 9
ROVNİ	1970: 4, 1983: 6, A (2 b): 6	BEŞ KISA OYUN	1979: 3, 1982: 3, 1983: 6, A (2 b): 5
HADİ ÖLDÜRSENE		ANITI DİKİLEN	
CANİKOM	1970: 4, 1983: 6, A (2 b): 6	SİNEK	1974: 5, 1976: 10, 1978: 5, 1982: 10, 1982: 10, A (2 b): 10
MERHABA	1971: 10, 1974: 10, 1976: 10, 1980: 10, 1980: 10, A (3 b): 11	SUÇLANAN VE	
İNSANLAR		AKLANAN	
UYANIYOR	1972: 10, 1972: 10, 1973: 10, 1975: 10, 1978: 10, 1980: 10, 1982: 12, A (3 b): 16	YAZILAR	1982: 5, 1983: 6, A (2 b): 6
LEYLA İLE		BENİM DELİLERİM	A (5 b): 21
MECNUN	1972: 5, 1980: 6, 1983: 6, A (2 b): 7	AH BİZ ÖDLEK AYDINLAR	A (7 b): 29
HAYVAN		SEVİYE ON ÖLÜME	
DEYİP DE		BEŞ KALA	A (3 b): 9
GEÇME	1973: 10, 1976: 10, 1980: 5, 1982: 10, 1982: 5, A (2 b): 10	YETMİŞ YAŞIM	
TATLI BETÜŞ	1974: 10, 1974: 10, 1975: 10, 1977: 10, 1981: 10, 1982: 10, A (4 b): 18	MERHABA	A (6 b): 24
BU YURDU BİZE		SORUŞTURMADA	A (2 b): 8
VERENLER	1975: 5, 1975: 5, 1979: 6, 1980: 5, 1982: 10, A (2 b): 10	SALKIM SALKIM	
BÖYLE GELMİŞ		ASILACAK ADAMLAR	A (4 b): 20
BÖYLE		BULGARİSTAN'DA	
GİTMEZ II	1976: 10, 1977: 10, 1983: 10, A (2 b): 11	TÜRKLER TÜRKİYE'DE	
SEYAHATNAME	1976: 10, 1978: 10, 1979: 10, 1981: 10, 1982: 12, 1983: 10	KÜRTLER	A (5 b): 30
		MAÇINLI KIZ İÇİN EV	A (4 b): 16
		İNSANLAR KONUŞA	
		KONUŞA	A (2 b): 10
		KORKUDAN KORKMAK	A (3 b): 16
		KENDİNİ YAKALAMAK	A (2 b): 8
		NAH KALKINIRIZ	A (10 b): 55
		SORA SORA CENNET	
		BULUNUR	A: 5
		HOŞÇAKALIN	A: 3
		RÜYALARIM ZİYAN	
		OLMASIN	A: 5
		KALPAZANLIK BİLE	
		YAPILAMIYOR	A (4 b): 14
		SONDAN BAŞA	A (2 b): 7

- Bu liste, Aziz Nesin'den ve Adam Yayınları'ndan sağlanan bilgilerle düzenlenmiştir.
 - Rakamların ya da A harfinin karşısındaki sayı, kitabın bin olarak baskı sayısını gösterir.
 - A: Adam Yayınları'ndaki baskı ya da baskılar. Parantez içinde Adam Yayınları'ndan kaç baskı yaptığını gösterilmiştir.
- 1981-83'te Karacan Yayınları'nda Aziz Nesin'in "Bütün Kitapları" dizisinde haftada bir fasikül olarak çıkan kitapların tirajları da belirtilmiştir.

YABANCI ÜLKELERDE AZİZ NESİN

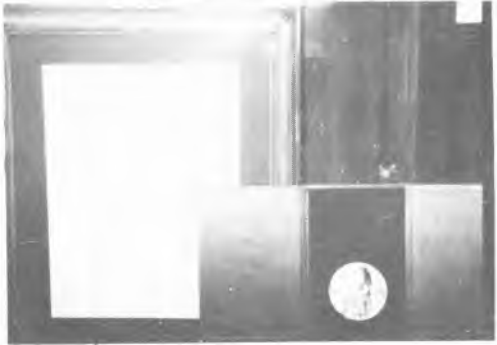
Aziz Nesin'in oyunları sekiz ülkede sahneye konuldu. Yazıları, kırkı aşkın ülkenin dergi ve gazetelerinde yayımlandı. Kitapları 34 ülkede çıktı. 34 ülkede yayımlanan 180 kitabının ülkelere dağılımı şöyle:

Almanya (Demokratik) 5 kitap, Almanya (Federal) 19 kitap, Avusturya 1, ABD 2, Arnavutluk 6, Azerbaycan 5, Bulgaristan 9, Çekoslovakya 3, Çin Halk Cumhuriyeti 2, Ermenistan 1, Estonya 1, Fransa 2,

Gürcistan 2, Hollanda 2, İngiltere 1, İran 56, Irak 6, Japonya 1 (çevrildi, henüz yayımlanmadı), Kazakistan 2, Kuveyt 1, Küba 1, Kürçe (Irak) 7, Macaristan 4, Moğolistan 2, Pakistan (Urduca) 1, Polonya 1, Romanya 7, Sovyetler Birliği (Rusça) 19, Suriye 6, Tacikistan 2, Türkmenistan 2, Ukrayna 1, Vietnam 2, Yugoslavya (Sırpça) 1, Yunanistan 18 kitap.

KAZANDIĞI ÖDÜLLER

- 1956- İtalya, Bordighera'da düzenlenen uluslararası gülmece yarışmasında birincilik ödülü alan ALTIN KİRPİ. (Kazan Töreni adlı öyküsüyle).
- 1957- Yine aynı yarışmada ikinci kez ALTIN KİRPİ (Fil Hamdi adlı öyküsüyle)
- 1966- Bulgaristan'da düzenlenen uluslararası gülmece yarışmasında birincilik ödülü olan ALTIN KİRPİ (Vatani Vazife adlı öyküsüyle).
- 1968- Milliyet gazetesinin açtığı karagöz oyunu yarışmasında Üç Karagöz Oyunu'yla birincilik ödülü.
- 1969- Moskova'da düzenlenen uluslararası gülmece yarışmasında birincilik: KROKODİL (İnsanlar Uyanıyor adlı öyküsüyle).
- 1970- Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü (Çıçu adlı oyunuyla).
- 1974- Asya-Afrika Yazarlar Birliği'nin ödülü LOTUS.
- 1976- Bulgaristan'ın Gabrovo kentinde düzenlenen uluslararası gülmece kitabı yarışmasında birincilik: HİTAR PETAR Ödülü.
- 1978- Madaralı Roman Ödülü (Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz'la).
- 1985- Tüyp'ın düzenlediği "Halkın Seçtiği Yılın Yazarı" Ödülü.
- 1986- İkinci kez aynı ödülü kazandı.
- 1989- Sovyet Çocuk Fonu'nun ilk kez verilen TOLSTOY ALTIN MADALYA-SI'na değer görüldü.

AZİZ NESİN VE YAPITLARI ÜZERİNE DIŞ ÜLKELERDE YAYINLANMIŞ ARAŞTIRMALAR, İNCELEMELER, MEZUNİYET VE DOKTORA TEZLERİ

- 1965- Leningrat Üniversitesi Belleteni, No. 14
«Aziz Nesin yergisinin kimi özellikleri üzerine»
Yazan: Yakovleva N.S.
- 1965- Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Bölümü, mezuniyet tezi: Aziz Nesin.
Hazırlayan: Ösi Agnes
- 1966- Leningrat Üniversitesi Doğubilimler Fakültesi yayını, Asya ve Afrika ülkelerinin filolojisine değgin bülten.
«Gülmece Yazarı Aziz Nesin üzerine»
Yazan: Yakovleva N.S.
- 1967- Société des Science Historiques et Philologiques de Roumanie.
Section d'études Orientales
STVEDIA ET ACTA ORIENTALIA - Bucurest 1967
«La prose Satyrique d'Aziz Nesin»
Yazan: Viorica Dinescu
- 1968- Die Skandalösen Geschichten vom Türkischen Erzgauner Zübük.
Rütten und Leoning Verlag. - Berlin Nachwort
Yazan: Prof. Herbert Meizig
- 1969- Doğu Edebiyatları teorik problemleri. Moskova
«Aziz Nesin'in yergisi üzerine»
Yazan: Alkayeva L.O.
- 1969- Un Fou Sur le Toit (Nouvelle)
Les Editeurs Français Réunis
Préface
Yazan: Georges Daniel
- 1972- Dış Asya ve Afrika'nın Filolojisi - ve Tarihi - Leningrat.
«Aziz Nesin'in yergisinde trajik nitelik»
Yazan: Yakovleva N.S.
- 1972- Leningrat Üniversitesi (Tarih - Dil - Edebiyat) Bülteni.
«Çağdaş Türkiye İlerici Edebiyatının olağanüstü temsilcisi Aziz Nesin»
Yazan: Yakovlev N.S.
- 1972- Leningrat Üniversitesi Doğubilimler Fakültesi Yayını:
«1950-1960 arasında Aziz Nesin'in yergi hikâyeleri»
Doktor adaylığı tezinin özeti.
Yazan: Yakovleva N.S.
- 1973- Sovyetler Birliği Genç Doğubilimcileri Konferansı - Tbilisi.
«Türk yazarı Aziz Nesin'in hikâyelerinde realizm ve yergi tipikleştirilmesini özellikleri» -Özet.
Yazan: Yakovleva N.S.
- 1974- Michigan University, Near Eastern Studies.
Doktora tezi:
«Aziz Nesin, Contemporary Turkish Humorist»
Yazan: Allan Gall
- 1974- Dış Asya ve Afrika'nın filolojisi ve tarihi - Leningrat.
«Aziz Nesin'in hikâyelerinde psikolojizm üzerine» -Özet.
Yazan: Yakovleva N.S.
- 1974- Manchester University, Near Eastern Studies.
Tez: «Aziz Nesin»
Yazan: Harvey Broadbent
- 1975- Akademia Nauk USSR yayını: «Aziz Nesin'den Seçmeler» Moskova Önsöz
Yazan: Aleksandrov Grigoriy Pavlovic
- 1975- Çevren (Priştine - Yugoslavia, Temmuz 1975)
«Aziz Nesin'in çocuk anlayışı»
Yazan: Necati Zekeriya
- 1990- Varşova Üniversite Türkoloji Bölümü
Doktora tezi:
«Aziz Nesin'in Kitaplarına Dayanarak Türkiye'nin Toplumsal Görünümü»
Yazan: ElbiataPucnta

YAŞAMINDAN KESİNTİLER

*Sabah ıslaklığındaki yemyeşil çayır-
ra bakarım da özlemle, içimden çayırın
üstüne uzanivermek gelir boyluboyun-
ca. Çıplak ayakla yürüyüversem, elli
yılın yorgunluğu ayaklarımdan yeryüz-
ünün derisi altına akıverecek sanki..*

*Bigün nasıl olsa tüm dinleneceğim,
ama ne yazık, o zaman da dinlenmekte
olduğumu bilemeyeceğim...*

Birisi bana,

*- Nasıl bu kadar çok yazabiliyorsun? di-
ye sorunca, doğrusu ya, dışa vurul-
mamış bir kızgınlık duyuyorum.*

*- Keyfimizden mi yazıyoruz sanki... Zo-
ra gelmişiz, darda kalmışız işte...*

*Amaaaaa, hiç inanmadığım bişey olsa
da, bir daha doğsam, yeniden gelsem
bu 'yeryüzüne, seçeceğim başka yol
yok; yine böyle, yine böyle çalışmanın
mutlu yorgunluğu içinde tükenip git-
mek isterim.*

*İnsan gücü üstünde değil, içinde çalışıyo-
rum. Yalnız insan gücünün sınırlarını çok
zorluyorum. En ezildiğim zamanda bile ken-
dime inandım ve güvendim. Beni bekleyen
çok iş olduğunu düşündüm ve bunları yap-
abileceğime inandım.*

AZİZ NESİN

Takmaadları

Kullandığım iki yüzden çok takmaad içinde bugün unuttuklarım vardır. Takmaadla kitaplar da yazdım. “Kadın Yazarlar Bibliyografyası” adlı birkitabı karıştırırken, Oya Ateş takmaadıyla 1947’de yazdığım bir kitabımın bibliyografyaya alındığını gördüm. Oya kızımın, Ateş de oğlumun adıdır. Asıl adımla yazsaydım, bu kitabım okullara alınmayacaktı. Oysa bu kitap okullar için “Monologlar”dı. Oya Ateş adıyla yazdığım bu kitap, Türkiye’deki bütün okullarda yıllarca söylendi, müsamerelerde anlatıldı, hâlâ da okullarda bu monologlardan yararlanırlar.

Nuri Hayat takmaadıyla yazdığım polisiye romanlar kitap olarak yayımlandı.

1953’te Vatan’da İsmail Ateş takmaadıyla, 1947’de Ayşegül takmaadıyla Son Saatte’te romanlarım çıktı.

Birçok hikâyemi, sanki çeviriyormuşum gibi yabancı adlarla yazdım. Bir Fransız adıyla yazdığım bir hikâyemin günün birinde “Dünya Mizah Antolojisi”ne Fransız mizahı olarak alındığını gördüm. Bir Çinli adıyla yazdığım bir hikâye de, bir dergide Fransızcadan çevrilmiş Çin hikâyesi olarak yayımlandı.

Bu kadar çok takmaad kullanmamın nedeni, bizdeki kanun dışı baskıdır.

(Vatan 26.10.1963)

Hapis Cezaları

Yazılarım yüzünden ilk cezalandırılmam (on ay hapis, dört ay sürgün), Amerikan yardımı almamamız için yazdığım on altı sayfalık Nereye Gidiyoruz? adlı küçük bir “broşür” yüzündendir. Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi’nin “Milli menfaatlere aykırı yayın” diye beni cezalandırdığı Ceza Kanunu’nun 161. maddesi, sonradan antidemokratik görülerek toptan kaldırıldı. Ama ben, antidemokratik olduğu için kaldırılmış bir kanun maddesini bozmaktan, adli sicilimde sabıkalı görünmekteyim.

Bundan sonra çektiğim on altı aylık hapis ve on altı ay da gözetim cezası, yazmadığım bir yazı yüzündendir. Bu yazı, Politzer’in Felsefe Dersleri adlı kitabının önsözünün bir bölümüdür. Fransızca olan bu kitap o zaman hiçbir dille çevrilmemişti. Ben de Fran-

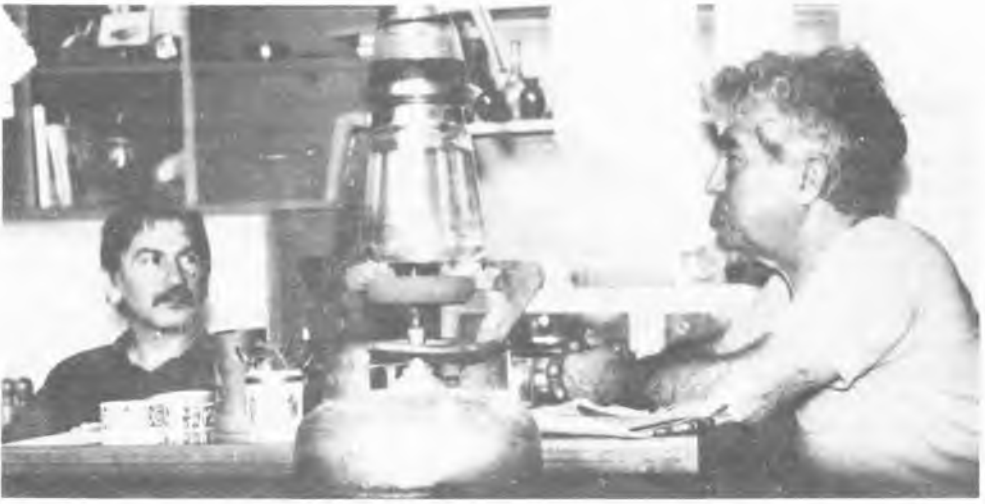
sızca bilmem. Başkasının çevirdiği o yazıyı ben çevirdim diye, beni mahkûm ettiler. Ama daha şaşırtıcı olanı, önsözünün bir bölümü yüzünden on altı ay hapisle cezalandırıldığım o kitap sonradan Türkiye’de iki ayrı yayınevinde iki kez tümüyle yayımlanmış, bu kitaplar için kovuşturma açılma gereği bile duyulmamıştır. Ama ben, bugün suçlu görülmeyen o kitabın hem de başkasının çevirdiği önsözünün bir bölümü yüzünden, adli sicilde ikinci kez sabıkalı görünmekteyim.

Bir yazımdan ötürü de, İran Şahı ile Mısır Kralı Faruk’un elçilikleri aracılığıyla açtıkları bir dava yüzünden Şah’la Kral’a hakaretten altı ay hapis cezasına çarptırıldım.

(Elizabeth o zamanlar henüz kraliçe olmamıştı. Bizim gazetelerde habire “Elizabeth şununla kışkırtıyor, bununla nişanlanıyor, yeni bir sevgili buldu” falan gibi haberler yer alıyordu. İran Şahı da Mısır Kralı Faruk’un kızkardeşiyle evliydi. Yine bizim gazetelerde hergün “Faruk şunu yaptı, karısını aldattı, Şah bunu yaptı, bir sevgili daha buldu” gibi haberler yayınlanıyordu. O onunla sevişiyor, öbürü filancaıy aldattıyor gibi bisürü haber. Aynen bugünkü basınımız gibi. Nasıl şimdi bütün sorunlarımız bitti de Monaco Prensesi Caroline’le ünlü artistlerimizle, onların bacaklarıyla falan uğraşıyorsak, o gün de öyleydi. Neyse, ben İran Şahı Pehlevi, Mısır Kralı Faruk ve Kraliçe Elizabeth’le ilgili bir yazı yazdım. Bunların üçü de kendilerine hakaret ettiğim gerekçesiyle beni mahkemeye verdiler burada. Hâkim mahkemede bunların başvurusunu okuttu. Aynen şöyle diyor. Ankara’daki İngiliz büyükelçisi, Mısır büyükelçisine gitmiş ve bu yazının ülkelerimiz arasındaki iyi ilişkileri bozacağını söylemiş. Sonra bu ikisi birlikte İran büyükelçisine gitmişler. Daha sonra Elizabeth, Faruk ve Rıza Pehlevi benden bizzat davacı olup, beni mahkemeye verdiler. Fakat Kraliçe Elizabeth o sırada henüz devlet başkanı olmuştu. Buyüzen, onun açtığı dava düştü. Ancak diğer ikisinden, kendilerine hakaret ettiğim için altı ay hapis aldım. Üç ay İran Şahı’ndan üç ay da Kral Faruk’tan yattım. Demek ki o sırada devlet başkanı olmuş olsaydı üç ay da Kraliçe Elizabeth’ten yatacaktım.)

Toplam olarak beş buçuk yıl hapis yatırıldımsa da, bu üçünün dışındakiler, tutuklu yargılanıp sonradan beraat ettiklerimdir.

(*) Broşürü, daha dağıtıma verilmeden, polisler basımevinde almışlardı. Gerçekte broşür henüz yayımlanmamış dolayısıyla suç oluşmamıştı.

Aziz Nesin İlhan Selçuk'la Vakıfta.

Genelev Davası

On yıl kadar önce gazetelerde bir mahkemenin resmi ilanını gördük. Edirne'de bir genelev, içindeki sekiz sermaye kadınıyla birlikte kiraya verilmek üzere açık artırmaya çıkmıştı. Korkunç bir olay! Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, uygar sanılan bir ülkede, hem de içindeki sekiz kadınla birlikte tıpkı hayvan ya da makine gibi, hem de mahkeme kararıyla ve mahkemenin aracılığıyla kiraya verilmek üzere açıkartırmaya çıkarılıyordu. Bana göre, böyle bir olay karşısında ülkenin aydınları ayağa kalkmalıydı. Çünkü, açıkça insan onuru çiğneniyordu. Üç gazeteci arkadaş, açıkartırmada bulunmak üzere, ilan edilen gün ve saatte Edirne adliyesine gittik. Gazetecilerin geldiği görülünce yargıç ve görevliler orda bulunmadılar ve açıkartırma ertelendi. Biz olayı gazete ve dergilerde yazdık ve bu yüzden adliyeyi aşağıladığımız için mahkemeye verildik. Ayrıntılara girmek istemiyorum, anlatmak istediğim yargıcın davranışı. Avukatımız Çetin Özek'ti. Duruşmaya girerken Çetin Özek şöyle demişti:

- Bu yargıç çok serttir, bu yüzden biz de olabildiğince yumuşak ve incelikli olalım. Askerlerin ve polislerin sertliklerini az çok anlıyorum da, kimi hekim ve hâkimlerin sertliklerini hiç anlamış değilim. Gerçekten de yargıç bana şu sorusuyla sertliğini gösterdi:

- Siz genelevdeki kadınların avukatı mısınız?

Yanıtım elbet yumuşak oldu:

- Elbette avukatıyım. Salt onların değil, bütün insanların avukatıyım ve salt ben değil, bütün aydınlar, yazarlar halkımızın avukatıyız, sizler de...

(1984)

Bir Tutuklanışın Öyküsü

(1951 yılında gazetelere "Azılı komünist Aziz Nesin Suriye'ye kaçmak isterken yakalandı" manşetiyle geçen olayın öyküsü:) "Medet" gazetesini çıkarıyordum o ara. Gazete basılır basılmaz sabahleyin geliyorlardı. Dağıtıma olanak vermeden topluyorlardı. Dayanılır gibi değildi. Bunalıma girdim. Gazeteler bana iş vermiyorlardı. Geçinmiyordum. Bunun üzerine yurt dışına çıkmayı düşündüm. Demokrat Parti iktidardaydı. Gelir gelmez pasaportta kolaylık yapmışlardı. Eskiden pasaport almak için aylarca beklenirken, bu süreyi yirmidört saatte indirmişlerdi. Amaç Hac'ca gitmeyi kolaylaştırmak, özendirmekti aslında. Daha önceleri, döviz savurganlığını önlemek için Hac'ca gitme işine sınırlamalar getirmişlerdi.

Nüfus kağıdında adım Mehmet Nusret Nesin... Halbuki polis beni Aziz Nesin olarak biliyordu. Farkına varmadılar.

Bunalımın getirdiği delice düşüncelerdi. Suriye'ye gidecektim. Param yoktu. Orada bir süre çalışıp para kazanacaktım. Sonra Fransa'ya geçecektim. Orada buluşukluk, garsonluk ne bulursam yapacaktım. Bu arada dil öğrenecektim. Fransızca yazacaktım.

O sıra, İskenderun'dan Kore'ye asker gönderiliyordu. Asker gidiyor diye gazeteciler gelmişti. Benim bir dostum vardı. Yüzelliklerdendi. Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşını kazandıktan sonra yüzelli kişiyi yurt dışına çıkartmıştı. Refi Cevat Ulunay, Refik Halit bunlardandı. Mustafa Kemal sonra affetti bunları yurda döndüler. Bir söylentiye göre, Refik Halit için çıkardı affı. Ötekiler de yararlandılar. İskenderun'a iner inmez bu dostumla karşılaştım. Gazetecilik yapıyordu. Kore birliğini izlemeye gelmişti. Beni yemeğe götürdü. Birlikte rakı içtik. Ondan ayrıldıktan sonra beni yakalayıp tutukladılar. Çünkü, Kore'ye askerler giderken Aziz Nesin'in bulunması kadar tehlikeli başka bir şey olamazdı.

6-7 Eylül Olayları

İstanbul'u yakıp yıktılar. Olayların düzenleyicisi iktidardı. Bu sonradan ortaya çıktı. Rumların evlerini, işyerlerini yakıp yıkarak yağmaladılar. Ama suçlu diye 50-60 aydın ve yazar topladılar. "Siz yaptınız. İstanbul'u siz yakıp yıktınız!" dediler. Hapishaneye attılar. Bizi asacaklardı. Yassıada duruşmaları sırasında bir albay gelip söyledi. Daha önce biz de duymuştuk ama inanmamıştık. Hapisteyken asılacağımızı söylediklerinde gülmüştük. "İlgisi olmayan insanları nasıl asarlar" diye. Ama şu kadarını söyleyeyim : O zaman asılsaydık, yağma ve yıkmaları bizim yapmadığımıza kimse inanmazdı. Herkes, "Yağmacı olmasalardı, asılamazlardı, derdi. Çünkü öyle bir hava estirildi ki, biz bile inanmaya başladık. "Şu İstanbul'u acaba, biz mi yağmaladık?" diye.

Şu bir gerçek ki, İnönü, o zaman büyük bir namusluluk ve yüreklilik örneği gösterdi. O terör havası, o suçlama ortamı içinde ortaya çıkıp, "Bunlar yapmadı; suçlu bunlar değildir." dedi. Bütün tepkileri göğüsleyerek bize sahipti. O da şöyle: O zaman, Türkiye'de televizyon yoktu. Ama hükümet bize iftira

ederken dünya televizyonlarını unutmuş! Oysa yakıp yıkmaya ve yağmalamalar sırasında dünya televizyonları olayları çekip yayınlamış. Gösterilen filmlerin hiçbirinde bizler yoktük. Bunun üzerine İnönü bizi savundu. Yoksa asılacaktık! Bir hâkim albay, Yassıada mahkemeleri sırasında, Sıkıyönetim Komutanı'nın "Bunları Eminönü Meydanı'nda salkım salkım asacaksınız!" dediğini açıkladı. Bunları dinlerken, tüylerim diken diken oldu.

Kuruluşuna Katıldığı Örgütler

Ben bir rastlantıyla okuma olanağı bulmuştum. Açların, çıplakların, okuyamayanların yerini, şans bize gülmüş, biz doldurmuştuk. Peki bana bunları kim veriyor? diye sorduğumda, o günlerdeki yanıtlım 'devlet' oluyordu. Daha sonra, 'devlet kimi temsil ediyor' sorusuyla asıl karşılığını da buldum: Halk veriyordu. Türkiye gibi okuyamayanların milyonları bulduğu bir ülkede, okuyablenleri aslında halk okutuyordu. Bunu bir yere geldikten sonra herkesin düşünmesi gerekiyor. Bu borç ödenmez, ama ödemeye çalışmak gerekiyor. İşte böylece de sosyalist oldum... Şimdi ben Vakıf için yatırdığım parayla başka bir iş yapsaydım, bugün ikiyüz milyarlık bir işin patronu olurdum. Ama borcumu hiç ödeyememiş olacaktım. Kimileri ben aydın değilim diyerek kaçıyorlar. Mükemmel olmayabilirim, ama aydınım. Bana bunu insanlarımız kazandırdı. Onun için örgütler kuruyorum. Türkiye Yazarlar Sendikası, İnsan Hakları Derneği, Barış Derneği, Türk-yunan Dostluk Derneği, Bilar A.Ş... Bu örgütlerin kurucuları arasındayım. Bunlar birer borç ödemedir. Karşılığında oy istemiyorum. Para ve ün istemediğimi, bunlara yeterince ulaştığımı herkes görüyor. (1990)

Nesin Vakfı

Nesin Vakfı küçük çapta, çok alçakgönüllü bir yardım kurumu. Çünkü bütün geliri yalnız benim kitaplarımın kazancından elde ediliyor. Nesin Vakfı'nın kuruluş amacı, bu küçük olanaklar içerisinde kimsesiz ve yoksul çocuklara, barınma, eğitim, öğrenim fırsatı ve olanağı vermektedir. Bunun için Nesin Vakfı'nı kurdum. Çünkü ben de öyle yoksul yaşadım, ben de öyle zorlukla okudum. Parasız yatılı okullarda okudum. Bu, bir anlamda bir borç ödeme, yani ödeme değil de ödemeye çalışmadır. Çünkü bu türlü borçlar hiçbir zaman ödenmez. Ben ne aldım, aldıklarımı vermeye çalışıyorum. Amacım bu benim, başka bir amacım yok. Şu anda 25 tane çocuk var, 4 yaşından 24 yaşına kadar. Dört tanesi üniversitede, öbürleri lise, ortaokul, ilkokul ve anaokuluna gidiyorlar. Vakfın amacı bu. Yani toplumsal borcu ödemeye çalışmak.

**“İNME LİK MEKTUP VE TELGRAFLARI”
DOSYASINDAN ***

Daha ne kadar yapacağın iş var. Böyle Gelmiş Böyle Gitmez'i bile tamamlamıyadın. Direnmekten başka yolun yok. Lütfen dayan. Bu hastalık yenilmez değil. Daha nice yıllar yazmanı bekliyoruz. Sen de gidersen kim bu çocukları güldürecek düşündürecek?

İ.B. - ABD

Dünyada bir değil, bin değil, belki milyonlarca hayranınız, sizi seven milyonlarca kişi olduğunu ve bu dünyanın siz ihtiyacı olduğunu unutmayın. Bütün kalbimle iyileşmenizi diliyor, sevgi ve saygıyla ellerinizden öpüyorum.

P.K. - Çaycuma Lisesi

Bu arada DiSK'in duruşması vardı. Sadun Aren'le, aralarda, yani ses yazı işaret aracılığıyla sizden konuştuk. Onun yazacağı iyilik dileği ancak 25-30 gün sonra elinize belki varacağı için ben mektubu ikimiz adına yazıyorum.

H.İ.

Ey bizlerin, çocuklarımızın, torunlarımızın, daha nice geleceklerin sevgili Aziz Nesin'i!Ziyaretinize üç nesil çok gelmek, şifalar dilemek istedik ama rahatsız etmekten çekindik. Hele ben 70'lik ihtiyar, elimden en acil şifayla dua etmekten başka bir şey gelmiyor. Eski merhum Heybeliada imamı Hafız Ş. Efendinin emekli kızı A.B. Kimi kefenle kimi darağacıyla alay ederek geçiriyor yaşamını. Önce Hasan Hüseyin, sonra siz... Nedir bu (iki sözcük sansür edilmiş) beyni çalışan insanlarla alıp veremediği.

N.Ü. - Buca Cezaevi

Asıl sevinç kaynağının da, her zaman olduğu gibi, en zor koşullarda bile çalışmanı ve üretici olmanın yolunu bizlere bir kez daha göstermenizdir. Sağolun öğretmenim.

M.Ü. - Köln

(*) 26 Kasım 1983 günü beyin kanaması geçirmiş, sağ yanına inme (felç) inmişti. Kısa sürede bunu da atlattı. "Anılarda Aziz Nesin" bölümünde Demirtaş Ceyhun'dan alınan parçaya bakınız.

...“Biraz gelir misiniz” diye çağıranlara karşı gitmemekte direneceğiniz, daha güzel sesli “supi”ler yaparak uyuyanları uyanmaya, aymazları aymaya, bağınazları hoşgörüye çağıracağınız ümidi ve sağlık içinde daha verimli bir yaşam dileklerimle. Saygılar sunarım.

N.D. - Em. Dz. Kur. Alb. Kaptan
İkimiz de dinlenelim iyileşelim, güzel günlerin birinde -mutlaka güzel günler olacak- sıra sendika seçimlerine de gelsin, gene sen bana oy verme ben de sana ama nedenini sevgisizlikten olmadığını bilelim. Sağlıklar dilerim, sevgilerle.

L.E.

Size duygu dolu, özlem, özgürlük dolu bir yürekle mapushane selamıyla birlikte şifalar yolluyorum şu kâğıt parçasıyla. Siz bu duyguları tadan, yaşayan, buraların havasını teneffüs etmiş çok çeken bir ustamızsınız.

M.A. - Burdur Cezaevi

Unutma, dünyaya en büyük ağaç kökleri gibi uzanmıştır ellerin ve en güçlü dost elleridir bunlar.

N.Z. - Üsküp

Üstad Aziz Nesin de hepimiz gibi ölümlüdür, ancak inmeleri çıkmaları çevirecek denli yürekli ve deney sahibidir. İyileşme dilekleriyle.

A.A.

Sévgili Aziz Usta,
Biz senin hep solak yazdığını zaten biliyoruz.

Kısa zamanda en güzel yazılarını okuyacağımıza da yüreктen inanıyoruz. Çünkü “inadına” yazmak senin yaşam biçimin... Gözlerinden öperiz.

Gırgır yazar ve çizerleri adına O.A.

Milyonlarca okurundan biriyim. Hastalığın seni sevenleri ne kadar üzdüğünü bilemezsin. Bizler halkız, sesimiz sizsiniz.

...Sevgi ile ellerinizden öper, geçmiş olsun derim.

K.G.

Ülkemizde sizin gibi okuruyla böylesine bütünleşmiş başka bir yazarımız yok gibi geliyor bana. İnsan yüreğini ısıtan en büyük güçtür sevgi. İyice inanıyorum ki okurlarınızın sevgisi tıkanan damarlarınızı ısıtıp genişletecektir.

E.Ö.

Dayan abi, sen geçmişte nelere dayandın, ne acılar gördün. Bu ufacık rahatsızlık seni yıkamaz. En kısa zamanda kalkıp, kalemi eline almanı istiyor ve seni bekliyoruz.

A.A.

“YETMİŞİNCİ YAŞ” DOSYASINDAN (*)

...Törene yüreğimle katıldım. Bu toplum size ne yapsa azdır. Siz Türk toplumuna çok şey verdiniz. Türk adını dünyanın her tarafında duyurdunuz. Bu toplumun bütün dertlerini dile getirdiniz. Sağolun.

FAHİR İZ

Dün geceyi orada bulunanlardan biri açıısından size iletmeye çalışacağım. Yanınıza gelenler, Cevdet Kurdet vb. sizi içtenlikle kutladılar. Coşkulu ve bütünleşmiş bir kalabalığın parçası olduğunuzu algıliyordum. Zaman ilerledikçe havada dolaşan sevgi elle tutulacak kadar yoğunlaştı. Üstat Ziya Gökalp'in "maşerî şuur" "maşerî vicdan"ı öylesine oluşmuştu ki, herkesin kendisini olduğundan üstün varlıkmiş gibi hissettiğini sanıyorum. (...)

Bizim bildiğimiz yönlerinizi konuşmacılar çok iyi belirtiler: Bütün güçlüklerle karşın kendi kendinizi yetiştirdiğinizi, toplumdaki az alıp çok şey verdiğinizi, arkadaş canlısı, hoşgörülü, iyi bir aile babası olduğunuzu, ne kadar çalışkan, ne kadar verimli olduğunuzu, hem yapıtlarınız hem okuyucu sayısının ülke çapında en yüksek düzeyde olduğunu söylediler. Yaptığınız başlıca iş okurları güldürüp mutlu etmenin yanı başında abartılmış da olsa gerçekleri gösterip düşündürmek. (...)

M.E.

Ne yazık ki sizin gerçek dostlarınızın pek çoğu istedikleri halde gelememişlerdir kanısındaım. Sizin gerçek dostlarınız olan işçi ve emekçilerin böyle bir kutlamadan haberleri dahi olmadı, buna kesinlikle emim.

...Benim sizden dileğim seksene doksana yüze kadar yaşamanız. O zaman biz de Aziz Nesin 100 Yaşında diye dünyaya bağıracağız. Bu benim ve gerçek dostlarınızın candan dileği ve beklendisidir.

E.K. - Kâğıthane

Aziz nesin elbette 70 yıllık bir kültür çınarıdır. Ama asıl Aziz Nesin'i Aziz Nesin yapan, yaşamını demokrasinin ülkemizde tüm kurum ve kurallarıyla yerleşip kök salmasına adanmış yılmaz bir demokrasi öncüsü olmasıdır.

Bu büyük sanatçıya, bu büyük demokrata en içten saygılarımı sunar, uğraşlarında başarılar dilerim.

*KOREL GÖYMEN
SODEP İl Başkanı*

Dünyanın en genç, en zengin, en yakışıklı, en akıllı, en deli dolu yetmiş yaşına: Doğum Günü Kutlu Olsun.

L.

Gençlik, yaşama gücünden, dayatmaktan, direnmekten, meydan okumaktan başka ne ki! Biz çok adam görmedik mi hiç genç olmayan, olmayan. Yirmisinde, otuzunda yaşlanmış, tükenmiş, bitmiş çok adam.

80 de, 90 da sana vız gelecektir. Savaşan insan, ihtiyarlamaz, çökmez, tükenmez. Yıkılırlar boylu boyunca, dimdik, sapa-sağlam. Direklerin devrilmesi gibi. (...)

ARİF DAMAR

(*) Aziz Nesin'in 70. yaşı, dostlarının düzenledikleri toplantılarla 3 Aralık 1984 günü İstanbul'da Şan Tiyatrosu'nda, 5 Ocak 1985 günü Ankara'da AST'ta kutlanmıştı.

Sen, insan ve yazar olarak, seni yaratmış olduğu ortam ve toplum, beni çok düşündürmüştür. Senin, verimli ve bereketli Türk topraklarının evladı olduğu kuşkusuzdur. Sayısız kahramanlarından çoğu sıradan insanlardır, ama gene de eserlerden insanların birbirlerini daha çok sevmelerine, birbirlerine daha fazla saygı göstermelerine yol açan büyük ve hayat verici gerçek ışıl ışıl parlıyor.

...Senin eserlerin, yalanları kabul etmeyen, sadece gerçeklerle yaratılabilen büyük edebiyatın parlak bir örneğini oluşturmaktadır.

ARGİR KONSTANTİNOV
Bulgaristan Büyükelçisi.

...Dostluk Evi'nde yapılan o gece çok iyi geçti. Sizi tanıyan, sizi ve eserlerinizi sevenler toplanıp kulaklarınıza çınlattılar. Nikolayev konuştu, başka arkadaşlar, ben bile konuştum, aktörler hikâyelerinizi okudular. Bir tek siz yoktunuz ama, hava o kadar güzel, can ve sıcaktı ki sanki varmışsınız gibi geldi herkese.

VERA FEONOVA, Moskova

Aziz Nesin özlem adamıdır. Özlemenin odağından insanın insanı sömürmediği bir dünya vardır. Bence, ruhsal yapısının önde gelen iki özelliği "aydın duyarlılığı" ve "sanatçı duygusallığı"dır. Bu iki özellik onu bazen patlama noktasına getirir. Ve Aziz Nesin PATLAR. Yıkıcı bir patlama değildir bu. Bir bombanın patlayışı, bir dinamitin patlayışı değildir. Bir havai fişegin patlayışıdır Aziz Nesin'in patlayışı. PATLAR, gürültüyle PATLAR, havayı bıçakla kesiyormuş gibi "Hişşşşşş" yükselir ve rengârenk bir güzelliğe dönüşüp yeryüzüne dökülür. Bu rengârenk güzelliğiyle çok yaşa Aziz Nesin.

Prof. Hüsnü GÖKSEL

Çok hengâme içinde işini görürken ciddiyetini muhafaza etmesini bildi. Denilebilir ki çalışmaktan gülmeye pek vakti kalmadı, ya da için için gülmeyi yeğledi daha çok. Ama ömrünü hep, başkalarını, yakından tanıdığı, sevdiği insanların ağız dolusu güldürmeye, onlara kahkahanın tadını tattırmaya adanmıştı. Bunda büyük başarı kazandığını kim inkâr edebilir? İnsanlar -derdini anlatacak Markopaşa'dan gayri kimsesi olmayan onca yurttaş- kuşaklar boyu onun sayesinde nice çapraşık durumlar, olmazlıklar, nafiye aykırılıklar karşısında kahkahaları koyverip rahatladı. Rahatladığıyla kaldı gerçi çoğunluk ama -o da neden olmasın ki?- kimileri de gösterecek dişleri olduğunun farkına vardı bu arada, bir başka bilinçle donandı. Bu bakımdan hemcinslerine hizmeti, üstüste konulduğunda boyunu da aşan kitaplarını da bir hayli aşar. Kendine yakışanı, başkalarına yakıştırmakta hiç cimrilik etmemiştir. Şimdi de yetmişinden sonra yeni diş sürüyorsa, herhalde, çoktan hackettiği bir rahatlığı kendisi özlediğinden değil, nicedir gülmesini hepten unutan ya da neye güleceğini şaşırarlara, doğanın insana bahşettiği dişlerin göstermelik olmadığını hatırlatmak içindir.

BAKİ UĞUR (TEKTAŞ AĞAOĞLU)
Yeni Düşün, Aralık 1984

ANILARDA AZİZ NESİN

AZİZ NESİN

Sen ey, kiliselerde hoca
Ve camilerde papaz
Havralarda Buda
Ve Musa pagodalarda
Yine de açığırtayı
Dinler dışıçısında.

Sen ölü denizleri kabartan fırtına
Gübrelikler içinde çiçek
Savaşımarda uçlak
Ve eşlek sevgilerde.

Sen, sıradağlarda doruk
Sık ormanlarda gürgen
Genelevde bakire
Erdem ayağ götürmüşken.

Sen çiftçi,
Has tohumu kıraç tarlaya atan
Sen kumarcı
Bile bile yanlış ata oynayan.

Sen, uzatmalı bilge
Gülümseyen gözyaşı
Kavramsız, özsaygısız günlerde
Onurun denektaşı.

Sen ey, ermiş şeytan
İnmeli bacak üstünde
Dik durmaya çalışan
Soylu atlar gibi hep
Hep ayakta uyuyan
Ve domuzlar, çakallar, sırtlanlar yilkısında
Sen insanoğlu insan.

TAHSİN SARAÇ

BÖLÜM BAŞI

Satırbaşı... Yok, yok, o satırbaşı değil, o bir bölüm başıdır:

- İkincilik, üçüncülük, dördüncülük açtıktı... Beşincilik falanca gelirdi!

Aziz Nesin, o gururu bile geride bırakmış güçlü mizahçı da böyledir. Sahiden nice güzel yazarlarımız, ince yazarlarımız var. Ama, hepsi Aziz Nesin'den sonra.

Galiba ilk hikâyesi bizde çıkmış: Yirmikiyıl önce, açtığımız bir yarışmada birinciliği kazanarak. Ondan sonra hep birinci.... Yalnız Türkiye'de mi? Bordighera'da yapılan milletlerarası yarışmaya da iki kere girdi ve bayrağımızı, Fransızları, İtalyanları, Amerikalıları arkada bırakıp başta koştu!

Aziz Nesin'i bizim yokuşta yıllarca görmedim.

Markopaşa'yı çıkardı: Tek parti günlerinde, cesareti aşan yazarak... Bunlar, siyasi acı yemişleridir.

Sonra, çilelerle dolu yıllar geçirdi. Nasıl geçirmesin? İsmet Paşa o zaman ortanın sonunda değildi ki!

O çileli günlerini hiç bilmiyorum. Aziz'in. Birbirimiz için iki yabancı insan bile değildik, iki meçhul şeydik!

(...) Kışa yaklaşan bir gündü. Aziz Nesin geldi: Ürkek, utangaç, isteksiz... Hatta güvensiz. Öyle yıkılmış insanlardan!

Son derece sevinerek karşıladım kendisini. Oturmadı, ilişti koltuğa...

- Kahve, çay... dedim.

Çay tiryakisi olduğunu bilmiyordum henüz.

-Çay, diye fısıldadı.

Çaylarımızı karşılıklı içmeye başladık. Onu övüyordum. O yazılardan imza esirgenir miydi hiç? Kimden korkuyordu? Neden çekiniyordu?

- Koymayalım, imza koymayalım...

Çok görmüş, çok geçirmiş Aziz kendi adından korkuyordu. (...) Birkaç kere gitmeye niyetlendi. Oturttum. Son davranışında, eli elimde, sordum:

- Devamlı bir işiniz varmı Aziz Bey?

Ne sevimli, ne çocuksu bir yüzü vardı: Yanaklı yanaklı... Kapkara, sık, kuvvetli saçlar, çekik badem gözler...

Dudakları belli belirsiz gülümsedi galiba:

- Yok.

- Benimle çalışmak ister misiniz?

Evet diyecekti. Ama iyi gönlü razı değildi birtürlü. Polisin fişlediği adamdı. Ya bir zarar dokunursa bize?..

Yine gülerek, yine şakalaşarak onun kuşkusunu giderdim. Oda hazırlandı, masa, koltuk, sigara tablası, kalem, kağıt... Buyur ettik Aziz Nesin'i makamına!

İlk isim İstanbul valisine telefon etmek oldu:

Aziz Nesin'i Akbaba kadrosuna aldık. Sayın valimizin bilmesini isterim...

Sayın vali, profesör Fahrettin Kerim Gökay'dı. Bir kültür adamı sevinciyle karşıladı verdiğim haberi:

- Çok memnun oldum, dedi. Yalnız, hükümete de haber ver...

Ankara'yı aradım, Başbakan'ı buldum ve birkaç cümleyle övdükten sonra, Aziz Nesin'in Akbaba ailesine katıldığını söyledim. Adnan Menderes pek keyiflendi bu haberdan:

-Onun Akbaba'da imzasını görmek bizi sevindirir, dedi, kendisine lütfen selâmlarımı söyleyiniz, gönül rahatlığıyla güzel yazılarını yazsınlar!

Elliüç yıldır bu parmaklar kalem tutuyor.

Kırküç senedir akbaba'yı çıkarıyorum. Bunda yılın bütün ünlü yazarları sayfalarımızda yer aldılar. O bir eşi yetişmemiş Osman Cemal'ler, o Reşat Nuri'ler, o Mahmut Yesariler...

Hiçbiri, hayır hiçbirisi değil, hepsi birden bir Aziz Nesin olamaz!

Kalemi aldı mı, yazmayacağı yazamayacağı şey yoktur Aziz Nesin'in: hikâye, roman, fıkra, taşlama, yerme, alay, kalay!

(...) Bir yaz günü evlerine uğradım: Kısa gömlek, kısa şort giymiş, kitaplara, gazetelere gömülü, çalışıyordu...

Tanrı korusun, sağlam yapılıdır Aziz. Öyle cam açılınca aksırmak, kapı aralanınca öksürmek gibi nazlılıkları yoktur. Başladı mı çalışmaya, haftada bir kurulan saatlere benzer, durmak bilmez!

(...) İki insan yaşar onun varlığında: Biri subay Aziz Nesin, öbürü, şair, sanat âşığı, güzel sevdalısı, gönül adamı Aziz Nesin... Kılıç gibi bükülmez karakteri, kaya dayanıklılığı onun değişmez asker yönüdür. Çocuk yüzü kadar güzel, ince, insana öpmek, okşamak isteği veren yönü de o eşsiz yazarlığı...

*Yusuf Ziya Ortaç
(Bizim Yokuş, İst. 1966)*

“İDDİASIZ” GENCİN BAŞARILARI

Aziz Nesin, Babiâli'ye, savaşın son yıllarında gelmişti. İlk baş vurduğu yer, «Yedi Gün» dergisiydi. Bu derginin sahibi Sedat Simavî, benim çok yakın dostumdur. Bir gün bana bu yeni kabiliyetten söz açtı ve onu Babiâli'de eşi görülmemiş, değerli bir yazar olarak vasıflandırdı. «Yedi Gün» AzizNesin'e dar geliyordu. Ona daha geniş bir çalışma alanı gerekti. Sedat Simavî, onu yanıma alıp beraber çalışmamı salık verdi. - Bu genç her türlü yazıda ustadır. İşe başladuktan sonra bir gün matbaaya inme, telefonla Aziz Nesin'in senin adına başyazı yazmasını iste. Ertesi gün çıkacak yazıyı okuduğun zaman sen de şaşacaksın, diyor-du.

Bu genci denemeye karar verdim.

Ertesi gün odama kısa boylu, iddiasız, 30 yaşlarında bir genç girdi ve kendisini Aziz Nesin diye tanıttı. Onu ilk kez görüyordum. Zaten Babiâli'de de tanınmış değildi. Oturt-tum. Gazetede ne iş yapabileceğini sor-dum.

- Ne isterseniz dedi.

Sedat Simavî, bana Aziz Nesin'in mizah fıkralarından başyazıya kadar her alanda yaralı olabileceğini söylemişti. Onu en basit işten başlattım. Çalışkan, kabiliyetlibir genç görünüyordu. Birkaç gün sonra röportaj yapmak üzere bir fabrikaya gönderdim. Bir röportaj geldi, parmağım ağzımda kaldı. Es-ki ya da yeni hiç bir gazetecinin bu kadar kuvvetli bir röportajını okumamıştım.

Aziz Nesin'in kabiliyetlerinden birini keşfet-miş bulunuyordum. Kendisine bu alanda çalışmasını rica ettim. Bir müddet böyle geç-ti. Birbirinden güzel röportajlar getiriyordu. Bir gün bana kendisini başka alanda da de-nememi önerdi.

- Mesela? dedim.

- Meselâ, size fıkralar yazayım.

Ertesi gün bir fıkra getirdi. Hayret! bunda da olağanüstü başarı göstermişti. Sedat'ın de-diği doğru çıktı. Ben değerli bir iş arkadaşı kazanmıştım.

Aziz Nesin gösterişi sevmez, sokulganlık göstermezdi. Matbaaya bir gölge gibi gelip giderdi. Onun varlığından hemen benden başka kimse haberi değildi.

İşte, Sabahattin Ali ile bu sıralarda tanışmış, onunla birlikte «Marko Paşa» adındaki der-giyi çıkartmaya başlamışlardı.

Polis, bir yandan Sabahattini takip ediyor, bir yandan da Aziz Nesin üzerinde baskı yapmaya çalışıyordu. «Marko Paşa» bu koşullar içinde doğdu. Ama bu dergi, mizah alanında Türk gazeteciliğinde yepyeni bir ufuk açtı. O vakte kadar mizah dergileri Fransa'dakilerden çalma kelime oyunları, cinsî lâtifeler ve bayağı güldürücü şeylerden ileri gitmiyordu. Her dergide birbirine benzer fıkralar çıkıyordu. Artık okuyucu bezmişti. oysa «Marko Paşa» öyle parlak bir başarı kazandı ki, bütün Babiâli şaşırıp kaldı.

«Marko Paşa» satışını altmış bine kadar çıkardı. O vakit Türk basınında bu başarı hiç kimseye, hatta gündelik gazetelere bile na-sip olmamıştı.

Artık iktidarın rahatı kaçmıştı. Polis sinirlen-mişti. Bu iki genç, onlara göre, ortalığı birbiri-ne katıyorlardı. Bunlara göz açtırmamak ge-rekirdi. Savcılık, ilk fırsatta bir bahane bulup «Marko Paşa»-yı kapattı. «Merhum Paşa» adıyla yayınlarına devam ettiler. Savcı onu da kapattı. Onlar bu kez dergilerine «Malûm Paşa» adını taktılar. Polis artık bu kadarına dayanamadı. Bu gençler iktidarla alay edi-yorlardı. Buna alışılmamıştı. En iyisi işi kısa yoldan kestiler: Derginin çıkmasına engel olamayacaklarını anlayınca, yoktan bir ne-denle Sabahattin ve Aziz Nesin'i tutukladılar. Böylece «Marko Paşa»nın çıkmasını önlediler ve bu gençlerin ağızlarını kapat-tılar.

*Zekeriye Sertel
(Hatırladıklarım, İst. 1968)*

BİR TOMAR KÂĞIT

Nice anılar arasından en yakın birini, 12 Mart'a değgin bir olayı da Aziz'in altmışıncı yaş günü adına anlatmak istiyorum bugün... 12 Mart 1971'den bir süre sonra 28 Nisanda ilân edilen Sıkıyönetimde aydınları toplama-ya başlamışlardı. Sıkıyönetimin civcivli bir gününde Aziz Nesin'i evinin önünde durmuş, bir teğmen:

-Sayın Nesin, demiş emir var sizi götürceğiz.:

Ve yolda anlatırmış teğmen:

- Aziz Bey, bensizin öykülerinizi çok severim, hep okurum; kusura bakmayın bu görevi bana verdiler.

Biz o sıra Maltepe Askerî Tutukevinde bir koğuştaki yirmi kişi yatıyorduk. Bir sabahın köründe ranzada uyuklarken, Hapishane Müdürlüğünün sesi kulağıma çalındı.

- İlhan Selçuk da burada yatıyor; isterseniz burada kalın!...

Ne oluyor diye uyandım; baktım Aziz Nesin'i getirmişler. Koğuştaki şenlik başladı. Böyle tanıdık biri geldi mi, herkes neşeleniyor. Ama koğuştaki pislik götürmekte... Masaların üstünde kirli çay bardakları, küllüklerde iz-

maritler, ortalıkta çöpler. Aziz daha merhabalaşmadan bu görünüme bakıp kaşlarını çattı; içimizde bulunan Nihat Sargın'a dönerek yüksek sesle:

- Bu ne pislik yahu! dedi, böyle hapishanecilik mi olur? Sen bu işte tecrübelisin, ayıp değil mi?

Koğuştaki gençler Aziz Nesin'in çevresini aldılar. Çay üstüne çay derken, üç saat sonra götürdüler Aziz'i... Bizim koğuştakılular içinmiş, oysa Aziz gözaltına alınmış. Hani-sane Müdürüne daha sonra sordum:

- Ne yaptınız Aziz Nesin'i?

- Yukarıdaki barakaya götürdüm; önüne de bir tomar kağıtla bir kalem koydum; sakın-leşti; yazmaya başladı.

İyi mi; sanki «ahıra kapadım keretayı, önüne otunu koydum» dercesine konuşuyordu Sıkıyönetim görevlisi...

Sanırım üç-dört gün sonra Aziz'i salıverdiler. 12 Mart fırtınası da böyle geçti. Geldik 1975'e ve Aziz Nesin 60'ına girmiş...

Sen çok yaşa emi Aziz Nesin!...

*İlhan Selçuk
(Cumhuriyet, 24.12.1975)*

Aziz Nesin 1979 yılında Bulgaristan'da Demirtaş Ceyhun ve Aziz Çalışlarla birlikte.

GÖZLERİME İNANAMADIM

Aziz beyin beyin kanaması geçirip, hastanede yattığı günlerdeydi.

Bu kanama sonucu sağ yanına felç indiği, ağzı sağ yana çarpıldığı, sağ eli ve sağ ayağı hiç tutmaz olduğu için, beyin kanaması geçirdiği sıra yanında bulunan ve kendisini hastaneye kaldıran yakın dostumuz Hadi Olca'ya, o kargaşada bile; «Aman, demiş, kimseye haber filan verme. Gazetelere de duyurulsun, istemiyorum.»

Bir gün önce, TÜYAP yöneticilerinin 2. İstanbul Kitap Fuarı'na konuk yazar olarak gelen Roger Garaudy onuruna verdiği akşam yemeğinde beraberdik. Gece yarısına kadar birlikte içtik, eğlendik. Öylesine neşeliydi ki...

Haber duyar duymaz, «acaba?» dedim. Gece fazla mı içmiştik? Ama hayır, öğleye doğru saat on bir sularında beyin kanaması geçirmişti. Sabah da çok neşeliymiş. Vakıf'tan çocuklar gelmişler. O gün öğleden sonra Kitap Fuarı'nda kitaplarını imzalayacaktı. Çocukları da Fuar'a getirecekmiş. Mutfakta yemek hazırlıyormuş çocuklara. Birden sağ yanının çekildiğini hissedince, kendini banyoya atmaya çalışmış. Soğuk suyun altına girer birduş yaparsam iyileşirim diye geçiriyormuş içinden. Ama banyoya filan gidememiş tabii, yıkılmış kalmış.

Olayı duyduğumda, öğleden sonra saat ikiydi. Hemen Cumhuriyet'e telefon edip, Prof. Dr. Gencay Gürsoy'un telefon numarasını istedim. Gazeteye telefon etmeme engel ol-

maya çalıştı Hadi Olca. «Kendisi istemiyor» dedi. «Hayır, dedim, böyle bir kararı kendisi bile veremez. Okurlarının, halkının haberi olmalı.» Hemen öteki gazetelere de telefon ettim.

Ertesi gün haber bütün gazetelerde çıktı. Dış basın da büyük bir ilgi göstermişti. Gelen mektuplardan, telefonlardan öğrendiğimize göre Batının hemen hemen bütün önemli radyo ve televizyonları, ertesi gün haberi ilk bültenlerinde vermişlerdi.

Hastanede yattığı süreç, gazeteciler neredeyse hiç eksik olmadı. Sürekli aradılar. Ne var ki, Aziz bey, fotoğrafının çekilmesini istemiyordu o durumda. Dolayısıyla hiçbir gazeteciyle görüşturmüyorduk. Birkaç arkadaşı sürekli nöbet tutuyorduk odasının önünde. SSK Okmeydanı hastanesinden Çapa hastanesine götürürken de, yakın fotoğrafları çekilmesindeye, biz asansörle indik, gazetecilerin indiği merdivenin girişe açılan kapısını kilitlettik hastabakıcılara. Ancak uzaktan fotoğraf çekebildiler.

Hastane yöneticileri de gazetecilerin ısrarlı aramalarından artık rahatsız olmaya başlamışlardı.

Öte yandan, Aziz bey de gerçekten kolay kolay inanılmayacak bir biçimde, iradesiyle felci yenmişti. Kimse kendisini o durumda görsün istemiyordu. Çocuklarının bile yanına girmesine izin vermiyordu. Yattığı yerde, parmaklarımı oynatacağım, sağ ayağımı hareket ettireceğim diye zorlayıp duruyordu

kendini. Öyle ki, kalbini yormasından korkuyorduk. Ama laf dinletemiyorduk.

Hiç unutmam. Doktorlar bilmem şu kadar su içmesi gerek günde, şu kadar gıda alması gerek diyorlardı, biz de kahvaltısını, yemeklerini kontrol ediyorduk. Durmadan sulu birşeyler içirmeye uğraşıyorduk. Üçüncü gündü galiba. Çapa hastanesinde. Bir sabah, hastaneye gelir gelmez, kahvaltısını yapıp yapmadığını sordum. «Yaptım» dedi.

Ama biraz sonra:

- Demirtaş dedi, sana bir sır vereceğim, kimseye söylemeyeceksin. Söz mü?

Gözleri tıpkı afacan çocuk gözleriydi.

Yatağının başucundaki komodini gösterdi.

-Dolabın kapağını aç, dedi.

Gözlerime inanamadım, Yedim dediği kahvaltılar, yemekler, içtim dediği sütler, meyvesuları tıka basa doldurulmuştu içine. Salt tuvalete gitmemek, tuvalet için, çiş için ördek getirecek bir hastabakıcıya gereksinmemek için ne yemişti ne içmişti.

Neyse ki, iradesi birkaç gün içinde bayağı sağaltı da kendini, ayağa kalktı üçüncü veya dördüncü günü. Kimsenin yardımı olmadan tuvalete gidip gelmeye başlayınca da, beslenmesi yoluna girdi.

Ayağa kalkıp yürüyebilir hale gelince de, hastane odasında bir basın toplantısı yapmasına hep birlikte karar verdik. Çünkü, gerçekten hastane yöneticileri, çalışanları gelenden, gidenden, telefonlardan bezmişler, usanmışlardı. Hastaneye kadar gelen yakınlarına, arkadaşlarına, meslektaşlarına, okurlarına da ayıp oluyordu artık, sadece «ziyaretçi defteri»ni uzatmak. Ayrıca, sağır duymaz uydurur örneği, kimseyi yanına sokmamamızı nedeni olarak olmadık dedikodular çıkarıldığı da kulağımıza gelmeye başlamıştı.

İşte bunları düşünerek, Aziz beyin 1 Aralık 1983 günü hastane odasında bir basın toplantısı düzenlemesine karar verdik. Hastalanmasından beş gün sonra.

...«TRT, hastalandığı haberini veremedi, bari iyileştiği haberini verip hastanısı giderme olanağı bulsun» diye düşündüm. TRT İstanbul Televizyonu Haber Müdürlüğü'ne de telefon ettim. Ünal bey adında bir yetkiliyi bağladılar.

- Beyefendi dedim, Aziz Nesin, hastalanmasından bu yana ilk kez yarın gazetecilerle konuşacak. Doktoru Prof. Coşkun Özdemir de hastalığıyla ilgili bilgi verecek. Belki ilgilenir, bir kamera gönderirsiniz diye size de haber vereyim istedim.

Ünal bey adındaki yetkili kestirdi attı.

- Biz TRT televizyonu olarak kimsenin hastalık haberini vermeyiz, dedi, biraz da ben tersleyerek. Bakanların bile hastalık haberini vermeyiz.

Gerçekten şaşırmıştım.

- Söylediklerimi yanlış isttiniz galiba beyefendi, dedim. Aziz Nesin bakan filan değil, yazar. Aziz Nesin hastalandı demiştin size.

- Evet efendim evet... dedi gene o Bay Yetkili sinirli sinirli. Anladım. Ama dedim ya size, bir TRT çalışanlarının bile hastalık haberini vermiyoruz.

- Yahu, dedim, derdimi anlatamıyorum galiba size. Aziz Nesin TRT yöneticisi falan değil, yazar!...

Yazar!... Aziz Nesin, diyorum size.

- Tamam efendim, tamam. Söylediklerinizi Ankara'ya Merkez'e bildireceğim, dedi gene o yetkili küçümser bir edayla.

Gerçekten ne yapacağımı, ne diyeceğimi şaşırmıştım. Bu halkın radyosu, televizyonu, bu halkın bir büyük oğlu, bir büyük yazarı hastalanıyordu da, dönüp bakmıyordu bile.

- Kimseye bir şey söyleme!... diye bağurdım, hırsla kapattım telefonu.

Gerçekten de, Aziz Nesin'in 1 Aralık Perşembe günü düzenlediği basın toplantısına TRT'den kimse gelmedi. TRT, Aziz Nesin'i tanııyordu.

*Demirtaş Ceyhun
(Çağımızın Nasrettin Hocası:
Aziz Nesin, İst. 1984)*

ÇEŞİTLİ KONULAR ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ, AÇIKLAMALARI

Ben bir simyacıyım, gözyaşlarımı gülmeceye çevirerek dünyaya sundum. Belki de ben bu öyküleri yazabileyim diye bunca uzun yaşadım; salt bu öyküleri değil, bu romanları, bu oyunları, bu şiirleri yazabilmek için ve dünyayı karıştırıp düzeltmek ve güzelleştirmek umudu için... Kendimi, gitgide Türkiye'deki bütün insanların en yakın akrabası, akrabadan da öte, herkesin gizdeşi olarak duyumsamaya başladım; öylesine yakın ki, kendilerinden bile saklamaya çalıştıkları gizlerini insanlar bana açıklamayı gereksiniyorlar. Dinlediğim başkalarının gizlerini ben de yaşıyorum. Böylece Türkiye'de nice insan varsa, ben de onca kalabalıklaşıyorum. Dünyadaki hiçbir giz gizli kalmaz, kalmamalı da... Ben de kendimi yazarak başkalarının gizlerini, başkalarını yazarak kendi gizlerimi anlatmış oluyorum.

AZİZ NESİN

Gölmece Anlayışı

Benim gülmece,

1- Geleneksel Türk halk gülmeceinden kaynaklanır,

2-Toplumun sorularından esinlenir.

3- Çağdaş dünya insanının sorunlarını anlatır.

Kısacası yaptığım, halk gülmeceisidir. Halk gülmecei demek, bir işe yarayan, bir işlevi olan gülmececiir. İşlevi nedir, ne işe yarar? İnsanları güldürme yoluyla düşündürmeye yarar. Demek, bana göre gülmece bir araç, düşünmek amaçtır.

Gölmecelemlerimle okurlarıma şunu düşün-dürmek istiyorum: Yaşadığımız toplum ve bu toplumsal yapı adaletli değildir ve içinde bulunduğumuz koşullar da güzel değildir. Adaletsizliklerden, çirkinliklerden kurtulmak için, başta kendimiz olmak üzere, çevremizi, toplumumuzu, dünyamızı değiştirme özlem ve isteği yaratmak.

(1986)

Gölmece Yazarı Nasıl Yetişir?

Beni mizah yazarlığına iten dış etken, o günkü ortamın koşullarıydı.

İç etken dediğiniz şey, mizah yazarının kendi yetiştirme koşullarıdır. Kısaca şunu söyleyeyim; genellikle yoksunluk ve yoksulluk yaşamından gelen bir kırgınlık, bir öfke, bir hırs alma biçimidir mizah. Tanınmış mizahçıların yaşamlarını incelersek, bunların rahat ve normal yaşam sürmediklerini, dar geçitlerden geçip zor yerlerden geldiklerini görürüz. (Şarlo, Mark Twain, Bernard Shaw, Moliere, O. Henry, Çehov, Zoşçenko vb.) Rahat bir çevrede, normal koşullarda yetişen varlıklı ailelerden gelen insanlardan mizahçı çıkamaz. Her zorluk, her acı çeken ille de mizahçı olmaz elbet, ama bu ağır koşullar kişinin mizahçı yeteneğini geliştirir.

Yukarda anlatmaya çalıştığım mizah ortamıyla, mizah yeteneği olan kişi denk düşürse, mizah zamanla gelirse, o zaman mizahçı önem ve değer kazanır. Dünyada mizah yazarının az olması, mizahçının az yetişmesinin başlıca nedeni budur. Her zaman, dış ve iç etkenler, yani mizah yeteneği olan kişiyle mizah ortamı denk düşmez.

Mizahçının yetişmesi için gerekli bireysel koşullardan da anlaşılacağı üzere mizah bir yıkıcılıktır. Mizahçı, kızgınlıklarını, nefretini, kinini, öfkesini, hıncını, bilinçli bir biçimde

gerçekten yıkılması gereken hedefe yöneltebilir ve mizah silahını halk yararına kullanabilirse, bir olumlu yıkıcı olur. Bunun tersi, inançsız alaycılıktır, herşeyi yıkıcılıktır; bu olumsuz yıkıcılığa en iyi örnek Pitigrilli'dir. Haincesine zeki, ama olumsuzluğu yüzünden büyük mizahçı değildir. Marcel Aymé ise, hedefini bilen mizahçıdır.

(1973)

Gölmece Bir Edebiyat "Tür"ü mü?

Bir bakıma, polisiye roman, serüven romanı, aşk romanı gibi bir tür olarak sayılabilir gülmece. Ama bir bakıma yazarın oluşumundaki ağırlık gülmececiinden yanaysa, yazdıkları kendiliğinden -yani zorlamadan- gülmece olur. Bu da doğru bir yargıdır ve bana daha yakın geliyor. Çocuk edebiyatı, edebiyatın içinde ayrı bir türdür. Çünkü, çocuk yaş gruplarına göre ayrı bir tekniği olması gerekir. Ama aşk edebiyatı, serüven edebiyatı, ya da polisiye edebiyatı ayrı bir tür olarak bağımsızlığını kazanmıştır... Kimi ülkelerde gülmece, edebiyatın içinde bağımsız ve ayrı bir tür sayılıyor. Gülmeceyi öbür edebiyat türlerinden ayıran başlıca özellik, biri toplumsal, biri bireysel olmak üzere iki koşula bağlıdır. Toplum koşulları, kimi dönemlerde insanlara gülmececi gereksindirir. Bu dönemlerde kimi yazarların oluşumları ve kişisel yetenekleri gülmececiye yatkın olduğundan, bu toplumsal gereksinime yanıt verir. Toplumun gülmececi gereksinmediği dönemlerde gülmece edebiyatı başarılı olamaz. Toplumun gülmececi gereksindiği dönemlerde ise, yazarın yeteneği gülmececiye yatkın değilse, o zaman çok yapmacık ve zorlama gülmece ürünleri ortaya çıkar.

(1977)

Kara Gölmece

Genellikle gülmececiin her türü, duygusal olmaktan çok kurgusal bir yapıdır. Gönül değil kafa işidir, zihinsel bir çalışma ürünüdür ve konusuna -içine girmeden- dışından, yukardan ve uzaktan bakar. Bu nedenle de kıyıcıdır, acımasızdır.

Kara gülmece ise öteki gülmece türlerinden daha zihinsel, daha kurgusal bir çalışmayı gerektirir.

Bir benzetmeyle anlatmak gerekirse, insanların acıdan aldıkları tada benzer. Örneğin, biber acıdır, ama kimileri çok acı biber yemekten hoşlanırlar; acıdan ağrıları yandığı, yüzlerine ateş bastığı, gözlerinden yaş geldiği halde yine de acı biber yemekten ayrı bir tad alırlar. Kara gülmececi alının tad da, biberden alınan tad gibi acı verir, göz yaşartır. Kara gülmece de güldürür, ama kahkaha attırmaz, hatta yüz ve karın kaslarını bile pek kıpırdatmaz. Bütün bu nitelikleriyle öteki gülmece türlerinden ayrılır ama, onlardan üstün, ayrıcalıklı demek değildir. Her gülmece türü kendi ölçülerıyla değerlendirilmelidir.

(1982)

Konu Bulmak

Konu bulmakta sıkıntı yoktur. Benim zaman bulmakta sıkıntı oluyor. Çünkü yazı yazma zamanım giderek azalıyor. İnsan geldiği yerin bedelini ödemek zorunda. Sendika çalışmaları, kültür çalışmaları, açık oturum, konferans falan gibi şeyler çok zamanımı alıyor. Ama bunu yapmak lazım. Artık gülmece yazmak üçüncü dördüncü işim gibi oldu.

Konularımı gazetelerden, kitaplardan, dinlediğim insanlardan alır, bunları dosyalarım, 500'ü aştı. En gelişmiş olan öyküyü, kitabı hemen yazarım. Yani bana öyle geliyor ki, hiç yaşamamam, hiçbir yerden kaynaklanmasam, elimdeki malzemeyi yazabilmem için 200 sene falan lazım. Yine de bitiremem. Buna çok üzülüyorum. Çünkü benden sonra bu notlar hiç kimsenin işine yaramayacak. Sanatın bir şansızlığı var... Bilim veya teknik konuları gibi değil. Teknik buluşlar, bilimsel buluşlar o adam olmasa bile başka biri tarafından bulunabilir. Toplum, doğa koşulları bunu buldurur. Aynı bilgilerin dünyanın değişik yerlerinde birbirlerinden habersiz olarak bulunuşlarından bunu anlıyoruz. Ama sanat öyle değil. Örneğin Shakespeare Hamlet'i yazmamış olsaydı, Hamlet yazılmamış olurdu.

(1981)

Gelenekten Yararlanmak

Bu çok önemli bir konu... Geleneksel gülmececi "yararlanmak için yararlanmak"tan yana değilim. Bu yararlanma, kendiliğinden olur ve olmalıdır. Ben gerek öykülerimde gerek oyunlarımda geleneksel gülmececi her türünden kendiliğinden yararlanmış oldum. Çünkü ben bu toplumun insanıyım ve bu geleneklerin kalıtımıyla, bu geleneklerin içinde yetiştim. Bu gelenekler, benim için hava ve su gibidir, başka türüsünü istesem de yapamazdım.

(1977)

Masallardan Yararlanmak

Özenti olarak masallardan yararlanalım, diye eser meydana getirilebilir mi, bilmiyorum. Ama benim masallardan yararlanmama gelince... Bunlar kendiliğinden oluyor. Kendiliğindenlik, yani kendi kendine, spontane olarak meydana gelmiş oluyor. Bir de masallar, özellikle siyasi masallar, yani büyük çocuklar, çocuk masalı değil, masal biçimine bürünmüş politik yazılar. Yönetim baskısının çok ağır olduğu zamanlarda alegorik ve dolaylı yollardan, sembolik yollardan bir şey anlatmak istiyorsunuz. O zaman meydana geliyor. Ayrıca öyle büyük etkisi oluyor ki okurlar üzerinde, o konuyu siz doğrudan doğruya söylediğiniz zaman o kadar etkili olmuyor. Fakat böyle masal, benzetme, sembol yollarıyla anlattığımız zaman çok daha etkili oluyor.

Mesela "Biraz Gelir misiniz?" adlı oyunumun çekirdeği bir masaldır. Ama ben o oyunu yazarken masaldan yararlanayım diye yazmadım. Masal zaten benim içimde idi. Kendimin bir parçası, yani psikolojik varlığımın bir parçası idi. O düşüncelerime koşut geldi o masal, uygun geldi ve o eser ortaya çıktı.

Geriye doğru dönüp de masaldan yararlanarak eser medana çıkarmak... Bunun yanlış olduğunu sanıyorum. Veya bunun gibi herhangi bir şeyden yararlanmak... Bir insanın kendi içinde, bizzatı yazarın kendisinde, varlığında bir parça ise olabilir bu.

Nasil Yazıyor?

Aslında sanıldığıının tersine, ben çok zor yazıyorum. Yani ben kolayca yazan bir adam değilim. Ama bütün boş zamanlarımı yazmakla geçirdiğim için, çok yazmamın nedeni odur. Ama ben kolay okutan bir yazarım. Onun için karıştırıyorlar birbirine. Yani bir yazının kolay okunması, o yazını kolay yazıldığını göstermez. Tam tersine eğer bir yazı kolay ve rahat okunabiliyorsa, yazar o yazının veya o kitabın üzerinde çok çalışmış çok yorulmuş demektir. Ben gerçekten çok yorulurum. Örneğin şurada bir öykü var. Bu öyküyü 1965 yılında kurmuşum. Ben onu ancak bir hafta önce yazabildim. Size şunu da söyleyeyim romanlarımı beş altı kerede yazarım. Oyunlarımda ise, onbeş yirmi kez yazdıklarım olmuştur.

Onun için benim bütün kitaplarım, öykülerim, bütün yazıları on onbeş yıl bekler, Birdenbire yazdığım bir yazı yoktur. Yazı benim kafamda önce gelişir ve oluşur. Yazıncaya kadar, aradan yıllar geçer. Onun için, ben öldüğüm zaman ileride yazılması gereken yüzlere, binlerce şey kalacak. Bunların çatısı var, ana hatları kafamda var, notları dosyalarımda var.

(1987)

Tiyatro Anlayışı

Genel sanat görüşümde olduğu gibi, tiyatrodada da ulusal ve sınıfsal tiyatrodan yanayım. Ne var ki, şimdiye dek sahnelenmiş ya da yayımlanmış oyunlarımdan ulusal olmadığı sanılmıştır. Çünkü, özellikle tiyatrodada ulusalla yerel ve bölgesel birbirine karıştırılmaktadır. Örneğin, kim Faust'un ulusal olmadığını söyleyebilir? Ama hiç de yerel değildir.

Tiyatrodada ulusal olmayı, kısaca, o ulusa özgü genel davranış niteliğini tiyatro biçiminde yansıtmak diye tanımlayabilirim. Ulusal demek, o ulus insanların özellikleri dışında herhangi bir olay, herhangi bir durum karşısında takındıkları ve yalnız o ulus insanlarına özgü ve genel olan davranış demektir.

(1970)

Şiirleri Üzerine

Şiirlerimde salt yaşadıklarımı yazdım. Bütün şairlerin, yaşadıklarını yazdıkları söylenebilir. Hatta benim öykülerim romanlarım, oyunlarım yaşadıklarımdır. Ama önemli bir ayırım var, çoğu şair yaşadıklarından yola çıkarak, dolaylı olarak, yaşadıklarını şiirleştirir. Benim oyunlarım, özellikle oyunlarım, kimi öykülerim de yaşadıklarımdan kaynaklanmıştır. Yani dolaylı olarak, onlar yaşamımdır. Oysa şiirlerim, dolaylı olarak değil, doğrudan yaşamımdır. Bunlar, bu gördükleriniz kendim için aldığım notlardır. Hem düpedüz, dosdoğru söylemek; hem de onu şiirleştirmek, işte en zor olanı da bu. Şiiri şiirleştiren; bütün yardımcılarından kurtararak, onlardan sıyrılarak çırlıçıplak bırakmak... Sözcük oyunları, imgeler, simgeler, bütün bu süslemlerden; giysilerden; zamanların modalarından kurtarmak; çırlıçıplak bırakmak gerekiyor şiiri. Ancak böylece salt şiir bulunabilir. Bir çirkin de giysilerle süslü kılınabilir; modalarla, tuvaletlerle ve kokularla, boyalarla ve güzellik ameliyatlarıyla güzelleştirilebilir. Böyle güzelleştirilen güzel, gerçekten güzel değildir. Gerçek güzel, öz kendinden başka, her şeyinden soyunup, çırlıçıplak olduğu, öz kendi kaldığı zaman güzel kalabilmelidir. Ancak güzelliğine güvenen soyunabilir. Ben şiirde, süslerden püslerden arınmış çırlıçıplaklığın, yalınlığın güzelliğini arıyorum. Duran, durağan, donuk çıplaklık da güzel değildir. Bir güzel çıplığın güzelliğini, çıplaklığını dışa vuran; onu duruşu, davranışları ve devinimleridir.

Söz de işe yaramalıdır. Yazar, yararlı olduğu duyulmadan işe yaramalıdır. Ben sana yarar sağlıyorum, öğüt veriyorum, ders veriyorum şunu yap diye salık duygusuna kapırmamalıdır okuru. Şiir bunu estetik ölçüler içerisinde ve duyarlılıkla yapıyor demektir. Benim öykülerimde böyledir. Okurlarıma hep bir şeyler anlatmaya çalışırım. Ama anlatmaya çalıştığımı belli etmem, belli etmeye çalışırım. Belki de bazılarını belli ediyorum, benim aleyhime bir durumdur. Şiirlerimde bu, genel yazın estetik görüşümün içinde bir parça olduğu için, şiir ölçüleri, duyarlılığı içerisinde yine yararlı olmaya çalışıyorum. Okurların düşüncelerine sesleniyorum. O bakımdan söylediğiniz çok doğru. Ama yalnızca şiirlerim için değil. Öykülerimde öykü ölçüleriyle, şiirlerimde şiir ölçüleriyle, oyunlarımda da öyle her şeyin yararlı olmasından yanayım. Ama yarar önce geçince, başka şeyler, şiirin başka özellikleri kayboluyorsa; o şii olmaz tabii. Şiir ölçeri, duyarlılığı içerisinde bir yarar sağlaması ge-

rekir. Bu yarar, elbetteki estetik bir yarardır, maddi bir yarar değildir. Belki düz yazıdaki-
ler maddi bir yarar sağlayabilir, ama şiir için böyle bir şey söyleyemem.

(1988)

Neden Çok Okunuyor?

Kitaplarımın yaygınlığının pekçok nedenleri olabilir. Ama benim saptayabildiğim nedenler şunlar:

1-Yazılarımda ilk kalkış dayanağım Türkiye'nin gerçekleri. Bu gerçekleri mizah biçiminde, yansıtarak yaşadığım çağda Türkiye'nin toplumsal topografyasını vermeye çalışıyorum. Yüzeyleri resimli tahta tüplerden çocuk oyuncakları vardır; çocuklar bu küpleri uygun biçimde yanyana ve üstüste koyarak köyler, istasyonlar, fabrikalar kurarlardı. Ben de, yazdıklarım böyle yan yana ve üstüste konularak, yaşadığım çağdaki Türkiye'nin toplumsal topografyasının ortaya çıkmasını istiyorum.

2- Her kesimden, her sınıftan, her katmandan gelen bütün okurların yazdıklarımı anlamalarına çalışıyorum. Her okur, kendi kültür anteninin alıcı gücüne göre yazdıklarımı anlamalıdır. Buyüzdün kitaplarım köylerden büyük kentlere dek her eve girebiliyor, yoksulu zengini, aydını az okumuşu, en seçkini ve en düşkünü yazılarımı okuyabiliyor.

3- Kimi şair ve yazarlar, yazdıklarını anlamaları için okurların çaba harcamasını, zorlanmasını isterler. Bence bu, kendini beğenmişlik ve kendini üstün görmektir. Yazdıklarımı anlayabilmek için okur zorlanacağına, okur çaba harcamaya, ben yazdıklarımı okura anlatabilmek için zorlanmalıyım, çaba harcamalıyım. Gerçekten de bunun için büyük çaba harcarım. Bence okur, kitabı, bir yazıyı okurken değil, okurken anlamak için değil, okuyup anladıktan sonra yorumlamak, üzerinde düşünmek için çaba harcamalı, zorlanmalıdır. Ben bunu yapmaya çalışıyorum.

(1986)

Ben nasıl yazıyorsam öyle yaşıyorum, nasıl yaşıyorsam öyle yazıyorum. Benim içtenliğim, bütün yazarlık yaşamımda aynı şeydir. Bunu özellikle yapmıyorum. Sanıyorum ki, yapıtlarımın yaygınlığının birisi de bu içtenlik olmuş oluyor.

(1988)

Sanatın İşlevi

Sanatın işlevi, bence seslendiği insanları - bu sanat hangi yolla olursa olsun, ister resim, ister tiyatro, ister yazın- seslendiği insanları önce kendilerini değiştirme yönünde istek uyandıracak bir iştir. Benim sanatımda, ben önce kendimi değiştirmek, memnun olmasınlar iyiye doğru kendilerini değiştirsinler, istiyorum. Ama ben onları bir peygamber gibi değiştirmek istemiyorum. Ben kendimi yazdıklarım ile değiştiriyorum. Okurlarımın da kendilerini değiştirmelerini istiyorum. Böylece dünya daha güzelle doğru gidebilir. Tabii ki yazın yoluyla bu değişme olmaz. Ama insanlara, değişme ve değiştirme isteği verir yazın.

(1987)

Sanatın, özellikle anlatı sanatlarının işlevlerinden başlıca biri de, insanı insana tanıtmaktır, Romaniyle, şiiriyle, oyunuyla yazın, bir yazarın önce kendisini ve kendi toplumunun insanlarını başka insanlara anlatarak tanıtması demektir. Böylece, yazın yoluyla bir toplumun insanlarını başka toplumların insanları tanımış olur. Başka hiçbir araç, insanları insanlara, toplumları toplumlara, halkları halklara, ulusları uluslara yazın kertesinde anlatıp tanıtamaz. Çehov'la, Gorki'yle, Tolstoy ve Dostoyevski'yle Rus insanını, Şolohov'la, Simenov'la, Cengiz Aytmatov'la, Resul Hamzatov'la Sovyet insanını tanırız. Servantes'le, Lorca'yla geçmişten günümüze İspanyol insanını tanıyoruz. Mark Twain'le, Jaks London'la, Herman Melville'le, Steinbeck'le Amerikan insanını tanıyoruz. Balzac, Zola, Flaubert bize Fransız insanını tanıtıyor. Dünya insanları yazın (genelde sanat) yoluyla, görüp konuşmadan birbirlerini çok yakından öğrenip tanımış olurlar.

(1986)

Sanatta Gdmllk

Gdmllkten, sanatçının dışında birtakım politikacıların, yönetmenlerin sanata ve sanatçıya karışmaları anlaşılıyorsa, ben buna karşıyım. Ben gdmllg, yazarın, sorumluluğunun doğrultusunda kendisine bir yol tutturması diye anlıyorum. Gdmllk, sorum bilincinin bir sonucudur. Ancak sorum bilincinden yoksun olanlar kendilerini güdümsüz sanırlar ve asıl gdmldrlr. Sınıfsal bilinci olan her yazar ister istemez güdümlü olduğunu, kendi kendini gdmlediğini bilir. Ötekiler, kendilerini güdümsüz sanırlar, ama kendilerini kimlerin gttgn bilmezler. Sınıfsal bilince sahip bir yazarı, bir sanatçıyı güdümlü kılmak hiçbir politikacının, hiçbir yönetmenin haddi değildir. Bu tanıma göre, yalnız yazarlar değil, her aydın gdmldr, güdümlü olmak zorundadır; güdümlü olmadıklarını söyleyenler de, Kendi kendilerini gdmlemediklerinden, kendilerini başkalarının gdmlediğinin farkında bile değillerdir.

(1973)

Halkın Desteği

En çok saygı duyduğum ve ycelttiğim bir tek kavram var: Halk. Sosyolojik tanımı henüz yapılmamış bir kavram. (Genellikle bizden olanlara halk derizde olmayanlara demeyiz.) Beni bugüne dek, polise karşı, hkmetlere karşı, beni hep halk destekledi. Bugüne dek ne bir siyasal rgttn, ne ideolojik bir gruptan, ne sermayeden, ne eleştirmenlerden, ne bürokratlardan destek almadım. Destek almadığım için de yıkılmadım. Çünkü okurlarım bırakmadı yıkılmamı... Okurlar sezgileriyle anlıyor okuduklarının drstlgn, Tıpkı katakullileri de anladıkları gibi.

(1982)

Yazarın işlevi

Herkesin yıllardan beri kullandığı, yine de hiç eskimeyen o modası geçmeyen o yalın olan sözleri yeğlediğim için, çağımızda yazarların işlevinin ne olduğu ve ne olması gerektiği sorusuna yıllardan beri verilmiş olan yanıtı katlıyorum. Bu konuda hiç de özgün olmak istemiyorum.

Yazarların işlevi, çağının tanığı olmakla kalmayıp tanığı olduğu çağını yorumlaması ve yorumlamakla da kalmayıp, yapıtlarıyla, önce kendinden başlayıp, çevresine, ortamına, halkına, giderek bütün dünya insanlarına tarihsel gelişim doğrultusunda ve estetik ölçü, biçim ve biçimlerle, değişme ve değiştirme zlem ve istemini vermektir. Yazar, başta kendi olmak üzere okurlarını kendilerini ve koşularını değiştirmeye özendirmelidir yapıtlarıyla. Çünkü, her yaşanan zaman uzun vadede yaşanılabilecek zamandan kötüdür. Yazarlar, o iyi ve güzel geleceği ivmeleştirmeye çalışanlardır. Bu yüzden zamanı durdurmaya, olan durumu olduğu gibi korumaya çalışan iktidarlarla sürekli çatışma içindedirler.

Bir okur, iyi bir kitabı okuduktan sonra, o kitabı okumadan önceki durumuna göre kendinde birartım duymamalı ve kendini ve ortamını ve giderek toplumsal yapı değiştirme istemi duymalıdır. Bence yazarın işlevi budur ve olmalıdır.

(1987)

Yazarın Sorumluluğu

ağından sorumlu olmak, o çağda bütün dünyadaki kötülüklerin nedeni, gerekçesi, yapıcısı kendisiymiş gibi duyuyor demektir. Bir yerde kötülük varsa, ondan kendini sorumlu duymak, onu düzeltmeye çalışmak demektir. Sanki o düzeltmediği zaman, onu o yapmış gibi bir duyguya kapılmak gerekir. Gerçekten de böyle. Dünyanın küçülmüş olması da yazarın işini kolaylaştırır yada kolaylaştırmaması gerekiyor. XVIII, XIX. yüzyılda dünya çok büyüktü; nerde nelerin olduğunun pek ayrımında değildik. Ayrımsamıyorduk. Bugün yle değil. İletilişim ve ulaşım araçlarıyla dünya çok küçüldü. O zaman yalnız kendi ülkemizdeki değil, bütün çağımızdaki, dünyanın her yerindeki kötülüklerden sorumluyuz. Ne demek sorumluyuz? Kötü bişeyi değiştirmek zorundayız. Yazar değiştiremez. Yani yazın yoluyla hibişey değişmez. Ama insanlara değiştirme isteği ve özlemi verir. Ve yazarın sorumluluğu bu. ağındaki bütün kötü şeyleri tarihin ileri doğru gidişine göre düzeltmeye çalışan insandır. Bunun için sorumludur.

Sorumluluğun anlamı bu. Önce kendi ülke-sinden, kendisinden başlayarak... Demek ki yazıncı, yazar bitakım şeyleri değiştirecek. Değiştirecekse o durumdan memnun değil demektir. Çünkü memnun olsa, değiştirmek istemez. Ee, hükümetler hep değişmek ve değiştirmek istemiyen kurumlardır. Çünkü onlar oldukları yerden memnundurlar. Onun için yazar hiçbizaman hükümet yanlısı olmaz. Ben hükümet yanlısı olan yazarları hiç anlamadım yaşamım boyunca. Çünkü yazarlığın birinci işlevi değiştirmektir. Yapıtlarıyla başta kendisi değişerek, okurlarına da kendilerini değiştirmek, ortamlarını değiştirmek, koşullarını değiştirmek özlemini verebiliyorsa, bence başarılıdır. Ben isterim ki benim her kitabımı okuyan okur kendisinde bir artma duysun. Kitabı okumadan önce di-yelim ki onun manevi varlığı X ise okuduktan sonra, X+1, X+3 olabilmelidir ki, o kendisini ve çevresini değiştirme özlemi duyabilsin.

(1987)

Yazarın Kazancı

Aslında yazarlık mucize gibi bişey. Havadan sesler toplar gibi bitakım sözcükler bulup, insanların ilgisini çeken olaylar yaratıyorsunuz. Burada sizin bir yardımcınız yok. Hatta yardımcı sandığınız insanlar da size zarar verir. Karınız zarar verir, sevgiliniz zarar verir, arkadaşınız zarar verir. Yani bu iş doğururken kadının yalnızlığına, ölümlerinin yalnızlığına benzer bir anlamda. Yazı yazma dünyanın en saygın emeğidir. Yazarın kazandığı para da, dünyanın en helal kazancıdır. Çünkü yazar bişey yazarken hiçkimseyi sömüremez. Olsa olsa kendi kendini sömürür. Çünkü yazdığı esere bey-nini, kanını, canını, alın terini koyar. Tabii ben burada gerçek ve namuslu yazarlardan söz ediyorum. Öyle örtülü ödenekten para alanlardan, biyandan ticaret yapıp öbür tarafta kendisinin veya zenginlerin çıkarları için yazı yazarlardan değil.

(1987)

Ben profesyonel bir yazarım, benden pazar ne istiyorsa ben onu yazıyorum, gülmece yazmaya başladım. Fakat dediğim gibi içe-riği ve mesajına karışamaz, ona da karışır aslında ama yazarına göre. Yazarın bunu kabul edip etmemesine bağlı. Ben kabul etmeyen bir yazarım. Onun için ben yazdığım yazının sorumluluğunu taşıyarak, kendi iste-diğim özde ama tür olarak pazarın iste-diğini yazıyorum. Mesela benim şimdiye ka-dar sekiz-dokuz romanım var. Eğer benden, pazar, roman isteseydi benim kırk-elli ro-manım olacaktı. Eskiden gazetelerin roman tefrikaları vardı, şimdi onlar kalktı. Demek ki, benim pazarım kapandı. Onun için ben doğrudan doğruya kitap yapmak için roman yazmıyorum. Önce bir yerde yayınlattı-yorum. Yani bir yazıdan bir kaç kez yararlanma yollarına bakıyorum. Bunlardan para çıkar-mak için böyle yapıyorum. Öyküler de öyle, önce dergilere yazıyorum, sonra kitap yapı-yorum. Şiirler de öyle... Oyun tabii bunun dışındadır. Oyun doğrudan doğruya tiyatro için yazılır. Tefrika filan edilmez.

(1990)

Etkilenmeler

Beni etkileyenler oldu elbette, siyasi müca-delede. Biz toplumsuluğa duygusal yönden atıldık. Bir haksızlığı gördük ve genç yaşta yeteri kadar da bilgimiz yoktu. Bu haksızlığı somut olarak görüyor ve yaşıyorduk. Haksızlığın içinde idik. Bazı eserler, şiirler, yazılar bizi etkiledi. Nitekim Nâzım'ın benim üzerimde etkisi çok büyüktür. Tâ lise çağımdan beri... Ondan sonra başka yazar-larında etkisi olmuştur. Bunlar edebiyat etki-sinden çok... Özellikle Nâzım'ın benim üze-rimde edebiyat etkisi yoktur. Çünkü o, şair, ben genellikle mizah yazdığımı göre böyle bir etki sanıyorum ki yoktur. Zaten etki altı-nda kalmış olan yazarlar, genellikle kimin et-kisinde olduklarını pek kestiremezler.

Ölüm, Zaman, Sevi, İnsan, Varlık

Beni gençliğimden, çocukluğumdan beri en çok düşündüren konulardan bir tanesi ölümdür. Ben ölümü çok düşünen bir in-sanım. Ölümlü düşünmek duyarlılık da ka-zandırıyor insana, ama düşünce ağır bası-yor ölümden. Ölüm, beni, çalışmaya; çok çok çalışmaya, çok iyi şeyler yapmaya özendi-ren bir itici güç oluyor. Vazgeçilmez, önlene-mez bir olay olarak ölüm var diye; karam-sarılığa, umutsuzluğa kapılmıyorum. Bazı okurlardan mektup geldi bu şiirlerden sonra,

"sen ölümü çok düşünüyorsun" diyorlar. Gayet tabii düşünüyorum ama, ölümü düşündükçe daha çok yaşamak, daha var olabilmek, daha iyi biçimde yaşamak, yani daha doğru biçimde yaşamak... Yani daha rahat biçimde yaşamak demiyorum, daha doğru yaşamanın yollarını arıyorum. Zamanımı daha iyi kullanmaya çalışıyorum. Ölüm duygusu benim tebelleş duygum. Zaman üstüne; ölümle zaman ölümün ölçüsü belki. Zaman da beni çok yakından ilgilendirdiği için, burada gecikmiş olduğumu, kaçan olayları, yaşamak istediklerimi, yaşamadıklarımı anlatmaya çalışıyorum. Benim yaşamım bu beş bölüm arasında geçiyor: Ölüm, zaman, sevi, insan ve varlık. Bu beş bölüm, benim yaşamımı bütünleyen düşüncelerim ve duygularım. Sevi ağır basıyor bende, her yaşta sürekli olarak ağır basıyor. "İnsan Üstüne", burada da, bir bakıma insan olmak toplumsal olmak durumunu da getiriyor... Varlık da beni öteden beri uğraştıran bir konudur. Üçüncü şiir kitabımdaki (Kendini Yakalamak) beş bölüm, benim manevi varlığımı bütünleyen parçadır.

(1988)

Kımlı Kitaplarının Özeleştirisi

"İçimde hep geç kalmış olmanın, yetişememenin, yetiştirememenin acelesi vardı, (...) işte bu acele yüzünden eserlerime istediğimce özen gösteremedim, daha dikkatli ve titiz davranmadım."

Bu, benim ilk 15-20 kitabım için söylenmiş özeleştirmedir. Oları da yeni basımlarında düzeltmeye çalışıyorum. Ayrıca, ilk ve ikinci basımını yapmış olan 5-6 kitabım var ki, onların yeni basımını yapmıyorum. Çünkü bunları düzeltmeye zaman bulamıyorum. Bunlardan bir tanesi "Erkek Sabahat" (1957). Bunu şimdiye dek yayımlamış olsaydım 15-20 basım yapabiliirdi. Çok tutulmuş bir romandı. Ama ben beğenmediğim için, yeni basımlarını yapmadım, zaman da yok yeni baştan yazmaya. "Saçkıran" (1959) romanım da öyledir. Bunun gibi 5-6 romanım var ki; ben bunları yeni baştan yazmak için bekletiyorum, basmıyorum. Eğer bassaydım ne olurdu? Bassaydım çok para kazanırdım. Çünkü bunlar çok tutulan romanlardı. Bunlardan bir tanesi de "Gol Kralı"dır (1955). Ona zaman buldum, yeneden yazdım. Şimdi onu çıkartabiliyorum. Es-

kiden çalakalem yazdığım, yazmak zorunda olduğum öykülerimin, romanlarımin yeni basımlarını yapmıyorum; bir zaman bulup, bunları yeni baştan gözden geçirip, düzeltip hatta yeniden yazıp ortaya çıkaracağım.

(1988)

Yergi ve Taşlama

Taşlamanın şiir olup olmadığı bile tartışılabilir; yada şöyle diyelim: taşlama her zaman şiir değildir, taşlamanın şiir olduğu çok azdır. Koşuk olması ille de şiir olmasını gerektirmez. Şiir değeri olan taşlamalar pek çok değildir. Bunun nedeni, taşlamanın çok anıksal (zihinle yapılan) ve çok kurgusal bir yaratı olmasıdır. Taşlama duygudan ve duygusalıktan uzaktır. Kıyıcılığı, acımasızlığı da burdan gelir. Taşlamanın grisi yoktur, hep karadır, akı da yoktur. Taşlama bir aklama değil, bir karalamadır.

Düzyazı olan yergiye, koşuk yergi olan taşlama, gülmecenin kapsamı içinde yer alır; yani gülmecenin bir türüdür taşlama.

Taşlamanın, politik ve toplumsal yaşamda bir işlevi olduğu kesindir. Politik yada toplumsal bir işlevi olmayan taşlama gösterilemez, hatta kişisel amaçla yazılmış olsa bile, yine de politik, toplumsal bir işlevi vardır. Örneğin Nâzım'ın "Portreler'i, Fazıl Ahmet Aykaç'ın "Divançe-i Fazıl"ı yada Eşref'in taşlamaları gibi...

Yergi, gülmecenin en etken bir dalıdır; taşlamaysa yergiden de etkindir ve daha çok yayılır. Çünkü, yergi koşuk olunca, sözcüklerden alabildiğine tutumluluk sağlamak gerekir; az sözcükle yapılan yergide (taşlama) alay çok yoğunlaştığından mermileşir ve hedefine büyük şiddetiyle çarpar. Bu nedenle ölçülü uyaklı (koşuk) taşlamaları yeğlerim. Çünkü uyak ve ölçü, taşlamanın bellekte daha kolay kalmasını sağlar; bu da hem etkiyi, hem yaygınlığı artırır. Buna karşılık, uyak ve ölçü, sözü uzatmaya yolaçarsa, tersine taşlama yoğunlaşamaz, vuruculuğu azalır. Nâzım'ın özgür ölçülü "Portreler"inde de uyaklar, yarı uyaklar, ses uyumları vardır ve bu yüzden o taşlamalar bellekte kalır.

(1982)

Edebiyatta Ulusal ile Evrensel

Bölgesel ya da yerel olan ulusal sanıldıkça edebiyatta evrensel olmanın olanağı yoktur kanısındayım. Yerel ve bölgesel edebiyat

olmaz değil elbet, olur; ama bu edebiyattan evrenselliğe ulaşamaz. Kısaca ulusal edebiyattan anladığım şudur: Ulusların birbirlerine en az benzeyen yanları, herhangi bir durum karşısında insanların davranışlarıdır. Gelenekleri, ekonomik koşulları birbirine az çok benzeyen, yada komşu oldukları için kültürel alışverişte bulunmuş uluslardan insanların davranışları birbirine benzer olsa da, kimi davranışlarda ayrılıklar vardır. Öykü, roman ve oyunda ulusallık deyince, bir insanın herhangi bir durum karşısındaki, kendi ulusal özelliğine uygun olan özgün davranışını yansıtmayı anlıyorum. Ancak insanların durumlar karşısındaki davranışları yalnız ulusal özellikler taşımakla kalmaz, bundan başka sınıfsal özellikler de taşır. Aynı ulusun ayrı sınıflarından iki insan aynı durum karşısında kalırlarsa birbirinden ayrımlı davranışlar gösterirler. Bu bakımdan edebiyatın ulusal olabilmesi için, yansıtılan kişinin ulusal ve sınıfsal davranışlarını da göstermek gerekir.

Evrensel edebiyat, kalın çizgisiyle, insanda değişmeyi yansıtmak diye tanımlanıyor. Bütün insanlarda değişmez ve kalıcı olan aşk tutkusu, üreme içgüdü, ölüm korkusu gibi duyguların bile, dışa vuruluşları, belirtme biçimleri yine de uluslara ve sınıflara göre değişiyor.

İnsanda hiç değişmeyen değilse de, en geç değişen şey insanın ulusal ve sınıfsal özelliğini gösteren davranışlarıdır. Bu nedenle, evrensel olmak için önce ulusal olmak gerektiği yargısına katılıyorum. Ama ulusallıktan, çabuk değişen yerellik ve bölgeselliğin anlaşılabilmesi gerektiği kanısındayım. Hatta gelenekler bile, üretim biçiminin ve üretim ilişkilerinin değişmesiyle değişiyor da, insanın kimi ulusal davranışları kolay kolay değişmiyor.

Edebiyatımızın En Büyük Eksikliği

Türk edebiyatının en büyük eksikliği, edebiyatın dışında, ama herşey için olduğu gibi edebiyat için de çok gerekli olan birşeyin yokluğudur. Türk edebiyatı için olmayan o şey DEVLET'tir. Türk edebiyatının özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana devleti yoktur; bizim edebiyatımız 35-40 yıldan beri devletsizdir. Çünkü devlet, Türk edebiyatını yok saymıştır. Devlet, son kırk yılda ancak cezalandıracağı zamanlar bir Türk edebiyatı olduğunu anımsmıştır ki, devletin koruyucu yükümlülüğünden uzak kalan edebiyat da

bu yüzden devletsiz kalmıştır. Devlet için edebiyat, yasalarla, eldeki yasaların yetmediği zamanlarda da daha ağırlaştırılan yasalarla, yine yetmeyince yasadışılıkla, yasa dışı yollarla cezalandırılacak muzır birşeydir.

.....

Türk edebiyatı devletsizdir derken, Türk edebiyatçısı devletsizdir demek istemiyorum elbet. Ama edebiyatçının devleti olması, edebiyatın da devleti olması demek değildir. Edebiyatı başka sanat dallarıyla karşılaştırsak bunu daha iyi anlarız. Başka sanatçıların da, örneğin ressamaların, yontucuların, müzikçilerin, oyuncuların durumları daha parlak değildir. Ama ne olursa olsun, devlet bu sanat dallarına boş vermiş değildir. Yani bu sanatların devleti vardır. Güzel Sanatlar Akademisi, Devlet sergileri, dış ülkelerde eğitimler, incelemeler, burslar, harika çocuk yasaları, öğretmenlik yapma olanağı, devlet orkestraları, devlet tiyatroları, kültür ilişkileri ve daha birçok kurumlar, örgütler, sanatçıların durumları parlak olmasa bile bu sanatların hiç olmazsa devletsiz olmadığı görülür. Oysa edebiyat için devletin yarattığı hiçbir olanak, devletin koruduğu hiçbir alan, kısacası devletin hiçbir olumlu çabası yoktur.

Kültür Emperyalizmi

Türkiye kültür emperyalizminin etki alanından kurtulmadıkça, ulusal sanat yaratma çabasının sürmesi çok doğaldır. Ancak sanatın ulusal olması gerektiğini söylerken, aynı zamanda sınıfsal da olduğunu gözden uzak tutarsak, bir yanılgıya düşmüş oluruz. (...) Dahası, kültür emperyalizmini güdenler bile, sanat ulusal olmalıdır diyebilirler, diyorlar da... Şöyle ki: Bugün Türkiye'de, emperyalizmin yol açıcısı ve benimseticisi, beyin çamaşırcısı olan kültür emperyalizmi egemendir. Çünkü, (tabaka) ve bunlara bağlı tabakalar vardır. Bu tabakalardan bir sanatçının ortaya koyduğu ve onların görüşünü yansıtan ya da savunan bir yapıt (ister dinsel gerici, hilâfetçi, ümmetçi, ister ırkçı, ister sömürücü görüşte olsun) ulusalmış gibi görünebilir. Bunlara ulusal değil demek, belli bir bilimsel ölçü koymadan, işimize gelene ulusal, işimize gelmeyeceğine ulusal değil demektir. Oysa bunlar, kültür emperyalizmine karşı olmadıkları gibi, kültür emperyalizminin ürünleridir. Demek ki, kültür emperyalizminden kurtuluş yolu diye ulusal sanat yapı-

İrken, sanatın sınıfsal niteliği gözden uzak tutulursa, kültür emperyalizminin ardına da düşülebilir.

(1970)

Türkiye'de Eleştiri

Şiirle öykünün bizdeki öbür edebiyat dallarından daha üstün düzeyde görünüşünü tek nedenle açıklamak doğru olmasa da, şiirimizle öykümüzün çok eski, zengin, köklü, kaynağı halk olan bir gelenekten güç almış olmasını, bu iki dalın gelişmiş olmasının başlıca nedeni olarak gösterebiliriz.

Denemeyle eleştiri alanında bu denli eski bir geleneğimiz yok.

Bir de, denemeyle eleştiri, bizde daha profesyonel uğraş olamadıklarından, bir uğraş bağımsızlığı kazanamamışlar, bir yan iş olarak kalmışlardır. Bunların basın pazarı kurulamamıştır. Olsa olsa basında, kitap tanıtma yazarına daha yeni yeni bir küçük yer açılmaya başlanmıştır.

Her eleştiri yöntemi, bilindiği gibi, bir genel dünya görüşüne dayanır. Her dünya görüşü de kendine göre dünyayı değiştirmek -yani toplumsal yapıyı değiştirmek- amacındadır. Türkiye'de toplumsal yapıyı değiştirmeyi amaçlayan özgün bir dünya görüşü olmadığı için de, özgün bir eleştiri yöntemimiz de olamaz. Lukacs yada Fischer'in yaptıkları gibi, bağlı bulundukları eleştiri yöntemine bir katkıda bulunma işini, Türkiye'nin toplumsal düzeyi, Türkçenin özel durumu, daha da başka nedenlerden ötürü, bizim eleştirmenlerimiz başaracak durumda değildirler. Bu, eleştirmenlerimizin başarısızlığı yada güçsüzlüğü değil, toplumumuzun uygarlık tavanının yüksek olmayışındandır. Bu durumda bizim eleştirmenlerimize düşen, kendi dünya görüşlerine uygun olarak benimstedikleri eleştiri yöntemini, o yöntemin kuralları içinde eleştirdikleri eserler uygulamaktır. Türkiye'de eleştiri bugün bu aşamadadır. Bu başarıyı gösteren birkaç eleştirmenimiz var. Ama eleştirmen sayıların çoğu, hiçbir eleştiri yöntemini benimsemeden, hatta bilmeden, eserleri gelişigüzel eleştiriyorlar yada değişik eleştiri yöntemlerini aynı yapıtı eleştirirken karmakarışık kullanıyorlar. Bu, o eleştirmenin daha dünya görüşünün oluşmamasından, yani toplumsal kişiliğini kazanmamasından ileri geliyor.

Bunun en acıklı örneklerini daha çok iyi niteli tiyatro eleştirmenlerinde görüyoruz.

Yarışmalar, Ödüller

Bir yazar bir yarışmaya katılıyorsa, ben sınava katılıyorum demektir. Ama sınava katılan yalnız yazar değildir, yarışmacılarla birlikte yargıcılar da sınava katılıyordur. Onlar kimin önünde sınava katılıyorlar? Zaman önünde. Benim yaptım yirmi yapıt içinde derece alamamışsa, derece alan hangisidir, zaman içinde ortaya çıkacaktır. Eğer jüri üyeleri namuslu kişilerse, neden falancayı birinci, diğerini ikinci yaptıklarını bildirmelidirler. Hem namuslu, hem de kendilerine güveniyorlarsa...

Yıllardır söylüyorum. Diyorum ki: Ortaya yazın bunu. Çünkü sınavdır bu... suçlanacaksınız ilerde. Öyle yapıtlara dereceler veriyorlar, öyle yapıtlara derece vermiyorlar ki... Zannediyorlar ortalık bomboş. Bomboş değil... Elli, yüz yıl sonra Türk edebiyatı varsa, araştırılır; bunlar ne utanmaz adamlar, ne değer bilmez, ne sanattan anlamaz adamlar denir. Onun için yazsınlar ortaya koysunlar ki, o zaman kendilerini savunmuş olacaklar; çünkü onlar da sınava giriyorlar.

Dil Özleşmesi

Cumhuriyetle, Türk toplumunun siyasal yapısının değiştirilmesi amaçlanmıştı. Siyasal yapının değişmesi için, o siyasal yapıyı oluşturan üstyapı kurumlarının değişmesi gerekir. İşte bu gereklilik sonucu olarak kimi kurumlar değiştirildi. Örneğin, dil özleşmesi akımı, laiklik gibi kurumlar böyle bir gereklilik sonucudur. Siyasal yapının Cumhuriyet olarak değiştirilmesi ve buna bağlı olarak Batı uygarlığı denilen endüstri devrimini yapmış ileri toplumların egemen kültürünün benimsenmesi yolu seçildikten sonra, değişen öbür kurumlar gibi dil özleşmesi de zorunluydu. Yapay bir dil olan Osmanlıca geçerli kaldıkça, Türk toplumunda kültürel değişim olanaksızdı. Dil özleşmesinin, kişi ve kişilerin özelemleri ve zorlamasıyla değil, böyle bir toplumsal zorunla başlamış olduğunu anlamak gerekir. Dil özleşmesine karşı olanlar, gerçekte, Atatürk devriminin zorunlu sonucu olan kültürel değişime ve dolayısıyla Atatürk'e karşıdır.

(1981)

Elbette ayrılık vardır aydın dili ile halk arasında. Özleşme aydın ile halkın arasını açıyor. Bu ayrılık kısa sürecektir. Osmanlıcadaki ayrılık yedi, sekiz yüzyıl sürmüştü. Fakat şimdiki yedi sekizyıl içinde giderilebiliyor. Benim fıkralarım aşırı öztürkçe ama, bu onların okunmasına engel olmuyor. Arı dili savunan bir yazar, kendi yazıları üzerine fazla uğraşmalı. Örneğin çok yeni sözcükleri cümle içerisine öyle yerleştirmeli ki, okurlar o sözcüğün anlamını sezgileriyle kolayca bulabilsinler. Her yeni sözcük halk tarafından hemen benimsenmez. Benimsenmesi için aydınlarla yazarların çaba göstermesi gerekir.

“Aydın” Üzerine

Aydın ancak nitelikleriyle tanımlanabilir. 1987 yılında, ya da 20.yy.'ın üçüncü, çeyreğinde aydınların nitelikleri ortaya konabilir. Aydın yalnızca diplomayla aydın olmaz. Kendini yetiştirmiş nice aydınlar olabilir ama diploma bu niteliklerden bir tanesidir. Benim için aydın, toplumun çıkarlarıyla kendi çıkarlarını eş gören, ülkenin gerçek demokrasiye kavuşmasında kendini sorumlu ve borçlu sayan, bunun için yapabileceği şeylerin varlığından haberi olan insandır. Başka birçok, niteliği sayılabilir ama bugünün Türkiye'sinde aydının ilk niteliği Türkiye'nin kültür ve eğitim nimetlerinden çokça yararlandığının ayırımıdır. Aydınların ikinci niteliği de, bunu ödemesi gerektiğini bilmesidir. Nasıl ödeyecek? Sınıfsal konumum dolayısıyla benim ödemem, Türkiye'nin demokratikleşmesi için savaşım verecek olur.

(1987)

Aydın hiçbir olayda “Bana ne?”, “Neme gerek?” diyemeyen, sorumlunun ağırlığını ve tedirginliğini duyan, duymakla da kalmayıp tepkisini gösteren kişidir.

Aydının, özellikle Türk aydınının bir başka önemli niteliği, kendisini aydın düzeyine çıkarmış olan halkına borçlu olduğunu duyumasıdır; maddi olarak ödenmesi olanaksız bu borcu, beyinde, vicdanında duyup ödemeye çalışan kimsedir aydın.

Aydının yürekliliği de (uygarca yürekliliği), bu sorun ve borç duygularından kaynaklanmaktadır.

(1984)

Aydını, bir Don Kişot olarak göstermek egemen sınıftan olanların ve o sınıf yanlılarının işine gelir. Böylece aydının davranış ve sözleri hafife alınmış olur. Bence aydın, arasına Don Kişot'luklar da yapan bilinçli bir toplum savaşımıdır.

(1986)

Barış ve Sanat

Genelde bütün sanatların, ama en belirgin anlatı da sanat oluşu için özellikle yazar'ın savaşa karşı olması, kendi özünden doğasından gelir. Çünkü yazın, bize bizi tanıtır ve tanıtarak sevdirebilir. İnsanı insana, toplumu topluma, halkı halka, ulusu ulusa sevdiren sanat böylece kendiliğinden savaşa karşı çıkmış olur. Sanat yapıtını yaratan sanatçı da, çok doğal olarak barışa hizmet etmiş olur.

.....

Bir yazar yapıtlarında savaş aleyhinde ve barış lehinde hiçbir şey söylememiş bile olsa, salt yapıtlarında tanıtip birbirlerine sevdirdiği insanlar yoluyla kendiliğinden barışa hizmet etmiş olur. Hiçkimsenin bir yazarı, barış lehinde yada savaş aleyhinde yazmıyor diye kınamaya hakkı olmamalıdır. Ancak yazarın, her aydın gibi, hatta her aydından da önce, yazınsal etkinliklerinin dışında ayrıca eylemsel olarak barışçı etkinliklerde bulunması yazar olmasının yükümlüdür. Bunu yapmayan kaçak yazarlar buyüzden yazınsal eleştirinin hedefi olmasalar da, kişilikleri eleştiriden kurtulamaz. (Yahya Kemal ve daha kimi yazarlarımızın Kurtuluş Savaşı'mıza ilgisizlikleri gibi.)

.....

Ayrıca sanatçının ve genelde bütün insanların barıştan yana olmaları, herşeyden önce öz çıkarları gereğidir. Savaşlar büyük yazınsal yapıtların konuları olsalar da, hiçbir baş yapıt savaş sırasında yazılmış yaratılmış değildir. Buyüzden sanatçıların barışa gereksinimleri yaratıcılıkları bakımından da yaşamsaldır.

Ne yandan bakılırsa bakılsın gerçek sanatçının savaşa karşı olması, savaşa karşı eylemlerde bulunması görevidir, borcudur.

(1986)

Niçin Barış?

Salt ve soyut barış, tıpkı iyilik, iyilikseverlik, insanları sevmek, özgürlük ve ulusal bağımsızlık gibi, ne olduğu açıkseçik bilin-

meyen bişeydir. Buyüzden, bunca deneyimimden sonra, barış denilince, bir barışçı ve barışsever olarak coşkuyla hemen üstüne atılmıyorum. Yaşadığım yıllar, bilimsel olmasa bile, bana deneyimsel ve kılışsal kuşkuculuğı öğretti.

.....

İster iç barış, ister dış barış olsun, barıştan söz edilince ben kuşkularımı dile getiriyorum:

- Niçin barış? Kim için barış? Barış kimlerin işine yarayacak? Barıştan kim, ne yarar elde edecek?

Bu soruların doyumlaticı yanıtını aldıktan sonra barışçı olmalıyız. Salt barış için değil, savaş için de kuşkularımızı ortaya koyup sorularımıza yanıtaramalıyız. Savaş için sorular sormak, barış için sorular sormaktan çok daha zor ve tehlikelidir. Çünkü, bizim ülkemizde olsun, herhangi bir ülkede olsun, savaşa karar verenler, yurttaşların savaştan kuşku duymalarını, savaş üstüne sorular sormalarını istemezler. Halkın yerine düşünmek yetkisi ve karar almak hakkı onlarındır. Tarih, savaşın sonunun halkın zararına olduğunu saptarsa, sorumlu ve suçlu olan "talih-i harp"tir.

- Niçin savaş? Kimlerin yararına savaş? Savaş sonundaki gerçek kazançlı olan kimlerdir?

Bu soruları sorup yanıtını aramanın yararı, savaştan sonra çok daha iyi anlaşılır ama, iş isten geçmiş olur. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı'na girilirken, yurt haini diye damgalanmadan bu soruları sormanın olanağı var mıydı?

(1985)

Bunalım Edebiyatı

Bunalım edebiyatı iki türlü olabilir. Birisi, yabancı bunalım edebiyatına özentî ve taklit olur. Öbürü de, edebiyatçı kendi içinde duyar ve bunu eserlerinde yansıtır. Edebiyatçının bunalıma girmesi demek, yaşadığı ortamın koşullarıyla uyaşmazlığı, çatışması ve bunun sonunda bir çıkış ve kurtuluş yolu bulamayarak, karamsarlığa, umutsuzluğa saplanması demektir. Çıkış yolu bulunca, bunalımdan kurtulup edebiyat yoluyla savaşçı olacak demektir. Bir de korkuları ve baskının ağırlığı yüzünden kurtuluş yoluna gidemeyip, bunalımın zindanı içinde hapsolmuşlar vardır. Bu anlamda bunalım, bir kaçıştır. Korkan edebiyatçılardan bazıları

tarihe kaçıp sığınır. Geçmişin özlemi içinde eserler verirler. Bazısı da, geriye değil, ileriye doğru kaçır. Ve bunalımın zindanı içinde hapsolür. Bunalım edebiyatlarını doğuran, toplumun belli dönemlerindeki koşullardır. Öyle dönemlerde toplumu yansıtmaları bakımından "bunalım edebiyatı" gerçekçi edebiyat bile sayılabilir. Çünkü, bu edebiyatçılar topluma tanıklık etmektedirler. Türkiye'nin bugünkü koşulları içinde edebiyat yoluyla savaşmak, yani kurtuluşa yönelmek olanağı vardır. Bunun için, bunalım edebiyatını gerekli bulmuyorum. Ama bunalım edebiyatına karşı değilim. Çünkü, en az, edebiyata yeni biçimler ve değişiklikler getiriyorlar. Bunlardan yararlanılabilir.

(1967)

Politika

Böyle bir ortamda siz yada başkaları bana yada başka yazarlara her ne sorarsanız sorun, sorunuz politik ve alacağınız yanıt da politik olacaktır. Çünkü Roma yanarken ke-yifle harp çalabilmek için Neron kertesinde kayıcı ve sapık olmak gerekir.

Siyasal sorunlara ilişkin sorular sormanız elbet doğaldır. Siyasal sorunlara ilişkin olmayan sorular sormanız, boynuna ip geçirilmiş asılacak adama konser dinletmek kertesinde doğaldışı olurdu ve benim böyle bir soruya bile politik olmayan yanıt vermem olanaksızdı. Kaldı ki, seksenüç kitabın yazarı olan ben bütün yapıtlarımda (gülmece öykülerimde, gülmece olmayan öykülerimde, romanlarımda, oyunlarımda, şiirlerimde, anılarımda, denemelerimde), en politik olmadığı sanılanlarda bile, gelgeç günlük politikaya ve parti politikasına saplanmadan, hep politika yapmışımdır.

(1987)

Ülkemin ve dünyanın bütün olayları ve konularıyla böylesine derinden ilgilenince, daha doğrusu ancak o olaylar, o sorunlar, o konularla birlikte yaşayınca, onlara katılmam, onların içinde yerimi ve rolümü almam, işlevmi yapmam olanaksız. Buyüzden bütün toplumsal, siyasal eylemlere katılıyorum.

Bu davranış benim için yapay yada zorlama değil. Sanki kendimde, kendimle birlikte dünyayı yaşıyorum. Buyüzden, başka türlü davranmam olanaksız. Başka türlü yapmadığım için de eylemlerin içinde oluyorum.

Üyesi olayım olmayayım, örgütlerin davranış ve tutumlarına göre kimileyin yanlarımda, kimileyin içlerinde, kimileyin de karşılarında oluyorum.

Böyle oluşum yazarlığımın aleyhine oluyor mu? Zaman zaman yazarlığımın aleyhine olduğu düşüncesine ben de kapılıyorum. Ama değil mi ki başka türlü olmak elimde değil, yazarlığımı da yaşamımdan ayıramam. Toplumda, toplumsal sorunların yazarlığın önüne geçtiği zamanlar çok oluyor. Böyle zamanlarda bir yazarın yazarlığını öne almasının bencillik olacağı kanısındayım. Bir de şu var: Toplumu kendimde böylesine yaşamasaydım, yine böyle bir yazar olabilir miydim? Hiç sanmıyorum.

(1986)

Biz hep delikten deliğe koştuk. Onun için günlük politikaya girmek zorundaydık, ekonomiye, tarihe, toplumbilime el atmak zorundaydık. Bu yazarlığımızın en büyük yanlışydı ama, koşullar öyle gerektiriyordu. Yeniden o koşullara döndük galiba. Oturup yazmam gereken, söz verdiğim yazılar var. Onları bırakıp Bursa'ya panele geldim. Oysa ben profesyonel politikacı değilim, eylem adamı değilim. Ama ülkemdeki kavgalarda yan tutmadan duramıyorum. Bunu başkaları anlamıyor. Kimisi doyumsuzluktan böyle yaptığımı sanıyor, kimisi ün peşinde koştuğumu söylüyor, kimisi de edebiyattan kaçış olarak yorumluyor. Oysa bunun gerçek nedeni şu: Başka türlü yaşamak elimde değil, ben buyum. Aziz Nesin bu...

Demokrasi Anlayışı

Ben demokrasiden, her şeyden önce ekonomik demokrasiyi, her konuda demokratikleşmeyi, fırsat eşitliğini anlıyorum. Benim anladığım demokrasi, çoğunluğun egemen olacağı bir düzen değildir. Her dalda azınlıkta kalanların da haklarının korunacağı çoğulcu bir demokrasiden yanayım. Dilde, dinde, dünya görüşünde, her ayrılığa haklan tanınmalıdır. Örneğin bizim televizyonda İslami dinsel yayınlar yapılmaktadır. Bu elbetyerinde ve doğrudur. Ancak ülkede Müslüman olmayanlar da bulunduğuna göre, neden onların dinsel yayını yapılmıyor? Biz bu yüzden başka ülkelerdeki soydaşlarımızın da haklarını arayamıyoruz. Ekonomik demokrasiden şunu anlıyorum: Her insanın çalıştığı, hak ettiği ve lâıyk olduğu kadar kazanabilmesi olanağı bulunmalıdır. Çok açık ki durum Türkiye'de hiçbir zaman böyle olmamıştır.

**AZİZ NESİN'LE
SÖYLEŞİ**

AZİZ NESİN'LE SÖYLEŞİ

ALPAY KABACALI

● *Sizinle yapılan konuşmaları üç kitapta topladınız. Bu kitaplara girmeyen konuşmalar, soruşturma ve anket yanıtları da var. Cinsel yaşamınıza kadar, akla gelen her şey sorulmuş, Bunları okuyunca "neler sorulmamış" diye merak ediyor insan. Hiç düşündüğünüz oldu mu, "şu önemli nokta sorulmadı" diye...*

NESİN - Çok şeyler soruldu... Sorular bitince, "Sizin kendinize ne sorulmasını istiyorsunuz?" diyorlar. Ben de diyorum ki: "Hiçbir şey sorulmasa daha memnun olurum." Zaten ben de çok yazan bir insanım.

● *Marko Paşa döneminden pek söz açmıyorsunuz. Biliyorum, Böyle Gelmiş Böyle Gitmez'de ayrıntılarıyla anlatacaksınız. Ancak...*

NESİN - Özellikle Marko Paşa dönemini hiç konuşmuyorum. Çünkü öyle konular var ki, kenarından kıyısından anlatılırsa yanlış anlaşılabilir. Örneğin Sabahattin Ali konusunda, Marko Paşa konusunda, Bâbüâlî'deki yaşamım konusunda bir şeyler anlatmak istemiyorum. Onları, yaşayabilirsem, bütün ayrıntılarıyla ortaya koymak istiyorum. Çünkü bir olayı, bir konuyu ortaya koyunca, onun neden doğduğu, nasıl olduğu bilinmezse, nedenleri ve sonuçları ortaya konmazsa, kesinlikle yanlış olur. Bunu Nâzım olayında denedim. Nâzım için yazdığım yazılar çok yanlış yorumlandı. Oysa onu

baştan alıp sonuna getirseydim, öyle olma-yacaktı, yanlış yorumlanmayacaktı. Onun için, Sabahattin Ali konusunda, Marko Paşa konusunda, basın yaşamım konusunda, hemen hemen hiçbir şey anlatmak istemiyorum. Ne zaman ki en başından, A'dan başlayıp Z'ye kadar anlatabilirim o zaman anlatacağım. Anlattıktan sonra saldırı falan önemli değil tabii. Ben bütün gerçekleri yazınca önemli değil. Şimdi bir tarafını yazınca eksik kalacak. O neden öyle oldu, niçin öyle oldu, bilinmeyecek. Örnek vereyim: *Marko Paşa*'da benim hiç adım sanım geçmez. Niye geçmez? Şundan geçmez, diye yazar-sam olmaz. Başka ilişkileri, o ilişkileri anlatırsam çok daha tepki alacak ama olsun, doğruyu yazayım da tepki alsın... Önemli değil o...

● *Nazım Hikmet'ten açılmışken sorayım: Tasarılarınız arasında Nesin Vakfı'nda Nâzım Hikmet için bir anı odası açılması da var. Elinizde Nâzım'ın pek çok özel eşyasının, elyazmalarının, belgelerin, fotoğrafların bulunduğunu söylüyorsunuz. Şimdi Nâzım Hikmet Vakfı kurulması yolunda çalışmalar var. Bunu nasıl karşılıyorsunuz? Vakıf kurulunca elinizdekileri oraya vermeyi düşünür müsünüz?*

NESİN - Var, evet.. Son derece olumlu bir şey bence... Kendim de hizmet ediyorum, çalışıyorum o konuda. Yakında Ankara'ya

gideceğim, Kültür Bakanı'yla bir salon verilmesi konusunda görüşeceğim. Çünkü 100 milyon lira gerekiyor herhangi bir vakıf kurulması için. Bu paranın sağlanması için bazı girişimlerde bulunacağız. Malzemeyi verip vermeyeceğimi düşüneneceğim. Çünkü vakıf da bir müessesedir. Nesin Vakfı'nda mı daha iyi korunur, Nâzım Vakfı'nda mı daha iyi korunur, bakacağız ona, güvencesi var mı bu vakfın... Ben Türkiye'ye yönetim olarak pek fazla güvenemiyorum. Eğer öyle (güvenceli) bir durum olursa düşüneneceğim.

NESİN VAKFI'NIN DÜNYA, BUGÜNÜ

● 1972'de Nesin Vakfı'nı kurarken vakfın 18 yıl sonrasını, bugünleri gözönüne getirmiş miydiniz? Ne umdunuz, ne buldunuz?

NESİN - Ben kendimi çok gerçekçi sayıyorum. Ve inanıyorum çok gerçekçi olduğuma. Gerçekçi olduğum halde, bu kadar büyük zorluklarla karşılaşacağımı ummuyordum. Özellikle işçi ve işgören konusunda bu kadar zorluk çekeceğimi bilmiyordum. Sürüyor bu zorluklar. Ama tabii başarılı sonuç aldık. 1972'de vakfı kurarken, bu tarihte, 18 yıl sonra, çok daha başarılı olacağımızı sanıyordum. Burada çalışacak insanlarla uyum içinde olabileceğimizi düşünüyordum. Yazık ki bunu tam olarak sağlayamadık, o insanları tam olarak kazanamadık.

● Vakfın sizden sonrası ne olacak? Bugünkü gibi yürütüleceğine inanıyor musunuz? Bunun için önlemler düşündünüz mü?

NESİN - Yazık ki ona da inanmıyorum. Uğraşıyorum bundan sonra da vakfın böyle yürütmesi için. Çok uğraşıyorum. Bu insan sorunu işte... Türkiye'nin bugün genelindeki sorun bu. Bana öyle geliyor ki, cumhurbaşkanından mahalle bekleşimine kadar... üniversitesiyle, bilimiyle, sanatıyla, her şeyiyle... her mesleğin, her basamağın olgun insanına çok gereksinmemiz var. Mükemmel insan demiyorum mükemmel hiçbirimiz değiliz, olamayız ama sorumluluklarını, görevlerini bilen, yalnız hak hak diye tutturmayıp hakkın sorumluluk karşısında olduğunu düşünen bir çevrede değiliz. Bu her yerde görülüyor. Çocukları bundan uzak tutmaya çalışıyorum. Böyle birtakım zorluklar var... Ben öldükten sonra ne olacak, hep kafamın içindeki bir sorundur bu. Bir yönetim kurulumuz var, yönetim kurulunda iyi arkadaşlar var. Bir de insanların yaşam koşulları... Acaba onlara vakıfla uğraşmaya izin verilir mi, bilmiyorum. Ama herhalde ben

başında bulunduğum zamanki gibi olmaya-cak. Onun için büyük çabayla, çırpınarak hatta, şu inşaatı bitirmek, şu kitaplığın, şu arşivin tasnifini yapmak gibi şeylerle gece gündüz uğraşıyorum. Eğer ölmeyen bunları yapabilirsem, daha güvenceli bir vakıf bırakabileceğim yarına.

MAGAZİN DERGİSİ - SANAT DERGİSİ

● Cumartesi adıyla bir magazin dergisi çıkarışınız, sanırım Tan gazetesinin yıkılıp dökülmesiyle Marko Paşa'nın yayını arasına rastlıyor. Nasıl bir dergiydi Cumartesi, yayınına neden sürdüremedi?

NESİN - Tan yıkılmadan önce ben Türkiye'nin en genç köşe yazarıydım. O zaman fıkra yazarı deniyordu. O çağda genç yazarlar fıkra yazarı olamazlardı. Beni birçok gazete köşe yazarı olarak Tan'dan almak istiyordu. Tan, Babiâli'nin en az para veren gazetesi idi. Ama ben, Sabiha ve Zekeriye Sertel dolayısıyla, Tan'a sempati duyuyordum; ayrılmadım. Ne zaman ki Tan yıkıldı, bana hiçbir yerde iş vermediler... O dönemde yapacak hiçbir çaremiz yoktu, onun için Cumartesi adlı magazini çıkardım.

Bu olacak şey değil... Savaşım... Çünkü el dizgisiyle çalışan basımevinde bir magazin çıkarmaya kalkıyoruz. Olacak şey değil tabii. Elimizde malzememiz yok, büyük sermayemiz yok.. Dımdızlak kaldık yani sonuç olarak. O zaman bana yardım edenlerden biri, Sait Faik'ti. Rıfat Ilgaz o zaman çok yakın dostumdu, şimdi aynı dostluk ilişkimiz yok. Benim için çok acıdır bu, çünkü o yoksul günlerimizde bir simiti paylaşarak yaşadığımız olmuştur. O da o zaman beni destekleyenlerdendi. Başka bir çevrem vardı o zaman...

Yedi sayı çıkabildi Cumartesi. Destek görmedik. Benim de basın yaşamımdaki acemiliğime geldi. Daha basın yaşamına gireli bir buçuk, iki yıl olmuştur, piyasayı bilmiyordum.

Tamamen magazindi ama, ben şunu yapmak istiyordum, gene de aynı şeyi yapmak isterim fırsatım olsa, enerjim olsa.. Magazini olarak düşünceleri vermek. Çok önemli bir şey bu. Kupkuru, kilise duvarı gibi yazılar, sayfalar değil, insanı çeken, dışarıdan baktığınız zaman size çekici gelen, sevimli gelen... ama özü, içeriği güçlü, dünya görüşü olan yazılar... Amacım oydu, böyle herhangi bir magazin değildi. Yine de böyle bir şey düşünürüm. Avrupa'da, özellikle Fransa'da böyle dergiler var.

● *Sanat dergisi çıkarmayı hiç düşündünüz mü?*

NESİN Düşündüm. Ama bütün yaşamım boyunca sürekli olarak bir politik savaşımın içindeydim, politik savaşım beni sanat dergisi çıkarmaya yöneltmedi. Bu, bir. İkincisi.... Ben hiçbir zaman -bu belki zaafımda olabilir, çevremi eleştiriyorum o bakımdan- bir ekip insanı olmadım. Yani bir sanat ekibi, sanat okulu, bir sanat grubu, sanat fraksiyonu içinde bulunmadım. Bulunmak da istemedim. Belki güzel bir şey değil ama, varolan grupları da eleştirdim, onlarla birlikte çalışacak gibi görmedim kendimi. Böyle arkadaşlar bulamadım, o arkadaşlar da beni bulmadılar. Bu yüzden, toplumcu mücadeleyi hep bireysel olarak omuzlamak zorunda kaldım.

“SOSYALİST OLDUĞUMU BİLMİYORDUM”

● *Öykü yazmaya yeni başladığınızda, Yeni Adam dergisine gönderdiğiniz öyküler için İsmail Hakkı Baltacıoğlu, “Bunlar sosyalist hikâyeler” diye not düşünüyor. Siz o sırada henüz sosyalizmin ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Ne zaman ulaştınız sosyalist düşünceye?*

NESİN - Molière'in kahramanının “Ben nesir konuşuyormuşum da haberim yok” dediği gibi, ben de sosyalist olduğumu bilmiyordum. Ben doğal olarak sosyalistim. Çünkü yoksul bir aileden geliyordum, azınlığın egemenliğine hep tepki gösteriyordum, toplumsal adaletsizliklere hep tepki gösteriyordum. Sosyalizm de buymuş. Bunu bilmiyordum tabii. Ve böyle olduğum için de, örneğin *Tan* gazetesinde köşe yazarken yazdığım yazıların hepsi sosyalist olarak görüldü. Oysa benim ölçüm şuydu: Bir olay çıktığı zaman önüme bakıyordum: Halka yararlı mı, zararlı mı? İşte sosyalizm de bu zaten... Marksizmi bilmiyordum, teorik hiçbir kitap okumamıştım. Zaten kitap da yoktu. O zaman Max Beer'in *Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi* diye bir kitabı vardı, Mahmut Esat Bozkurt çevirmişti, 2 bin tane basılmıştı. Atatürk zamanında. Başında olağanüstü bir önsözü vardır. Onu da sonradan okudum. Bir de sonradan arkadaşım olan Emin Eliç'in çevirdiği *Altın Zincir* vardı, sonra *Demir Ökçe* çevrildi. Haydar Rıfat'ın kitaplarını bilmiyordum. Haydar Rıfat'ı ilk defa *Yedigün*'de çıkan bir röportajında tanıdım. Çok ilginç bir röportajdır o. Onu bulup bir yerde özellikle sen kullan-

malısın. Çok önemli. Çok ünlü ve çevresi olan bir avukat olduğu halde, kapısında polislerin kendisini nasıl kontrol ettiğini, ayak-kabı boyacısı, simitçi filan gibi geldiklerini anlatıyor orada...

Her hafta cumartesi günleri toplantı yapılırdı. Yeni Adam'da. Dergini yazarları çizerleri gelirdi, ben de gelirdim. O zaman Çetin Altan lisede öğrenciydi, o da gelirdi. Orada ben savunurdum kendimi. “Ben sosyalist filan değilim, çünkü bilmiyorum”, derdim. İçtenlikle söylüyordum bunu, ama anlamıyorlardı, kurnazlıkmiş gibi görüyorlardı. Sonradan anladım ki onlar haklı. Ben sosyalistmişim. Ama doğal bir sosyalizm. Çünkü sınıfım öyle. O sınıfın insanıydim, hiçbir haksızlığı kabul edemiyordum. Aynı coşku-yu bugün de duyuyorum. Bireysel haksızlıklara da dayanamıyorum.

Okumaya zamanım yoktu. Bir taraftan yaşamı kazanacaktınız... Gazetecilik yapıyordum, şimdiki gibi değildi gazetecilik. İlk basımını gece bir bir buçuk, iki, bazan üç, üç buçukta alırdık elimize. Ondan sonra gideceksiniz, evinizde yatacaksınız... Mutlaka saat birde falan gazetede olmak gerekiyordu. Ben muhabirlik yapıyordum, köşe yazarlığı yapıyordum, birkaç iş birden yapıyordum. Hatta bunların arasında radyo dinliyordum, o işi de vermişlerdi. Sonra cezaevinde okumaya zaman buldum, orası bir üniversite gibi oldu benim için. Sonra bilinçli olarak elbette sosyalist oldum.

● *Üç dört gazetede birden yazdığınız dönemler var..*

NESİN - Var. İzmir'de çıkan *Demokrat İzmir*e yazıyordum. Gavsı Özansoy'un haftada iki gün çıkan bir dergisi vardı, orada polisiye roman yazıyordum. Bir yandan *Akba-ba*'nın -başyazısından ve çeviri öyküden başka- bütün yazılarını yazıyordum. *Akba-ba*'dan haftada 10 lira alırdım, 1.5 lirası da vergi olarak kesilirdi. Çok yazmak zorundaydım. Ucuz yazı veriyord, “damping” yapıyordum bir bakıma. Başka yazarlarla arkadaşlık da yapamadım. Onlarla gece meyhanelerde, gündüz şurda burada gezip avarelik yapamadım. Kalabalık bir ailem vardı, çocuklarım vardı. Geçinebilmek için çok çalışmam gerekiyordu. Ben Bâbü'lî'ye geldiğim zaman bir öykünün fiyatı 1 liraydı. Onu da almak çok zordu. *Yedigün*'den, Sedat Simavi'den 5 lira aldım, çok büyük paraydı. *Tan* gazetesi 1 lira veriyordu. On kere gider gelirsiniz, 1 lira alacaksınız... Günde on tane

hikâye yazarsanız, ancak geçinebileceksiniz.

Çok yazmam, bana birçok bakımdan yararlı oldu. Egzersiz... Ben Güzel Sanatlar Akademi'sinde Doğu Süsleme Bölümü'nde çalışırken, hat hocası Kâmil Akdim vardı. Dünyanın en büyük ustasıydı kendi çağında. Belinde diviti dururdu. Bana söylediği şeydi: "Hiç boş durmayacaksın, bir gün boş durursan elin acemileşir". Yazarlık da böyledir. Bir hafta on gün yazmayan, bir ay yazmayan bir insan, sonra "ben yazarım" derse... İnanmam o insanın yazarlığına. Yazar, vapurda, trende, uçakta, her yerde, her an yazma halinde olmalıdır. Bunun için, o çalışmalar bana çok yardım etti. Kitaplarım, sanırım ki, yazdığım yazıların beşte hatta yedide, sekizde biridir.

"EMPERYALİZM, SOSYALİZMİN UYGULAMASINI YENDİ"

● *Sosyalizmden söz ediyorduk... Bugün Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa ülkeleri sosyalizmden uzaklaşıyorlar mı? O ülkeleri yakından tanımış bir yazar olarak son gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?*

NESİN - Çağımızda emperyalizmin zafere ulaştığına inanıyorum. Emperyalizm yendi, kesin olarak. Ama neyi yendi? Emperyalizm, sosyalizmin kendisini değil, uygulamalarını yendi. Bu uygulamalar da tek merkeze bağlıydı. Her ne kadar "Enternasyonal yoktur, Komünter yoktur" deniliyorsa da, Doğu Bloku dediğimiz ülkeler Moskova'ya bağlıydı. Bağımlı sosyalistlerdi. Ben sosyalizmin uygulanmasındaki yanlışları o ülkelere gittiğimde gördüm. Niçin yazmadım? Niçin yazmadığımı yazdım, çıkmıştır birçok gazetede. Türkiye'deki sağcıların çok büyük zararları olmuştur ama, en büyük zararı buydu. Türk halkına yararı olacağına inanmıyordum. Ama gittiğim yerlerde söylüyordum. Sosyalist uygulama kesinlikle başarılı olmadı. Eksikleri vardı. Ama başarılı yanları da vardı.

Şimdi şuna inanıyorum: Kapitalizmin parlak, cicili bicili birtakım draje haplar gibi acısını belli etmeyen yanları var; bunlar çekici geliyor. Ama şu var: Sovyetler Birliği'nde 1917'den bu yana üç kuşak, öbür ülkelerde iki kuşak sosyalist yönetim altında yetişti. Bunlar kötü yanlarını gördüler. Ama iyi yanlarını da gördüler ve yaşadılar. Şimdi çok çekici geliyor onlara kapitalizm. Gerçekten de kapitalizm çekicidir. İnsanın doğal yaşamı-

na çok yakındır. Cinsel bakımdan, bireysel bakımdan, toplumsal bakımdan... Ama kapitalizmin ya da onun şişmiş olan emperyalizmin varolması, sömürüye dayanır. Yani sömürü olmayan yerde emperyalizm de olmaz, kapitalizm de olmaz.

Bu ülkelerin insanları, bana öyle geliyor ki, sosyalizmin iyi yanlarını, kapitalizmi aldıktan sonra görecekler. Ama bu birdenbire olmaz. On beş yılı, yirmi yılı geçer. Dünyada yeni büyük bir savaşım olacak sömürüye karşı. Belki bu, eskiden sosyalizmi yaşamış ülkelerin insanları tarafından olacak, belki de sürekli yoksullaşan ülkelerle sürekli zenginleşen ülkeler arasında... İkisi de olabilir... Eğer ülkeler içinde olacaksak, Almanya'da olabilir, Sovyetler Birliği'nde olabilir. Çünkü uç noktaya varmış ülkelerde olabilir. Küçük ülkelerde, bir Macaristan'da, bir Çekoslovakya'da olmaz.

Ben sosyalistim, sosyalizm zafer kazansın diye söylemiyorum; inanıyorum buna. Neden inanıyorum? Çünkü emperyalizm bugün hâkim oldu, çağın tanrısı emperyalizmdir, tanrının dilediği oluyor her yerde. Ve yendi. Ama sosyalizmin uygulamasını yendi. Dünya yüzünden sömürü kalkmadıkça sosyalizm yenilmiş olamaz. Bu sömürü var dünyada...

Almanya'da başlaması bana uygun gelir. Çünkü teknoloji olarak, çağcılık olarak çok daha ileri bir ülke... Tarihsel olarak geçmiş eleştirmek doğru değil ama, ben gene de sosyalizmin ilk uygulamasının Almanya'da olmasını yeğlerdim. Marx'ın da tahmin ettiği gibi...

"BİŞEY DEMEKLE DİLİ ZENGİNLEŞTİRİYORUZ"

● *Yıllardır kendinize özgü bir yazım biçimi uyguluyorsunuz. Sözgelimi "bir şey" yerine "bişey" yazıyorsunuz. Bundan amacınız ne? Herkes kendine göre bir yazım biçimi yaratırsa bugünkü kargaşa büsbütün içinden çıkmaz duruma gelmez mi?*

NESİN - Bu benim suçum. Bunu otuz yıldan beri yazmalıydım. Niçin *bişey*, biçin *bitek*, niçin *bitakım* yazıyorum, bunu anlatmalıydım. Ben anlatınca herkes kabul etmek zorunda değil, aha ben açıklamalıydım. Otuz yıldanberi, kırk yıldan beri notlarını aldığım, dosyalarda duran konulardan bir tanesi de budur. Neden böyle yazıyorum, kısaca anlatayım:

Dilimizde zaten var bu. İlk kez bunu ben

HENRY MILLER OLMAK İSTEYEN TOSUN

● *Bişey Yap Met oyununda insanların "üçüncü boyutta yaşama" tutkusunu işlediniz. Sanıyorum bu tema yine de işlenecek konular gündeminizden düşmedi.*

NESİN - Bu konuyu 1960'tan bu yana en az on, on beş yerde konferans olarak anlattım. *Üçüncü boyutta yaşama*, benim için çok önemli bir şey. İnsanların bu bilince varması, doğru olmalarına, çalışkan olmalarına çok yardımcıdır O da işte benim suçlarımdan biri hâlâ oturup yazmadım. Bu, bir deneme olacak. Dosyalarımdaya duruyor, dosyam zenginleşiyor gittikçe, ama bir türlü zaman bulup da oturamadım yazmaya...

Ben aslında *üçüncü boyutta yaşama*'nın bilinçsiz olarak herkeste olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Herkes... Örneğin helânın duvarına Tosun imzasıyla yazı yazan insan, ya da oraya çıplak kadın ya da dişi organ, erkek organ yapan insan, aslında Henry Miller'in çekirdeğini taşıyor. Henry Miller olmadı için onu yapıyor. Bilinçsiz olarak *üçüncü boyut*'un tohumları her insanda var. Bir insan bir tarihsel anıtın üstüne çiviyle çiziyorsa, o aslında Shekespeare olmak istiyor demektir de farkında değil. Bunu anlatacağı tabii, yazacağım. Ama ne zaman yazacağım? Vakit de kalmadı... Böyle benim onlarca değil, yazmam gereken yüzlerce yazı var...

icat etmiyorum: *Bitevi ve biteviye*... Beşiktaş'taki iskelenin üstünde gazino vardı eskiden. Fikret Adil'in birinci ölüm yıldönümü dolayısıyla toplanmıştık, orada arkadaşlarla konuşurken aklımda kaldığına göre Necatigil vardı, daha birileri vardı... Aynı şeyi sordular, söyledim. "Ben" dedi Necatigil, "biteviye'yi Arapça zannediyordum" Seviye filan gibi birşey olduğu için... Oysa *biteviye* ya da *bideviye*, devinmekten geliyor. Niçin? Çünkü *bir devi* başa bir anlam taşır, *bidevi*, *bitevi* başka anlam taşır. Bu, birleşik sözcük olmuştur artık. Oradaki *bir* sıfat değildir, oradaki *devi* de değildir. Ben *bişey* diyorum. *Bişey* dediğimiz şey başka şeydir *bir şey* dediğimiz şey başka... Onun için, *bişey* demekle dili zenginleştiriyoruz. Kaldı ki, yalnız Türkçe için böyle değildir, başka dillerde de var bu...

Bitakım dediğimiz zaman, bir tane takım anlamına gelmez, başka bir anlam kazanıyor. Bisürü dediğimiz zaman yeni bir sözcük söylüyoruz, *bir* ve *sürü* sözlerini hiç düşünmüyoruz bile... *Ve bisürü* lafı, sürüyle hiç ilgisi olmayan yeni bir laftır. Bunlar birleşik sözcüklerdir, onun için bitişik yazılması gerekir. Kimileri sanıyor ki, konuşurken r'yi kullanmıyoruz, onun için öyle yazıyoruz. Hayır, onun için değil...

Ama ben bunu yazmadım, benim suçum...

HAREMAĞALARININ AŞKLARI VE OĞLANCILIK

● *Leyla ile Mecnun konusunda da özel bir ilgi duyduğunuz anlaşıyor. Fuzuli'nin Leylî vü Mecnûn'unu bugünkü dile aktardınız. Aynı konuyu ele alan bir oyun yazmayı planlıyorsunuz. Bu ilgi nereden kaynaklanıyor?*

NESİN - Türk edebiyatında roman yok dedikleri doğru değil. Türk edebiyatında mesnevi olarak, manzum, koşuk romanlar var. Çok yazılmış. incelemeler var. Ağâh Sırrı Levend'in güzel bir incelemesi var, Azerbaycan'da da var bu gibi incelemeler... Belki görmediklerim vardır ama, çoğunu okudum. Bunlar içinde en çok tutulana, Fuzuli'nin *Leyla ile Mecnun*'u. Neden Fuzuli'ninki tutmuş diye düşünüyorum. Çok yorumlar var... Bunlardan biri, Fahri Celal'in tezi. Onu bulamıyorum. Çok önemli benim için. Fahri Celal ruh doktoru, ben de ruhsal açıdan yaklaşıyorum.

Çok ilginç olan şu: Bakıyoruz ki, son dönemde Mecnun'un Leyla'ya aşkı, empotan* bir aşk. Güçsüz bir aşk. Çünkü Leyla kendisini verdiği zaman, aşk cinsel birleşmeye varamıyor, platonik bir hale geliyor. Oysa gelmemesi gerekiyor. Çünkü Mecnun genç bir adam. Kısa açıklamalardan korkuyorum hep, yanlış anlaşılabilir diye... Bana öyle geliyor ki, Fuzuli burada kendisini anlatıyor. Zaten her insan yazdığı yazıda kendisini anlatır ister istemez, ama burada Fuzuli çok anlatıyor, kendisini Mecnun'un yerine koyuyor. Benim yorumum bu. O zaman çok önemli tabii...

Fahri Celal'in tezini bulsam, ondan yararlanacağım.

Azerbaycanlı (Hamit) Araslı, Leyla'yı dünyada kadın haklarını ilk arayan, koruyan kadın olarak görüyor ki, olacak şey değil... On üç yaşlarında bir kızdır... O, toplumcu gerçekçiliğin etkisinde kalarak bu yorumu yapmış.

Tabii benim yorumum, Fuzuli empotandi anlamına gelmez, çünkü çocukları var Fuzuli'nin. Ama yaşlılık döneminde platonik aşkını, kendisini simgelemiş gibi geliyor bana... Leyla "artık aramızdaki engeller kalktı"

dediği zaman, Mecnun cinsel ilişkiye girmiyor.

Fuzuli'nin *Leyla ile Mecnun*'unun bütün öbür mesnevilerden çok daha üstün olmasının nedeni, içtenliği. Çok yaşlı bir adam ama, çok genç Mecnun'da kendisini anlatıyor. Bu tür aşklar, Osmanlı toplumundan çok önce ama, Osmanlı toplumunda da çok var. Heramağalarında var bu korkunç empotan aşklar. Yazılmamış bizim edebiyatımızda heramağalarının dramları... Aşk en çok besleyen şey, ulaşamamaktır. Aşk, ulaşılmadığı zaman aşıktır. Empotan olmak demek, aşka ulaşamıyorsun, varamıyorsun demektir.

İkincisi, Türk toplumunda baskılar ve cinsel açlık yüzünden oğlancılık kurumu vardır; o da empotan aşka götürmüştür. Ahlak ya da yaş müsaade etmez, ama aynı zamanda aşk başlar... Bu yüzden de bizim müzik tarihimize, edebiyat türlerinde, Divan edebiyatında, her yerde bu görülür. Empotan, güçsüz aşk, yada gerçekleşemeyen, cinselliğe varamayan, boşalımı gidemeyen aşk, en büyük aşk olur. Boşalımı vardı zaman, hele boşalım yenelenebilirse, aşk da kalmıyor.

Bana öyle geliyor ki, *Leyla ile Mecnun*'un en önemli yanı bu. Onu bugünkü dile aktardım ama, başına uzun bir inceleme yazmak istiyorum. Yazamadığım yüzlerce konudan biri, İnşallah, ikiyüz üçyüz yaşına kadar gelirse bunları da yazarım.

● *Şu sıra ne üzerinde çalışıyorsunuz?*

NESİN - Sahne için üç Karagöz piyesi yazıyorum. Ayrıca Karagöz üzerine bir inceleme yapacağım. Karagöz nasıl sahneye getirilebilir, onu anlatacağım.

● *Dosyalarınızda sizi yazmaya zorlayan başka hangi konular, temalar var?*

NESİN - En çok oyunlar yazmam gerekiyor. Kimi yazarlar, yazdıkları oyunların ille de sahneye konmasını istiyorlar. Ben böyle birşey istemiyorum, oyunlarımın nasıl olsa sahneye konacağına güvenim var. Yaşarken konmasa da öldükten sonra konacak. Zaman bulsam, en az altmış yetmiş piyesim var, kimisi bir haftalık, on günlük, iki haftalık çalışmayla gerçekleşebilecek. Romanlarım var, kendi açımdan değerli buluyorum, onları yazmıyorum. Asıl borçlu olduğum, Böyle Gelmiş Böyle gitmez'in öbür ciltleri...

Biraz da profesyonel yazar olmanın dezavantajları var. Yazdığım her şeyin paraya çevrilmesini, kitap olarak yayımlanmadan önce bir yerde tefrika edilmesini istiyorum. Bu olmuyor tabii. Belki de ondan... örneğin Böyle Gelmiş Böyle Gitmez'in birinci cildini yazmamın nedeni, Oğuz Akkan'ın beni buna zorlamasıdır. Eğer Akşam gazetesinin genel yayın müdürü olarak evime gelip istemeseydi, yazılmayacaktı. *Yetmiş Yaşım Merhaba, Maçinli Kız İçin Ev, Rüyalarım Ziyar Olmasın*'daki öykülerim de öyle. Pazar bunu istedi.

● *Bu üç kitabınızdaki öyküleri ayrıca so-racağım.*

"YAZARLIK KENDİNİ YAZMAK DEMEK"

NESİN - Roman yazsam, tefrika edecek yer yok. On beş on altı yıl oldu. *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez*'in üçüncü cildini kimse istemiyor. Ama Karagöz piyesini istediler, yazıyorum. Daha önce bir kabare oyunu istediler, yazıyorum. Profesyonelseniz, ister istemez pazar belirliyor. Türkiye'nin neresine gidersem gideyim, her gün en az iki kişi sorar *Böyle gelmiş Böyle Gitmez*'in devamını ne zaman yazacaksınız diye. Utanıyorum, kendimi borçlu da hissediyorum, bu benim topluma karşı borcum. Dere boyundaki eve* gidiyorum rahat çalışmak için. Olmuyor tabii. Toplumsal etkinlikler oluyor, kültürel etkinlikler oluyor... Zaman bu etkinliklerle daha çok geçiyor. Onların önemsiz olduğunu söylemek istemiyorum. Ama yazarlığımın aleyhine oluyor tabii...

(*) Impotent: Cinsel iktidarsız.

(*) Nesin Vakfı'nın arkasında, en dipteki ev.

● **Az önce sözünü ettiğiniz** Yetmiş Yaşım Merhaba, Maçınli Kız İçin Ev, Rüya-larım Zıyan Olmasın adlı kitaplarınızda gülmece olmayan, sizin deyişinizle "yaşamın dramatik gereksinimlerini dile ge-tiren" öykülerinizi topladınız*. Nedir bu ge-reksinim, bu öykülerin ötekilerden ayrımı ne?

NESİN - Öykücülük yaşamımda üç aşama var. Biri gülmece öyküleri, ikincisi masallar, üçüncüsü bu öyküler. Bunlar bire-yin duygularını anlatan... yalnız bireyin değil, toplumsal etkiler de var elbette, ama daha çok ağır basan o... Bunların içerisinde insan, kendisini de vermek gereksinimini duyuyor. Zaten yazarlık, benim açımdan, kendini anlatmak demektir. Ne anlatırsanız anlatın, ister incir ağacını, ister pencereyi, ister kuyuyu, kendinizi anlatıyorsunuz. İlk yazdığım öykülerde böyleydi benim. Yani Remzi Oğuz Arık'ın çıkardığı sağcı *Millet* dergisine, *Yeni Adam* dergisine, *Yedigün* dergisine vb. dergilere yazdığım öyküler böyleydi. Fakat piyasa bu öyküleri beğen-medi. Yazdığım gülmeceler ilgi gördü. Şiir de öyle: Bâbîâli'ye şiirle girdim. Şiirle yaşamımı kazanabilseydim, sürekli şiir ya-zacaktım.

Bu gereksinme şu: Kendimi anlatmak, kendimi dışı vurmak gereksinmesi. Birincisi bu. İkincisi, değişim de bir gereksinme. Değişim de o kadar çabuk ve sık olan bir olay değil insanın yaşamında.

Bugüne kadar doksan küsur kitap yazdım, sayısını şu anda bilmiyorum. Benim için bundan sonra yazacaklarım önemli. Her yazdığımı yazdıktan sonra, ondan sonra ya-zacağım kitabın müsveddesi gibi görüyo-rum. Doksan küsur tane müsvedde yazdığım duygusundayım şimdi...

● **Köşe yazarlığınız sırasında, Peyami Safa başta olmak üzere, kimi yazarlarla po-lemikleri giriştiniz. Daha sonra...**

NESİN - Oluyordu, evet. Peyami Safa ile kalem kavgasıydı o, tartışma değildi. O kav-gada Nadir Nadi *Cumhuriye*'te küçük bir yazıyla beni destekledi. Unutamıyorum onun hakseverliğini. Şimdi yıllar sonra gidip teşekkür etmek istiyorum.

Şimdi de zaman zaman oluyor. Füsun Akatlı ile büyük bir tartışma oldu... Hepsini bir kitapta toplamak istiyorum. Yazarlık do-layısıyla Tomris Uyar'la olan davayı da kita-ba almak istiyorum. Hatta kitabın adı da aklı-mda: *Kazanan Kaybediyor*. Graham Gre-en'in kitabı var: *Kazanan Kazanıyor*. Aynı ad olmasın diye... Çünkü Evren de davayı kazandı, ama aslında kaybeden onlar. Dava aşamalarında onlar neler söyledi, ben neler söyledim onları karşılıklı, onların söyledikle-rinden bir sözcük çıkarmadan kitaba koya-cağım. Bu da Türkiye'nin bir dönemini gösterecek.

● **Teşekkür ederim Aziz Bey.**

(Nesin Vakfı, 25 Eylül 1990)

(*) Bu kitaptaki örneği, "Herkesin Kendi Tırtılı Var" başlıklı öykü.

**AZİZ NESİN VE
YAPITLARI
ÜZERİNE
YAZILANLARDAN
SEÇMELER**

AZİZ NESİN İÇİN

Güneşin görmediğini de gören usta, acının çocuk elli demircisi.

Uzaktan kar sesi geliyor, bunu o duyar.

Okulda tören bitiyor, öğrencileri o dağıtır.

Manavda renkler birikiyor, karpuzları o keser.

Sokakta bir adam ölüyor, kimliğini o bilir.

Ne çıkar eleştirmen olmasam da, yazarın yanındadır şiirin yeri.

Ülkü Tamer
(Yeni Dergi, Haziran 1973)

Dost dergisinin bu sayısında Aziz Nesin hakkındaki ankete cevap veren İnönü, "Aziz Nesin'in her yazısını yeni Türkçe'nin bir ileri eseri olarak görmeye çalıştığını, bu inançla ve zevkle okuduğunu" belirttiikten sonra şunları söylemiştir:

"Siyasi bakımdan bir yazısı aleyhimde olsa bile, onu da Türk edebiyatının ve dil devriminin bir başarısı sayarak değerlendiririm. Dilimizin, büyük amacına, az çok zaman geçse de mutlaka erişeceğine inanıyorum. Bu amaca varmada, Aziz Nesin adı, safta saygı kaplayanlardan biri olacaktır."

(Akşam, 24.5.1969)

Mizah yazarları arasında en yetenekli ve düş gücü zengin olanı, 30 yıllık yazarlık mesleğinde yetmiş yakın kitapla iki binden çok kısa hikâye yazan Aziz Nesin'dir. Nesin, yalın fakat alaycı bir söyleyişle bürokrasinin bütün gülünç yanlarını çok ince bir dille eleştirir. Özellikle beş yılını hapishanede geçirdiği Menderes döneminde en iyi eserlerini vermiştir.

David Hotham (Türkler, İst. 1973)

Bir Nazım Hikmet'in, bir Aziz Nesin'in, büyüklüğü her dile, her çağa, her ulusa en büyük onuru verebilir. Bu onur, dünya halkları içinde, en başta biz Türkçenin çocuklarınınındır.

Aziz Nesin hem büyük, hem çok üretken, çok verimli bir yazar. Bize yaşından çok, birbirinden güzel, birbirinden önemli ve yararlı yapıt verdi. Peki, bizim düzenimiz kırk yıldan beri ona ne verdi?

Baskı, yasak, kelepçe, tutuklamalar, mapusluklar, geçim sıkıntıları, acılar, mutsuzluklar...

Ve bunların hepsi, Aziz Nesin'in büyüklüğü, kalıcılığı yanında birer fiske kaldı, aradan yıllar geçince anlıyoruz.

Şimdi bakıyoruz, bir ölüm eksikti vermek istedikleri, onu da vermeyi tasarlamışlar. Faşizmin kara ölüm listelerinin başına onun adını koymuşlar, onu daha iyi bir yüceltmişler. Ne sanıyorlar, Aziz Nesin ölür mü sanıyorlar?

Aziz Nesin, kuşaktan kuşağa yaşayacak. Hem de kuşakları bin yaşatarak. Daha güzel dünyalarda, daha insan düzenlerde.

Yüksel Pazarkaya
(Gürola, F.Almanya)

Gerçekliğin en tipik olaylarını, durumlarını, karakterlerini, yakalayan ve bunları yaratıcılığında kullanan bir yazar Aziz Nesin. Onun yazarlığının en ayırtedici özelliği, yaşamın içinden alınmış gerçek olay ve olgularla, kendine özgü bir yazarlık görüşüne, kendine özgü bir sanatsal düşünüşe varan grotesk bir birine uygun biçimde birleştirebilmiş olması. Örneğin Gol Kralı bu bakımdan son kerte başarılı bir roman. İnsan erdemlerini aşağılayan, halkın ahlaksal ve ruhsal değerlerini hiçe sayan toplumsal kötülüklere karşı şaha kalkmış tam bir yergi-roman Gol Kralı.

Su götürmez bir başka gerçek de, Nesin'in mertliği, yürekliliği. Güzel sözler, zekice sözler edebilmenin yanı sıra, insanın davranışlarının da altından olması gerekir. (...) Sanatçılığa ancak böylece erişilebilir, sanatçı ancak böylece zamanın sınırları dışına taşar, dünyayı bir bütün olarak görür ve yüzyılımızın gerçeğini kavrar.

N. Fyodorencı

(Yazın Sorunları dergisi, Moskova,
Haziran 1982)

Aziz Nesin, bugün, yazdığı ve yazmakta olduğu öyküler, anlatılar, yergi romanları ve oyunlarla ülkesinin onurudur. Fakat o sadece yazar değil, tıpkı yazarlık yeteneğinde olduğu gibi, zaptolunmaz bir toplumsal canlılığa sahip toplum eylemcisidir de. Barış ve ilerlemenin, insanlığın en güzel geleceğinin tanınmış savaşıları arasında seçkin bir yere sahiptir. Hiçbir kovuşturma, hiçbir iftira, inandığı aydın görevini yerine getirmesine engel olamamaktadır.

...

Önemli bir kertede geleneksel gülmececi olan Aziz Nesin, bunun yanı sıra ulusal özgünlükte bir yazardır. Derler ya hani, tepeden tırnağa Türktür. Yaratıcılığını kendi halkının yaşamı beslemektedir, anlatılarının gülmececi (komik) konuları uydurulmuş, "kafadan" çıkarılmış değildir. Onlar özellikle bunun için, nerede yaşarsa yaşasın her okuru güldürmekte ve etkilemektedir.

Aziz Nesin'in masalları da tıpkı böyle özlü bir anlatım gücüne sahiptir. Yergisel minyatürün en geleneksel bir türü olan bu türde o, ulusal olarak özgündür.

Aziz Nesin'in bu yazınsal portre taslağını onun "Eğer Kadın Olsaydım" kitabına yazdığım önsözün son sözcükleriyle bitirmek istiyorum.

"Sizi... hayır, öykülerinizde pek de saygıyla davranmadığınız Allah değil, düdüğüyle gülünçlü ve küstah ezgiler çalan, çağdaşlarından kiminin tanıklığına tanrı, kimilerinin düşüncesince insan olan keçiyakla atamız korusun."

Leonid Lenç

(Literaturnaya Gazetta 16.3.1983)

Aziz Nesin, Türk edebiyatı mizah vadisinde bir dönüm ve bir başlangıç noktasıdır. Bunu elde etmek için fazla eser bile vermiştir. Bugün 25 kitabı, büyük şöhreti, Akşam gazetesindeki sütunu ile cemiyetin her katında kabul edilmiş bir kıymettir. Aziz Nesin tuttuğu yolda yapacağını yapmıştır. Bu noktada kendisinde bir yeni adım atmak mesuliyetini duymaktadır. Son yazılarında "olmuş, duyulmuş, müşahade edilmiş" hadiselerin bağlantısından sosyal realiteye varmak ve bu realiteyi bir mizah örgüsü içinde okuyucuya vermek yolundan ayrılma denemeleri içindedir. (...)

Aziz Nesin büyük ustalığı ve mizah gücüyle Saçkırان romanında da başarıya ulaşıyor. Bütün sayfalar boyunca devam eden tertemiz bir Türkçeyi de başarıyla ilâve etmemiz gerekir. Ancak yazarın bugün tuttuğu yol ve yapmak istediği şey bu kitabın dışında kalmaktadır. Bu yeni yolunda da Aziz Nesin'in muvaffak olacağına inanmamak için sebep yoktur.

(Akis, 20 Ekim 1959)

Dünyanın sayılı büyük gazetelerinden Corri-

ere della Sera (İtalya) bu yıl ilk defa uluslararası bir soruşturma yaparak her ülkeden bir gazetenin kitap tanıtma yazarına 1970 Nobel Edebiyat Armağanı adayını sormuştur.

Türkiye'den seçilen gazete Milliyet, sorulan kitap tanıtma yazarı da arkadaşımız Tarık Dursun K.'dir. Tarık Dursun K. 1970 Nobel Edebiyat Armağanına kendi adayı olarak Türk yazarı Aziz Nesin'i göstermiş ve gerekçesinde şunları belirtmiştir:

"Aziz Nesin, bizden en az bir Yaşar Kemal kadar batıda tanınıp ünlenmiş bir yazardır. Kitapları hemen hemen bütün yabancı dillere çevrilmiş, oyunları da yine batı sahnelerinde seyirci karşısına çıkarılmıştır. Eksilmeyen bir edebiyat çabasının adamıdır. Bir «Zübük» romanı -bence- Adivar ve Karaosmanoğlu kuşağı da dahil çağdaş edebiyatımızın en başarılı romanıdır. Nobel Edebiyat Armağanı, bilindiği gibi bir yazarın edebiyat alanındaki bütün çalışmalarını kapsar. Ama Aziz Nesin yalnız Zübük romanıyla buna çoktan hak kazanmış bulunuyor."

(Milliyet, 7.10.1970)

Daha 1946 yılında Amerika'dan Türkiye'nin borç para almaması bunun kısa bir süre içinde bir sömürme-sömürülme ilişkisine dönüşeceği konulu bir broşür bastırdığı için 10 ay hapis 4 ay sürgün cezasına çarptırılmıştı. (...) Önemli olan bir yazarın daha başlangıçta bunu görebilmesi değil, çünkü o sırada belki birçok Türk aydını aynı düşüncede idi; asıl önemli olan bir yazarın bunları açıkça söyleyebilmesidir. Ama önemli olan bir şey daha var: Bir yazarın başlangıçtaki düşünce doğrultusunu hiç kaybetmeden günün birinde olaylarla, tarihle haklılanması, sözgelimi Polis Vazife Ve Selâhiyetleri Kanunu'ndan 1961 Anayasası'na dürüstlüğe toz kondurmadan geçebilmesidir. Bu bakımdan Aziz Nesin'in yazarlık serüveni, aynı zamanda tutarlılığın da bir serüvenidir. Her tutarlık, tutarlık değildir. Yazarlık hayatında Aziz Nesin hem haklı, hem tutarlı çıktı.

Cemal Süreyya

(Papirüs, Aralık 1966)

Yazarlık girişimini büyük bir tutkuyla sonuca

dek götürmesini bilen, az rastlanır bir yazar olarak görüyorum onu. Dev bir yazar. Özellikle 1960'lardan sonra yazdığı öykülerde ayrı bir aşamaya girdiği de bir gerçek. Daha doğrusu yapıtının boyutları bu yıllardan sonra daha bir belli oluyor, aysberg daha bir ortaya çıkıyor.

....
Günümüzün bu en tutunmuş, en çok okunan yazarının öykülerindeki özü birkaç sözcükle nasıl özetleyebiliriz acaba? Sanırım, Aziz Nesin'in güldürünün ötesinde, büyük bir kaygısı var: değişen Türk toplumu içinde halkın yeni kurumları, yeni araçları, yeni düşünceleri nasıl karşıladığını, bunlar karşısındaki uyumsuzluklarını, sürtüşmelerini anlatmak. Dikkat edersek, gündelik hayatın en sıradan verileri onun öykülerinde hep böyle bir konum içinde beliriyor. Yine, sanırım, siyasal eğilimin azaldığı öykülerinde bu durumda daha sık karşılaşmağa başlıyoruz. Halk sorunları nasıl görüyor, değişen hayatı nasıl görüyor? Aziz Nesin öykü kişisini buna en elverişli bir kesimden seçecektir: iğreti bir kişi, bir küçük burjuvadır o; genellikle küçük memurdur, ya da esnaf-tan biri. Bir belâ, bir yanlışlık, bir uyumsuzluk, her şey, öykünün içine atar onu. Rus mizahçısı Zosceko'da da aynı öykücü tavrını görürüz. Nedir ki Zosçenko'da düğüm olaydan çok anlatımdadır, daha çok da kişilerin yanlış konuşmalarındadır. Bu yüzden onun öyküleri başka bir dile aktarıldığı zaman çok şey yitirebiliyor. Aziz Nesin'de ise olay da bütün ağırlığıyla ortadadır. Olayın tutarlı bir biçimde bir olguya bağlan-

ması Aziz Nesin'in öykülerine Türk mizahı içinde benzersiz bir durum sağlıyor. Gerçi Hüseyin Rahmi de gerçekçi bir tutumla toplumun türlü kesimlerine eğilmişti; değişmeler karşısındaki uyumsuzluklara ışık düşürmek istiyordu, ama Hüseyin Rahmi'de çok şey ilkel kalmıştır; Cevdet Kudret'in de değindiği gibi, okuru eğlendirmek, makale çeşnili feslefi düşünceler ve olay dışı bilgiler herşeyi aksatır onda. Ercüment Ekrem'in yapıtları ise gevezelikten, boşboğazlıktan ileri gitmez. Daha nitelikli gibi görünmesine karşın, Refik Halit, güllaca batırdığı sözcüklerle tatlanmış öykülerinde temelsiz bir betimsellikte yetinir.

Aziz Nesin'in çağdaşları içinde de tek kaldığı kanısındayım. (...)

Kısacası, Aziz Nesin sivri, ama tek nitelikteki sanatıyla benzersiz kalıyor, tek kalıyor. Her olay, her yeni gereç onun için bir öykü kapısıdır; bir konserve kutusu, bir dolmuş kapısı, bir organ nakli işlemi... Değişen koşullar içinde, o sonsuz polis memuruna her öyküde rastlarsınız. 1960'tan sonra yazdığı öykülerde her iş artık karakolda bitmiyor. İşin biteceği başka yerler de var çünkü. Yine bu tarihten sonraki öykülerinde daha sevecen, daha bilge. Gülmeyen bir öyle, konularını, devlet mekanizmasının daha karmaşık yönlerine kaydırıyor; demokrasi deneyinin yarattığı yeni tipleri ele alıyor, devlet dairelerinin işbölümü sonucu ortaya çıkan yetki karışıklıklarını, belirli sorunların çözülmesi için oluşturulan kurulları, meslekî örgüt kurultaylarını anlatmayı daha çok se-viyor.

*Cemal Süreya
(Politika, 26.2.1976)*

Türkiye'de Yılın Yapıtı (Surname)

Surname, Osmanlı döneminde, sultan çocuklarının sünnet ya da evlenmeleri dolayısıyla düzenlenen her türlü şenlik ya da töreni belirleyen genel bir adlandırmadır. Dünyaca tanınan ünlü Türk yazarı Aziz Nesin, romanında bunu bir asılma töreni haline getiriyor. (...) Bu çelişkiyi, vurgulayan yazar, ısırtıcı ama çok renkli bir dille eleştirdiği toplumdaki bireyin salt (mutlak) yalnızlığını ve bürokrasinin kokuşmuşluğunu gün ışığına çıkarıp sergilemektedir.

*Tahsin Saraç
(Bulletin International des critiques
Littéraires 1976, Haziran 1977)*

Surname, bırakın kahramanlığı, dürüstlük imasında bile bulunmuyor. Haksızlıklara, adaletsizliğe karşı suç işleyen haksızlık ve adaletsizlik alegorisi, saçmanın üstün biçimde sahnelenmesidir. Böylesine ciddi bir öykü, kolaylıkla gözü yaşlı bir melodrama ya da edebi sadizm içerisinde budalaca bir denemeye dönüşebilirdi. Oysa, bir mizah sihirbazı olan Asiz Nesin, kelimelerinde ve anlattığı sahnelerde de büyücü ustalığına sahip. En dehşetli, korkunç bölümler bile onun elinde onaylanan gülümsemelere, kişinin kendi kendini tanımasına, insanoğlunun evrensel kusurlarını stoik bir biçimde kabullenmesine dönüşüyor. (...) Nesin'in ustalığı, klinik bir vaka hikâyesi olan olayı okurken can sıkıntısına düşmekten her zaman kişiyi kurtarıyor. Kitabın sonunda, komedinin yol açması beklenen o klasik boşalım yoksa da, mizah bir kurtarıcı oluyor - bütünyle çirkin dünyayı kurtarabilecek tek güzel kurtarıcı. Son bir avuntu da, yazarın da büyük bir açıklıkla belirttiği gibi, öylesine acayip bir biçime soktuğu asılma olayı, gerçekte Türk tarihinde son oluyor. Tek önemli yanı, Nesin'e kara mizahın mükemmel bir örneğini yaratmada etken oluşudur.

*Talât S. Halman
(Books Abroad, ABD, Ekim 1976)*

Aziz Nesin, Cumhuriyet dönemi içindeki gülmece edebiyatımızın en önde gelen adıdır. İlk kitabının yayımlandığı 1945 yılından bugüne 60'ın üzerinde yapıt vererek, Türk edebiyatının -dünya edebiyatının da- yapıt rekorunu kıranlardandır. Türk gülmece edebiyatının erişilmez bir lokomotifidir.

Aziz Nesin'in çoğunlukla yapısal özelliğinden yararlandığı yıllar, toplumumuzun bunalımlı, siyasal «baskı»lı dönemleri olmuştur. Örneğin Markopaşa dergisiyle hem edebiyat alanına, hem de siyasal yaşama «eleştirme» özgürlüğünün yolunu açmıştır. Sabahattin Ali, Rıfat Ilgaz, Mim Uksuz'la Markopaşa hareketinin beynidir. Başbakan Menderes'in hükümet programına «mizah dergileriyle mücadele edeceğiz» maddesini aldırın bir güce sahiptir.

1960 sonrasında ve 12 Mart döneminde de dünya edebiyatının yararlanabileceği unutulmaz tipler yaratan Aziz Nesin, bugüne dek uluslararası pek çok armağan ve ödül kazanmıştır. Ulusumuzu Nasrettin Hoca'dan sonra en çok «düşündürerek güldüren» kişi olan Aziz Nesin, aynı zamanda ulusumuzun adını tüm dünyaya duyuran Nasrettin Hoca, Mustafa Kemal Atatürk ve Nazım Hikmet gibi dört büyük ünümüzden biridir.

Gerek Nasrettin Hoca ve gerekse çağdaş Nasrettin Hoca Aziz Nesin'in (bu adla yönetmen Fevzi Tuna belgesel bir film yapmıştır) öykülerinde gülmeceinde çizdiği gerçekler bütünyle toplumsaldır. Önerilen yollarsa, adalet, özgürlük, barış, demokrasidir. Bunu her iki Nasrettin Hoca'nın toplumla içiçe olmasına, toplum yapılarını iyi bilmelerine bağlayabiliriz.

*Hikmet Altınkaynak
(Cumhuriyet, 2.7.1977)*

Günümüzün değerli yazarı Aziz Nesin, yanılmıyorsa, bir yazısında yaptığı işin temelini, geçmişi başka bir takım yazarlara bağlamak istiyordu. Oysa Aziz Nesin de Hüseyin Rahmi Bey'in şakird-i marifeti'dir. Onun yapmak istediğini daha ileri, hem de çok ileri götürmüş, halk için halkı başarıyla yazmaktadır. Bana kalırsa bütün eski yazarları biryana koyup Aziz Nesin, yaşlanmış ustasını yenip de elini öpen bir genç pehlivan gibi, Hüseyin Rahmi'nin elini öpmelidir.

*Samim Kocagöz
(Hüseyin Rahmi - Sanat ve Edebiyat'tan)
Aziz Nesin kalemni adadığı her yazı*

türünde en önde gelen başarı düzeyine çıkışı, rastlanmaz bir kaynak zenginliğine dayalı mizah hikâyeleriyle yetinmeyip romana, tiyatroya, anılara geçişi... özel yeteneğine olduğu kadar büyük çalışma gücünün verimliliğine de dayanır. İsteddiği her türde yazabilir, yaratabilir, kendini kabul ettirir.

(...) Bu doğurgan kalem, toplumun bütün güçleriyle saldırısına uğradığı halde, bütün yaşam sınavlarından yüz akıyla çıkıp hep kendini aşarak -zorla- okura giden kapıları açar. Bu, bizim ülkemizde benzeri görülmemiş bir yazı savaşının zaferidir. Mizahı küçümseyenlere daha soylu sanat ürünleri de vererek, gerekli cevapları toplamıştır.

(...) Çağdaş Türkiye'nin bütün toplumsal görüntüleri, en iyi Aziz Nesin'in eseri toplamında izlenebilir. (...) İnanılmaz güçlükler içinden gelen çabası, bütün sınavlardan geçmiş sanat başarılarıyla Aziz Nesin 20. y.y. Türk edebiyatının en büyük edebiyatçılarından biri olur. Çünkü çok kimse Türkçe'ye onun kadar özen göstermemiş, bu kadar yoğun emek birikimine gelmemiştir.

*Rauf Mutluay
(Çağdaş Türk Edebiyatı, İst. 1969)*

Böyle Gelmiş Böyle Gitmiz

Bu kitabında Aziz Nesin'in bir başka yanını, ona yaşama ve yazma gücü veren kaynağı yakından tanıyoruz. Onun bu kitabında anlattığı, yakın tarihimizin fakir, küçük insanlarımızı hazırladığı yaşam şartlarını, başkalarından da dinlemiştik. Ama bu biyografya romanında somut bir gerçeğin, Aziz Nesin'in hayat dramının belirlenmesinde kullanılışını okurken, edebî değerinin üstünde daha güçlü ve etkileyici, uyarıcı yeni bir anlam kazandığını görüyoruz. Kitabın yeniliği, dilinde, anlatımında yaşamı kuran bütün ayrıntıları ile bize bağlı, bizi yansıtan «bilinçli» yönelişinde... Burada yalnız kendi hayatını değil, Birinci Dünya Savaşı kuşaklarının nelerden çıkıp, hangi şartlar içinde bu günlere ulaştığını anlatıyor. Yazarlığının ayrıntılarına can veren gücü ile «neden böyle gitmeyeceğini» bir yaşam boyunca sürüp gelen olaylara bağlayarak önümüze koyuyor.

Bu romanda bizim fakir insanlarımızın dünyasında besinin yerini alan, onun eksikliğini tamamlayan duygulu bir sevgi havası esiyor. Bir cahil, okumamış, evlâtlık olarak çileli bir yaşamaya adım atmış annesinin, bu kitabın bütün bölümlerine yansıyan dünyasını seyrederken, kökleri çok eski kaynaklara ulaşan «yaşama çaba»sındaki yüceliği, bizim halkımızın kadınlarına has o suskun, sabırlı, çalışkan, fedakâr «direnme gücü»nün anlatılması, belirlenmesi pek zor olan büyüklüğü içimize sindiriyoruz. Ancak içten katıllara yaşamış bir yaşamın içinden gelen usta yazarlar, hem de uzun kalem denemelerinden sonra, böylesine çetin bir işi başarabilecek aşamalara ulaşabilirler. Bütün Türk edebiyatında böylesine başarılı bir yaşam tasviri, böylesine kırıntı gözlemleri birleştirerek taş taş üstüne yükseltilmiş bir «ana» tasviri yoktur.

...

Yazar, başında, ortasında, sonunda, durup durup bu kitabı ne için yazdığını neden dolayı halkçı ve toplumcu olduğunu anlatıyor. Teorilerden dünya evrimine bağlanan kalıp düşüncelerden uzak, çocukluktan bu yana sürüp gelen, doğrudan doğruya kendisinin ve kendisine benzeyenlerin yaşamalarından çıkıp gelen ıplık ıplık bir ömür boyunca dokunmuş, anasından başlayarak kendisini yaratan ve yaşıtanlara ödenmesi gereken bir borcun, onu, adım adım ulaştırdığı bir aşamadır bu toplumculuk. Bir taklit, bir özentî değil, yürüyüp gelişindeki bir aşamadır. Öyleyse Aziz Nesin'in sanatını anlamak için bir anahtardır bu kitap. Halkın onu beğenip okumasının nedenlerini de aynı kökte aramalıdır. Onların içinden çıkıp gelmiş, öylesine içine işleyerek yaşamış ki o hayatı, bağlantılarını ve köklerine bağlı duygularını ve davranışlarını da sürdürüp getirmiş.

Onun öteki roman denemelerinde gördüğümüz mizah sivrilikleri, uygunluğunu bozan abartmalar, zorlamalar, anlatım şişkinlikleri bu romanda yok. Bu romanda onun anlatımını dengeye ve uygunluğa kavuşturan, bütünlüğü rahatça sürdürüp götüren, onu kuramsal ve iddialı zorlamalardan koruyan, «kutsal saydığı bir yaşamı yüceleştirdiği anası»nı incitmekten çekinen bir duygulu incelik var. Türk okuyucusunun beğenisine, dünya görüşüne çok uygun düşen «fakirliği içinde elde ettiği değerleri» savunma ve bu değerlere dayanarak yaşama ve direnme bilinci her sayfasında, bütünlüğü kuruyor, anlatımı alıp götüren etkileyici bir hava estiriyor.

Bu kitap okunup unutulacak, belirli bir çağa kapalı kalacak eserlerden değil. Bunu çocuklar okuyacak, kendi dünyalarındaki mutluluk aşamasını anlayacak ve sevinecekler, gençler okuyup yer yer duygulanacaklar, yaşlılar da üzerine eğilip derin derin düşüneceklerdir. Çünkü bu bir çağ ve nesil romanıdır. Yalnız bu yılın değil, gelecek yılların da en önemli edebiyat olayı sayılacaktır.

*Tahir Alangu
(Kim, 1-7 Haziran 1966)*

Aziz Nesin, mizah hikâyelerinin konularını, hikâyecilerimizin hiçbirini şimdiye kadar ulaşamadıkları geniş bir çevreden almaktadır. Bizdeki çok eski ve köklü mizah geleneğini yenileştirip sürdürülerek büyük şehrin dar çerçevesinden aşırılabilmiş, köylülere kadar ulaştırabildiği gibi, bu eski geleneğin canlı kalan zincirine bağlanarak küçük hikâyeye alanındaki mizah anlayışını çok geliştirmiş, 1918-1935 yılları arasını kaplayan batı etkisindeki salon mizahının kurduğu modayı yıkmış, çeşitli anlatım ve biçim denemelerine başvurarak da, mizah hikâyesi geleneğinin hem mirasçısı, hem de başarılı bir yenileyicisi olmuştur. 1908 Meşrutiyetinden sonra birdenbire gelişen, hele Cumhuriyet'in ilânı sıralarında bütün edebiyatımızı kaplayan, gerçekçi hikâyeciliğimizi de büyük ölçüde etkileyen «mizahlık küçük hikâye akımı»nın 1940 yıllarından sonra gittikçe göze çarpan en başarılı öncüsü haline geldi.

(...) Aziz Nesin, moral ve sosyal bir toplum eleştirmesine yönelirken, bunun büyük kalabalıklarca anlaşılmasını, etkili bir mizah sanatı yoluyla uyarıcı nitelikte olmasını da istiyor.

(...) Pek az yazar, insanların dilleri, davranışları, dünya görüşleri, duygu ve düşünceleriyle bu kadar yakından haşır-neşir olabilmıştır. Büyük şehrin yaşayışını en hurda ayrıntılarına kadar bilmekten, kalabalık içinde kaybolmuş kişileri yeni hayat şartlarının sıvırttığı, henüz kimseler tarafından görülüp sanata aktarılmamış, tasvir edilmemiş insanlar tanımaktan, onların kişiliklerini ve davranışlarını, hele iç dünyalarını belirleyen dillerini bilmekten gelen malzeme zenginliği, henüz bu ölçüde hikâyecilerimizde yoktur.

(...) Kolay yazması, çalışma gücünün çağdaşlarından çok üstün oluşu, dehâ seviyesine varan mizah sezgisi, hayatın içinden işine yarayan malzemeyi fazla zorluk çekmeden seçip almasını sağlayan gözlem alışkanlığı, bunları kısa zamanda belli bir çizgiyi aşabilen eserler haline getirebilmesi, önünde geniş imkânlar açtı.

(...) Biryandan mizah anlayışı, öte yandan da çok yazmak zorunda oluşu, onu, sürekli olarak yeni konulara götürürce, eski halk masallarının ve hikâyelerinin gür kaynağını da yoklamadan edemezdi. Bundan dolayıdır ki, 1958'den sonra, büyükler için masallar yolunu denedi. Halk masallarını henüz gereği kadar derlememiş, yeteri ölçüde araştırıp tanımlamasını yapmamış bir memlekette, onun masalı yenileyerek, hikâyeciliğini, gittikçe daralmaya başlayan yolunu açabilecek bir denemeye girişmesi, çok ilgi çekecek bir yenilik olarak ortaya çıkmıştı.

*Tahir Alangu
(Cumhuriyet'ten sonra Hikâye
ve Roman, C. III, İst. 1965)*

Aziz Nesin'i Türk edebiyatının en büyük mizah yazarı sayabiliriz.

İşlediği konuların geniş kapsamı, yaratıcılığı, hikâye kurmada ustalığı, her sınıftan Türk halkının ilgisini çekmesi ve bunlara koştur uluslararası ünü, kendinden önceki ve çağdaş Türk mizah yazarları arasında onu hemen hemen rakipsiz kılmaktadır. Son yirmi yıldır yapıtlarıyla Türk mizah edebiyatına egemen olan yazar hiç kuşkusuz bu yıllara "Aziz Nesin Dönemi" deritecek kadar kişiliğinin damgasını vurmuştur.

Nesin sosyalisttir, kapitalizmin zaafalarını ve sağduyuya aykırı yöntemlerini, okuma yazma bilmiyen halk yığınlarına dayanan demokrasiyi, dinsel tutuculuk ve sömürünün her türlüşünü gözler önüne sermek için bir silah olarak kullanır mizahı. Politik birer sorun olarak gördüğü bu olgulara doğrudan doğruya saldırırken pek sert ve acımasızdır; ama bunları insanca zaafılar ve bu zaafıların dolaylı sonuçları olarak ele alıp işlediği zaman, sanatçı olarak daha etkileyicidir. Olağanüstü üretken yaratıcılığı işte asıl bu ikinci alanda kendini belli eder. Gündelik olaylar ve durumların usdışı, saçma yanlarına parmak basıp karikatürize ederek bunların içyüzünü okuyucuya yepyeni bir ışık altında sunar.

İşlediği konular modern Türkiye'nin hemen bütün ekonomik, politik, kültürel görünümünü kapsar. Kendi deyimiyle, "ülkenin sosyal topografyası"nı çizmiştir. Bakış açısı ne denli öznel olsa da okuyucu, Nesin'in yapıtlarını okurken, Türkiye'nin toplumsal geçmiş ve bugününü derinlemesine kavrar, aydınlanır. Onu okudukça iki duygunun çatışmasını izleriz: Halkından yana duyduğu gurur ve buna karşılık yurdunun ekonomik ve sosyal kalkınmasının yoz yöneticiler ve uluslararası "kuvvet politikası" işbirliğiyle engellenmesinin uyandırdığı düş kırıklığı. Nesin'in kişileri bu sosyoekonomik ortamın çarpıkları kadar kendi kişisel zaafılarının ve durumu değiştirmek için çaba göstermekten kaçmalarının da ceremesini, çekerler.

Allan Gall

(Michigan Üniversitesi Yakın Doğu Çalışmaları Bölümü için hazırladığı Aziz Nesin, Çağdaş Türk Mizahçısı başlıklı doktora tezinin önsözünden, 1974)

Aziz Nesin yalnız Türkiye içinde değil, bütün dünyada etkisini duyurmuş büyük bir gülmece yazarıdır. Birçok ülkede, kendi ülkesinden daha yoğun bir okur yaratmıştır. Böylece Türk edebiyatının etkilerini sınırlar ötesine aşmıştır. Bunu, insanın en belirgin özelliklerini yakalayarak toplumsal bir anlayışla yorumlara varmasına bağlamak uygun olabilir. Tüm yerel özellikleri kullanmasına karşın, onun anlattığı insan, her ülkenin insanıdır. Çelişkileriyle, sevinçleriyle, mantığıyla, ezilmişliğiyle, gerçekliğiyle insan, Aziz Nesin'in gülmecelerinin temel ögesidir. Olaylar içinde devinip duran bu insan, hem gerçekliğiyle anlatılır, hem de Nesin, bu insanı yaşamda canı tutacak çözüm yolları gösterir.

Aziz Nesin'in kendisinin de savunduğu gibi, gülmeceyi bir toplumsal ortam yaratır. Tarih-sel gelişmeler, toplumdaki değişimler, yönetimlerin baskıları bunda egemendir. Nitekim Nasrettin Hoca'yı da böyle bir ortam yaratmıştır. Anadolu'da beyliklerin kurulması, iç kavgalar, mezheplerin yayılışı, dine dayalı düşünce ürünlerinin ideolojik bir yapı kazanması Moğol istilası ve buna benzer başka olaylar toplumda sözel bir direnme yaratmıştır. Toplumun yarattığı bu sözel ortam, Nasrettin Hoca gibi büyük bir gülmece ustasının doğuşunu gerçekleştirmiştir. Nasrettin Hoca fıkralarının yarattığı eleştirel ortam ise, toplumun değer yargılarını, düşünce biçimini kurmuştur.

Aziz Nesin, korkuyu beşerî bir olay olarak niteler ve «yeniliklerin mizahının korkunun eseri» olduğunu savunur. Yargılarını şöyle sürdürür: Birçok başarısız denemelerden sonra, artık başkaldırmaya, ayaklanmaya yüreklenmeyenler, kendilerini ezenlerden korktukları için, onlarla alaya başlamışlardır.» Bu alay, insanın kendi gücüne sığınmasıdır, karşındakini başka bir güçle etkisiz hale getirmesidir. Aziz Nesin'in yoğun biçimde ürün vermeye başladığı yıllar da korku yıllarıdır. Tek parti dönemi bütün baskısını uygulamaktadır. Düşünenler, yazarlar izlenmektedirler. Özellikle yoksul halk üzerinde daha büyük bir baskı vardır. Adaletsizlik almış yürümüştür. Toplumda, dışa vurmayan bir iç eleştiri başlamıştır. Bunun yanında, Türkiye'de bir kimildanma da kendini göstermektedir. Toplumun bu iç eleştirisi, Aziz Nesin gibi, gerçekten çok verimli ve çok yaygın bir biçimde okunan bir yazar yetiştirmiştir.

Aziz Nesin'in gülmeceesinde güldürme ögesi, mantık, toplumsal eleştiri, tipleri çizme ve öyküleme iyice sargınlaşmıştır. Hiçbiri, birbirinin önüne çıkmaz. Hepsinin yarattığı bir bileşke söz konusudur. Bu denge- den ötürü, Aziz Nesin'in gülmeceesi, kısa sürede inanç uyandırmış, toplum kesimleri- ne yayılmıştır. Öylesine yayılmıştır ki, gülmecelerinin kimi parçaları fıkra gibi, özdeyiş gibi söylenir olmuştur. Örneğin Türkçe bir deyim bile kazanmıştır. Toplumda herhangi bir güldürücü olay geçtiğinde, «Aziz Nesinlik» denmektedir. Toplum, kimi gerçeklerin özündeki esprinin ancak Aziz Nesince değerlendirilebileceğine inan- mıştır. Ayrıca Aziz Nesin, olaylar karşısında bunalan insanın can damarını bulmayı da başarmıştır. Onun gülmeceesi toplumda hiç- bir katmanlaşma yaratmadan, düşünsel bir kamuoyu yaratmıştır. En doruktaki entel- lektüelden, az çok okumayı beceren kişiye değin, herkes bu gülmecenin oluşturduğu ortamda kişiliğini ve direnme gücünü bul- maktadır. Toplum, direnme gücünü, Aziz Nesin'in kişiliğinde göstermiştir.

Aziz Nesin bu gücünü nereden alıyor? En başta, Nesin, geleneksel bütün gülmece alanlarını çok iyi taramıştır. Keskin zekâs- ıyla, toplumun gülmece tarihini kavramıştır. Fıkraları, masalları, şenliknameleri bir bilim adamı titizliğiyle incelemiştir. Örneğin bizde

Nasrettin Hoca'yı en iyi inceleyenlerden biri Aziz Nesindir. Nasrettin Hoca ise, Türk gülmece geleneğinin en canlı simgesidir. Türk düşüncesinin, Türk felsefesinin teme- linde her zaman Nasrettin Hoca'nın büyük katkısı olacaktır. Çünkü Nasrettin Hoca halkın kendisidir. Bunun yanında gülmece için gerekli bütün anlatı alanlarını çok iyi bil- mektedir. Şenliknameler, surnameler, daha başka anlatı kaynakları Aziz Nesin'i geniş ölçüde beslemiştir.

Ayrıca Nesin, çağımızın en başarılı olay an- latıcılarından biridir. Masallardaki anlatım sürekliliği onun gülmeceesine sinmiştir. Bu- nun yanında, öylesine özenlidir ki, dilinde bir tek kılıklı söz bulunmaz. Herkesin eleştir- diği yepyeni bir sözcüğü kullanır, kimse onun farkında bile olmaz. Böylesine, alatımını egemen kılmıştır. Bu nedenle Türkçenin yayılıp gelişmesinde de büyük hizmetleri olmuştur.

70'i geçen yapıtları arasında öyküler, oyun- lar, romanlar, gezi yazıları, özyaşamlar vardır. Örneğin Surname, Cumhuriyet döneminin en önemli ürünlerinden biridir. Gol Kralı, Tatlı Betüş, Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz, özyaşımını anlattığı Böyle Gel- miş Böyle Gitmez kolayca yazılacak türden yapıtlar değildir.

*Adnan Binyazar
(Türk Dilinde 25 Ünlü Eser, İst. 1982)*

Bu şiirlerde bana tad veren şeyin ne olduğunu uzun uzun düşündüm. Yunus'tan, Nâzım'dan günümüzün en gençlerine kadar büyük bir şiir geleneğine sahip ülkemizde, zordur bu şiirleri bir yere yerleştirmek. Ama sonradan bunun yararsız bir çaba olduğunu düşündüm. Çünkü ne olurlarsa olsunlar bu şiirleri seviyordum. Belki büyük bir yazarımızın elinden çıktıkları için, belki onun özyaşam öyküsünün en içten ayrıntılarını verdikleri için, belki de yalnızca aşk, ölüm gibi temel insancıl olguları bir şarkı duyarlılığı ile ilettikleri için. Bunları önemsiz sayabilir miyiz?

"Sondan başa"daki şiirler, Aziz Nesin'in insan olarak kişiliğindeki iki büyük özelliği olağanüstü bir "dolaysızlık"la yansıtıyor: Sınırsız bir yaşam gücü ve gözüpeklik. Gerçekten yalnızca, ciddi bir hastalık sonucu ölümün eşiğinden kıl payı döndüğü sırada, hastade sol eliyle yazdığı "Sol el Konçertosu" bile ondaki yaşam gücünü, hiçbir zaman umutsuzluğa düşmeyen yenilmeyen, yenilmez yaşam inatçılığının ne olduğunu anlatmaya yeter. Kaldı ki o kitapta bir çok şiir var bu kanıyı destekleyen. Yaşam ve sevgiye bu derin inancı, istesenez de istemesenez de duygulanarak izliyorsunuz bu şiirlerde.

Gözüpeklige gelince, büyük yazarımızın, inandığı doğrular konusunda yarım yüzyılı aşan bir sürede sayısız fırsatlarla kanıtladığı o aydın gözüpekliğini kastetmiyorum. O, ayrı bir destandır hiç kuşkusuz. Bu kitapta dikkatimi çeken Aziz Nesin'in en özel sayılabilecek duygularını, gözünü kırpmadan anlatmaktaki gözüpekliği oldu. Bir insan babayiğit değilse, böylesine bir içtenlik de onun harcı değildir.

Başka ne diyebilirim? Aşkolsun Aziz Bey.

Ohat Kutlar
(Milliyet Sanat Dergisi, 1.12.1989)

Bu çok değişik insan hakkında birşeyler yazabilmek hem kolay, hem de zor. Kolay çünkü, onun yaşamsal ve sanatsal biyografisi son derece ilginç pırıltılı olaylardan oluşmakta; sayısız keskin siyasal makale, küçük mizah öyküleri, çok değişik türlerde 75 kitap (çok değişik türlerde, çünkü AzizNesin hem bir esseist, hem novelist, hem romanist, hem ozan, hem masalcı, hem tramatürk, hatta hem de yazın uzmanı, Türk mizahı araştırmacısıdır) onun kalemine ait bulunmaktadır. Onun hakkında yazmanın zorluğu da bu kolaylıktan yani çok değişik türlerde ürün vermesinden kaynaklanmaktadır. Ozan-Nesin, düzyazıcı, mizahçı, Nesin'e çok az benzer. Bu karmaşık sanatsal biyografisi içinde "en önemli olanı seçip bulma" gibi bir çaba ise çoğu kez boşuna bir çabadır. Çünkü gerçekten yetenekli olan bir insanda, onun yazgısıyla ilintili olan her şey "en önemli olan"dır. Keskin eleştirel bakış olan bir gerçekçi, duyarlı bir gözlemci olarak o, son derece önemsiz görünen bir olayı bile, yapacağı sanatsal genellemenin "çıkış noktası", "ana öğesi" olarak işleyebilir.

...

Aziz Nesin çağdaş Türk mizah atölyesinin ustabaşısıdır; mizah ise ulusal Türk edebiyatının gelişmesinde çok özel bir rol oynamıştır. Türkiye'de mizahın kökleri halk yaratıcılığının derinlerine iner.

...

Aziz Nesin özellikle de toplumsal ve siyasal olaylara karşı duyarlı bir mizahçıdır. Değişik toplumsal katmanların sosyal psikolojisini araştırır, bilinç edinliğine ulaşmış yeni insan adına yılmak nedir bilmeden uğraş verir.

Svetlana Uturgauri

(Asya-Afrika dergisi, Aralık 1985)

Sevdiğimiz şarkıcılardan birinin güzel bir "cahnson"unu dinlerken, sözleri Aragon'un, Prevert'in ya da Eluard'ın olsa bile, onu bir şiir gibi değerlendirmeyiz. Çünkü o şarkıdan, bize ulaşan şey, bir "duygu"dur. O yalın, içimize neşe ya da acıyla işleyen duyguyu severiz. Aziz Nesin Usta'nın "Sondan Başa" adıyla yayınladığı en eskisi elli yıllık, ama çoğu pek yeni şiirlerini okurken, tıpkı güzel bir chansondaki gibi içten, yalın duygularla sarsılmamak olanaksız. Dünya ve Türk şiirini iyi tanıyanlar bilirler ki "şiir duygularla değil, sözcüklerle yazılır". Ama Aziz Nesin'in şiirlerini, bu türden bir şiirsel deneyimin sonuçları ile değerlendirirsek, korkarım ki önemli bir tadı, bir yaşam alanını gözden kaçırmış oluruz.

YAPITLARINDAN ÖRNEKLER

Öykülerinden Örnekler

FİL HAMDİ NASIL YAKALANDI

İstanbul Emniyet Müdürlüğünden, bütün taşra vilâyetleri Emniyet Müdürlüklerine şu telgraf çekilmişti:

«Otuz beş yaşında, uzun boylu, iki yüz kilo ağırlığında, kumral, üç dişi eksik, üst çenede bir azı dişi dolgulu, alt sol köpek dişi altın kaplama, çizgili kahverengi elbiseli, saçları oldukça dökülmüş, ablak çehreli, kahverengi gözlü «Fil Hamdi» adında azılı sabıkalı bir dolandırıcı, üç gün üç gece içinde oturdıkları nöbet kulübesini büyük dikkatle bekledikleri için uykusuz kalan iki polis memurumuzun, yolda giderlerken uyuklamalarını fırsat bilerek ellerinden kaçmıştır. Yaptığımız tahkikat, takibat ve tetkikat sonunda, Fil Hamdi'nin kaçtığı kesin olarak anlaşılmıştır. Vilâyetiniz ve vilâyetinizdeki kaza karakollarından birine uğradığı veya bir polis memuruna yol, adres sorduğu takdirde, kendisine lütfen merakla yolunu beklediğimizi, bizi daha fazla intizarda bırakmayarak, münasip, boş bir zamanında İstanbul Emniyet Müdürlüğüne gelerek teslim olmasını rica ettiğimizi söyleyin. Azılı sabıkalı Fil Hamdi'nin fotoğrafı ilişktir.»

★

Taşra vilâyetlerinden birinin istasyonunda iki polis memuru konuşuyor:

— Ramazan, kardeşim, şu sâlep içen herif mutlaka Fil Hamdi...

— Hıı... Benziyor... Resmi çıkar bakalım.

Bir resim çıkarır, arkadaşına gösterir.

— O değil be Ramazan. O senin resmin!

— Hıı... Bayramda çektiymiştim. Nasıl?

— İyi ama, acık gülseydın bel... Şu Fil Hamdi'nin resmini bul.

Ramazan cebinden bir sürü resim çıkarır, karıştırır.

— Bu benim oğlanın resmi... Bu askerlik hatırası. Bu kimdi Mahmut?

— O mu? Şey olacak... Eroin kaçakçısı Duman Ali...

— Bu da otel faresi Suphi... Resimler birbirine karışmış. Bul şu Fili be Ramazan!

Mahmut'la Ramazan resimleri karıştırırlar, Fil Hamdi'nin resmini ararlar.

— Çabuk ol Mahmut... Herif sâlebi içti, kaçacak...

— Bak, nasıl bakıyor etrafına?

— Buldum, şu resim olacak. Tamam, tâ kendisi!

Şüphelendikleri adamın yanına giderler.

— Hemşerim, şöyle dursana...

Bir resime, bir de adamın yüzüne bakarlar.

— Bir de yan dur bakayım.

— A-ah, benzemiyor be Ramazan.

— Bir kere de komiser bey görsün Mahmut. Belki o benzetir.

— Hemşerim, haydi yürü... Karakola kadar gideceksin.

Başka bir taşra vilâyetinin pazar yerinde iki memur konuşuyor:

— Ayıp oldu be Şükrü kardeşim. Akşama kadar fır dolandık, şu Fil Hamdi'yi yakalayamadık.

— Şu adam olmasın?

— Belki de odur. Soralım.

Adamın yanına giderler.

— Bayım, senin adın ne?

— Mustafa...

Birbirinin kulağına:

— Mustafa diyor.

— Hamdi diyecek değil ya... Adını saklıyor.

— Aklı sıra bizi kandıracak.

— Bayım, biraz gelir misiniz?

★

Bir taşra vilâyetinin kahvesinde iki memur konuşuyor:

— Dün ben üç tane Fil Hamdi yakaladım, komiser hiç birini beğenmedi.

— Şu bizim komiser de amma müşkülpesent haaaa...

— Hişşt!... Yavaş konuş, çaktırma. Şu çay içen adama yan gözle bak!

— O be... Tâ kendisi!...

— Ama, gelen evrakta şişman diye yazıyordu. Bu zayıf, iskelet gibi herif...

— Zayıflamıştır birader, kaçak gezmek kolay mı?

— Öyle ya... Ama bu esmer. Fil Hamdi kumralmış.

— Dağda bayırda gezmekten rengi atmıştır.

— Haklısın. Yalnız birader bunun sık siyah saçları var. Evrakta Fil Hamdi'nin saçları dökülmüş diye yazıyordu.

— Eh artık o kadarlık da olur. Herif tanınmamak için belki peruk takmıştır.

Adama yaklaşırlar.

— Adın ne senin?

— Hamdi...

Birbirlerine mânalı mânalı bakıp gülerler.

— Yürü bakalım karakola... Haydi!

— Ne var? Ne oldu?

— Fazla sorma! Karakolda öğrenirsin.

★

Bir taşra vilâyetinin, bütün taşra vilâyetlerinde olduğu gibi, bir iki kilometrelik asfaltı üzerinde iki polis yoldan geçen bir adamı yakalarlar.

— Aç ağzını!

— Ağzımda bir şey yok ki benim.

— Madem bir şey yok, açarsın.

Adam ağzını açar. İki birden adamın dişlerine bakarlar.

Polisin biri öbürüne sorar:

— Baksana şu evraka, kaç dişi yoktu?

Öbürü evrakı okur:

— «Üç dişi eksik, üst çenede bir azı dişi dolgulu, alt sol çenede köpek dişi altın kaplama...»

Polis memuru, adamın dişlerini sayar:

— Bir, iki, üç... Dört... Oynama bel! Şaşırttın. Bir, iki, üç, dört, beş... Yirmi dört... Yirmi dört dişi var.

— Yirmi dört mü? Kaç tane eksik? Senin kaç dişin eksik, biliyor musun?

— Sekiz.

— Çektirmiştir. Delilleri ortadan kaldırmak için dişlerini çektirmiştir.

— Benim dişlerim takmadır. Ağzımda hiç kendi dişim yok... Hattâ dört tanesi de mısır yerken kırıldı.

— Evrakta takma olup olmadığı yazmıyor muydu?

— Yazmıyor. Unutmuşlardır. Bu canım bu... Tâ kendisi... Köpek dişine baksana altın kaplama... Bayım, gel bizimle beraber.

— Nereye?

— Karakola!... Yürü...

★

Taşra vilâyetleri Emniyet Müdürlüklerinden İstanbul Emniyet Müdürlüğüne günde yüzlerce telgraf geliyordu:

«Falan falan tarihli, filân filân sayılı telgrafa cevaptır:

Vilâyetimiz dahilinde on dört tane çizgili kahverengi elbiseli, sekiz tane köpek dişi altın kaplamalı olmak üzere on dört Fil Hamdi yakalanmıştır. Bu miktarın isteğe yeter olup olmadığının, araştırmağa devam edip etmeyeceğimizin emir buyurulmasını saygı ile rica ederim.»

«Falan falan tarihli, filân filân sayılı yüksek telgrafınıza cevaptır:

Vilâyetimiz dahilinde 180 kilo ile 220 kilo arasında iki düzüne Fil Hamdi yakalanmış olup, aradaki kilo farkının, kantarların ayarsızlığından ileri geldiğini, hepsininde gözlerinin kahverengi olduğuna göre, Fil Hamdi olduklarında en ufak bir şüpheye yer kalmadığını, yakalanan Fil Hamdi'ler sevkedilmiş olup, gözden kaçmış olanlar varsa onların da büyük dikkatle arandığını ve peyderpey sevk edileceğini saygı ile arz ederim.»

★

İstanbul Emniyet Müdürlüğünden, taşra Emniyet Müdürlüklerine gönderilen telgraf:

«Koyacak bütün yerler dolmuş olduğundan, şimdilik eldeki Fil Hamdiler yeter görülmüştür. İkinci bir emre kadar Fil Hamdi'lerin yakalanmasına ve aranmasına ara verilmesini teşekkürlerimle rica ederim.»

NOT: Firar eden Fil Hamdi yakalanmıştır.

(Fil Hamdi'den)

İHTİLÂLİ NASIL YAPTIK?

Aslına bakarsanız, bugün iktidarda olmak bizim hakkımızdır, iktidarın hakikî sahibi bizleriz. Şu anda iktidarda bulunmuyorsak bu, bizim küçük bir şanssızlığımızdır. Tamamiyle de şanssızlık denilemez, bizim de küçük bir kusurumuz olmadı değil.

Biz ihtilâli yapmış ve iktidarı ele geçirmiştik; fakat ne yazık ki ihtilâli yaptığımızı ve iktidarı ele geçirdiğimizi kimseye duyuramadık. Kimsenin haberi olmadan ve millete duyurulmadan bir ihtilâl hiçbir işe yaramıyor.

Düşününüz, bizim için ne feci bir durumdu: Bir gece içinde ihtilâli yapıp, hükûmeti tamamiyle, evet tamamiyle ele geçiriyoruz, fakat iktidarı aldığımızı millete duyuramıyoruz.

Emin olunuz, biz herşeyi inceden inceye hesaplamıştık, en küçük ve uzak bir ihtimali bile gözden uzak tutmamıştık. Tarihteki ihtilâllerin hiçbirisi, bizimki kadar dikkatle hesaplanmamış ve yanlışsız yapılmamıştır. Yalnız bir tek şeyi unutmuşuz: Takvime bakmayı... Takvime bakmış olsaydık, temmuz ortalarının Övrek'de az da olsa yağışlı geçtiğini görecektik. Her nasıl olmuşsa, ihtilâl telâşî yüzünden komitedeki arkadaşların hiçbirini radyodan hava raporunu dinlemeyi de akıl edememiş. Meteoroloji Müdürlüğüne telefon edip hava durumunu sormayı da düşünemedik.

Bizim Övrek'e'de genellikle temmuzun ortalarında birazcık yağmur serpelemesinin ne demek olduğunu bilir misiniz: Bütün hayat durur... Birkaç damla yağmur düşer düşmez radyolar çalışmaz, telefonlarda konuşulmaz, havagazi, elektrik ve sular kesilir, vapur, tren, uçak, otobüs, otomobil, yani hiçbir taşıt işlemez. Oysa biz, ihtilâl için tam da temmuz ayını uygun bulmuştuk. Çünkü Övrek'e'de temmuz ayı çok sıcak olduğundan, başkentimiz Matrakopolis hemen hemen bomboş kalır; yalnız günlük geçimderdine düşmüş olan yoksullar bulunur. Nazırlar ve bütün hükûmet erkânı ve Övrek'e'nin tanınmış kişileri, sıcağa dayanamayan muhterem aileleriyle birlikte, havalanmak için ya yayla şehirlerine, ya da kıyı kasabalarına giderler. Temmuz ayında Övrek'e'nin başkenti Matrakopolis'in hükûmet dairelerinde, resmî dairelerin kapılarındaki sandalyelerde uyuklayan odacılar da başka kimselikler kalmaz; yani hükûmet bomboştur. Bu durumda ihtilâl yapmak, hükûmet dairelerindeki odaların kapılarını açıp içeri girmekten başka birşey değildir ki, bunu da can sıkıntısından «Hadi bu gece ihtilâl yapalım

arkadaşlar!» diye aklına getiren herkes yapabilir.

Gördüğünüz gibi herşeyi inceden inceye hesapladığımız halde, nasıl olup da Övrek'e'de temmuzda yağmur çiselediğini unutmuş olduğumuza hâlâ şaşmaktayım. Ne budalalık Allahım!

Ben, Miralay Ebülhicap ve Mülâzımievvel İbnibevval ile birlikte Radyoevini zaptedecektik. Birinci Ferik Hüseyin El Matrakî Paşa da üç arkadaşla birlikte Hüsn-ü Lezzet lokantasını zaptedeceklerdi. Kaymakam Mehmed Merdibani de dört arkadaşla birlikte postaneyi ve yatılı kız lisesinin yatakhanelisini zaptedeceklerdi. Stadyum ile salhanenin zaptı Hayyam Paşa ekibine verilmişti.

Kısacası, bir ihtilâlde zaptedilmesi gerekli en önemli yerler için aramızda ödev bölümü yapmıştık. Hattâ dördüncü sınıf askeri muamele memuru Kır Hamidullah Bey de (şimdi emeklidir) cezaevini zaptedecek ve şayet ihtilâl muvaffak olmazsa, cezaevinde en iyi yerleri kendi eliyle bizim için ayıracaktı. Yani ihtilâl inceden inceye hesap edilmişti.

Saat tam sıfır, sıfırda harekete geçecek ve bütün devlet dairelerini işgal edecektik. İhtilâl komitesinden Miralay Şehabülcenac «Merkez Bankasını zaptetmiyelim» deyince Ferik Ebülfeddal «Niçin» diye sordu. Miralay Şehabülcenab da «İşe yaramayan dairelerin zaptı ile boşuna kuvvet harcamayalım» dedi. Bu teklif kabul edilince, işe yaramayan dairelerden Maliye Nezareti, Belediye, Nüfus ve İstatistik Umum Müdürlüklerinin zaptından vazgeçildi. Hiçbir işe yaramayan resmî daireler sayılırken, işe yaramayan olmadığı anlaşıncaya Miralay Ebülhicap «İşe yaramıyor diye resmî daireler zaptedilmeyecekse, bu takdirde ihtilâlden de vazgeçmek icap eder» deyince kaymakam Behlül «Arkadaşlar, unutmayınız ki, işe yarar bir resmî daire bulunmadığı için biz bu ihtilâli yapıyoruz» dedi. Böylece niçin ihtilâl yapacağımız da anlaşılmış oldu.

Arkadaşlar, bütün daireleri zaptettiklerini bana telefonla bileirecekler, ben de ihtilâlin muvaffak olduğunu radyodan Övrek'e'lilere duyuracaktım. Benim sesim gayetle davudî olduğundan radyoda konuşmak görevini arkadaşlar bana vermişlerdi.

Tam harekete geçtiğimiz sırada mülâzımievvel İbnibevval «Bakalım Amerikalılar bu ihtilâle razı mı? Amerikalıların rızası hilâfına hiçbir ihtilâlin muvaffak olmak ihtimali yoktur» dedi. Benim de aralarında bulunduğum dört kişilik bir heyetle Amerikan sefirine müracaata karar verdik. Biz Ameri-

yanından çıkıyordu. Elimizi çabuk tutmazsak, başka bir grubun bizden önce davranıp ihtilâl yapacağı anlaşılıyordu. Sefir bizi gayet iyi karşıladı. Sefirle Amerikanca konuşan arkadaşımız bize «Yahu arkadaşlar, siz şu aksiliğe bakın, ihtilâlin Amerikancası bir türlü aklıma gelmiyor, bilen var mı?» dedi. Ben biliyordum ama, o anda heyecandan unutuverdim, benim de aklıma gelmedi. Ve ne yazık ki, sefire birşey yapacağımızı söyledik ama, yapacağımız şeyin ne olduğunu anlatamadık. O zaman ben el işaretiyle sefire ne yapacağımızı anlatmaya çalıştım da, sefir hazretleri benim el işaretlerime yanlış mana vererek fena halde bozuldu. Sefire güçlükle meramımızı anlattık. Sefir «Muvaffak olursanız sizi destekleriz, olamazsanız yine şimdiki hükümeti destekleriz» dedi.

Amerikan garantisini de aldıktan sonra ihtilâli yapmak için hepimiz işlerimize dağıldık.

Hiçbir mukavemetle karşılaşmadığımız için, elimizi kolumuzu sallayarak Radyoevinden içeri girdik. Arkadaşlardan gelecek telefon haberini beklemeye başladık. Kararlaştırdığımız zamanı üç saat geçmiş olduğu halde hiçbir telefon haberi gelmeyince hem meraka hem telâşa düştük. Arkadaşlarımız yakalandırlarsa, bizi de burada kısıtıp enseleyebilirlerdi. Hükümet kuvvetleri «Burada işiniz ne?» diye bize sorarlarsa, bir tedbir olmak üzere konser vermeye geldiğimizi, marşlar çalacağımızı söylemeye karar verdik. Aksiliğe bakınız ki, aramızda çalgı çalmasını bilen yoktu. Odaları dolaşarak elimize geçen çalgıları aldık. Ben bir ut bulup kendime beşke başladım. Bir arkadaş def, biri de adını bilmediğimiz bir saz geçirdi eline.

Miralay Ebülhicab'a,

— Gidin bakın, arkadaşlar hükümeti zaptetmişler mi? dedim.

Miralay son derecede askerî adımlarla gecenin koyu karanlığına daldı, gidiş o gidiş... Ondan da bir haber çıkmayınca Mülâzımırevveli gönderdim. O da dönmedi. İhtilâlin fiyatıyla sonuçlanması ihtimaliyle titremeye başladım. En iyisi hemen gidip hükümet makamlarına ihtilâli ihbar ederek paçamı kurtarmaktı. Ben bunları düşünürken yanımda kalan son arkadaş,

— Bu saate kadar arkadaşlarımız hükümet makamlarını zaptetmiş olmalıdırlar, siz radyodan iktidarı ele geçirdiğimizi ve memlekette hiçbirdeğişiklik olmayacağı için vatandaşların telâşa kapılmamalarını ilân ediniz... dedi.

— Radyoda bunu söylemek kolay, dedim, ama arkadaşlarımız yakalanıp şimdi

hapse atılırlarsa bizim radyodan hükümeti ele geçirdiğimizi söylememiz komik olmaz mı?

Biraz sonra da elektrikler söndü. Sigorta attı zannettik, fakat cereyanın kesildiğini anladık.

Kendimi sokağa attım. Sokaklarda tek ışık yoktu. Binecek taşıt da olmadığı için ya ya olarak Başnezarete gittim. Miralay Ebülfeddal oradaydı.

— Ne oldu ya Ebülfeddal? diye sordum.

— Yakaladım... dedi.

— Kralı mı yakaladınız? dedim.

— Hayır, dedi, bizden başka bir ihtilâl komitesi daha varmış, onlar da bu gece ihtilâl yapacaklarmış, hükümet erkânından önce onları yakaladık. Bizden başka hiç kimsenin ihtilâl yapmasına müsaade etmiyeceğiz.

Az sonra gelen haberlerden o gece biribirinden ayrı dört komitenin ihtilâl için harekete geçtiği anlaşıldı.

Miralay Zührevî'ye,

— İhtilâlin yapıldığını niçin bana telefonla bildirmediniz? dedim.

— Nasıl bildirilelim, telefonlar işlemiyor... dedi.

— Bütün telefon hatlarını kesmiyecekiniz...

— Biz kesmedik, akşam üzeri biraz yağmur çiselemişti ya, ondan bütün telefonlar kesildi.

— Otomobille birini gönderip haber veremez miydiniz?

— Sana yağmur çiseledi diyoruz anlamıyor musun, yağmur çiseleyince taşıtlar işlemez Övrek'e de, bilmiyor musun?

— Peki şimdi ne yapacağız, milletin iktidara geçtiğimizden haberi bile yok...

Miralay Zührevî, harekât haritasını masaya sererek üstüne satranç takımını koydu, Ebülfeddal'a,

— Zihnim o kadar karıştı ki, iki el satranç oynamazsam kendimi toparlayamayacağım, hadi buyrun satranca albayım... dedi.

Millete iktidara geçtiğimizi radyodan bildirmek üzere Radyoevine gitmek için yola çıktım. Yolda Binbaşı Habibî ile karşılaştım. Zavallı Binbaşı Habibî yoldaki çamurlardan korunmak için pabuçlarını çıkarıp kolunun altına almıştı. Beni görünce,

— Şu halime bak, dedi, bizi ihtilâl yapmak zorunda bıraktılar...

Binbaşı Habibî, Hazine Nezaretini zaptettiğini, fakat hazine boş olduğu için başında nöbetçi bile bırakmadan iki nezareti daha işgal ettiğini söyledi. Ferik Hayyam Paşa da,

— İhtilâlin bu kadar kolay olduğunu bilseydim, bunca yıl beklemez, daha zabıt vekili iken ihtilâli yapar, birden müşir rütbesine terfi ederdim, dedi.

Yolda buluştuğumuz arkadaşlarla birlikte «Düriyemi aldatması kolay mı?» marşını söyleyerek Radyoevine geldik. Ben davudî sesimle mikrofonda Övreke'lilere ihtilâli yaptığımızı ilân ediyordum ki, bir kaymakam gelerek,

— Boşuna bağırıp duruyorsunuz, yağmur çiselediğinden beri radyo istasyonu bozuk, teknik arıza var... dedi.

— Peki, iktidarı aldığımızı millete nasıl haber vereceğiz yahu? Vatandaşlara teker teker mektup yazarak ihtilâl olduğu ilân edilmez ya... dedim.

Ebülhicab,

— Telefonlar çalışmaya başladı, sağa sola telefonla söyleyelim, onlar da birbirlerine haber versinler... dedi ve hemen geliş güzel bir telefon numarası çevirerek konuşmaya başladı.

Biz ihtilâlciler hepimiz birbirimizi kontrol altında bulundurduğumuz için, Ebülhicab'ın neler konuştuğunu paralel telefondan dinliyorduk.

Ebülhicab,

— Biz ihtilâl komitesi... dedi.

Telefondaki uyku ses,

— Ne? Ne komitesi? diye sordu.

Sonra aralarında şu konuşma geçti:

— Şu anda iktidarı ele geçirmiş bulunuyoruz...

— Hay Allah sizden razı olsun... Biz de kimi bulsak da iktidarı devredip şu belâdan kurtulsak diye düşünüp duruyorduk... Sen kimsin?

— Ben ihtilâl komitesinden miralay Ebülhicab... Hükümeti ele geçirdik haberinizi olsun ve hemen başkalarına da haber verin...

— Orası neresi?

— Radyoevi... Sen kimsin?..

— Ben sadrâzam Muhtar Paşa...

Miralay Ebülhicab «Nee?» diye bağırarak düşüp bayıldı. Yağmur yüzünden telefon hatlarında melânj olmuş, bir vatandaşla konuşuyorum diye, sadrâzama ihtilâli ihbar etmişti.

Mülâzimievvel Mehmed,

— Şu rezillğe bak, iktidarda olduğumuzdan kimsenin haberi yok... dedi.

Hayyam Paşa,

— İktidarı bırak, şimdi gelip hepimizi tevkif edecekler yahu... dedi.

— Sadrâzama neden tevkif etmediniz? diye sordum.

— Yağmur yüzünden arabalar işlemiyordu yollarda... dediler.

Hemen orada hepimiz bir yana sıvışıp vazifelerimizin başına koştuk. Ben de Müdafaa-i Nefis Nezaretindeki odama gidip, mahrem evrak dosyasındaki işlerime daldım. Biraz sonra Nazır hazretleri beni odasına çağırıp,

— Gizli servislerden aldığımız haere göre, dedi, bu gece yağmur yağmazsa, bir ihtilâlciler grubu darbe-i hükümet yapacakmış. İşte raporlar... Acele tahkik ediniz.

— Yakalayayım mı? diye sordum.

Nazır hazretleri,

— Ne münasebet! diye bağırarak, belâkıs hiç haberimiz yokmuş gibi davranacağız ki, ihtilâli yapıp hükümetimizi bu iktidar belâsından halâs etsinler. Yalnız bizim kaçmamız için tayyareler hazır bulunsun...

Biz o ihtilâli yapalı tam beş yıl oldu. Hakikatte şimdi bizim iktidarda olmamız gerekirdi, ama ne yazık ki iktidarı devirip ele geçirdiğimizi millete duyuramadık. Millete duyuramadıktan sonra iktidarın sahibi olmuşsun kaç para eder. Zavallı Övreke'liler, şimdi başlarında bulunan hükümetin beş yıl önce devrildiğini bile bilmiyor da, onları sahici hükümet zannediyor. Övreke'de ihtilâl yapacaklara yağmursuz bir geceyi seçmelerini ve kolaylık göstermesi için de hükümete ihtilâl yapacaklarını gizlice ihbar etmelerini tavsiye ederim.

(İhtilâli Nasıl Yaptık'tan)

ALTI BEKÇİ ATLI KARINCADA

Alaturka prelüd

Yellelli yeeeelelli... lellelliii yellelli yeleti yeleti... yeletelelli. Yaaaaaaar... Yaaaaaaar... Yar lelli leleli... yeletelelliii... Yaaaa yaaar... yellellii yeletelelli yellelliii... lel lel lel liiii...

Geri kalmış ülkede prolog

Benim memleketimde ancak zenginler çocukluklarını yaşayabilirler.

Benim memleketimde ancak zenginler, gençliklerini yaşayabilirler.

Benim memleketimde ancak zenginler, yaşlılıklarını yaşayabilirler.

Benim memleketimde... Yellelli yeletelelliii... Yellelli yaaaa yaaaaar...

Monolog

Yaşamadığım çocukluğumun özlemi hâlâ içimde kırıldaşır. Çocukluğumu hiç yaşamadım. Hiçbir oyuncakım olmadı, ne oyuncak tirenlerim, otomobillerim, ne leğen-deki suda işleyen oyuncak vapurlar... Mile oynayamadım, bitek zıp zıpım olmadı. Hiç uçurtma uçurtmadım. Hiç çenber çevir-

medim. Hiç balonum olmadı.

Annemle bir zengin evine bayram ziyaretine gitmiştik. Zengin çocuğun bidolu, bidolu, biçok, biçok, biçok oyuncakları vardı. Raylar üstünde giden tirenine tirenine tireni-ne tireni tireni tir... dokunmak istedim. Elimi uzattım. Annem fısıldayarak payladı:

— Şışst, bozarsın!

Çektim elimi...

Koro

Çocukken içimden hep derdim ki:

Büyüyünce zengin olacağım, çok, çok zengin... Zengin olunca da oyuncaklar, oyuncaklar alacağım kendime, bidolu, bidolu... biçok, biçok... üüüüü, dünya kadar. Öyle çok oyuncaklarım olacak kii, oyuncaklar-larlar...

Kocaman adamların oyuncaklarla oynamasını ayıplarlar. Onun için ben oyuncak-larımı bir odaya dolduracağım. Çalışmadığım, işe gitmediğim günler, geceler-i oyuncak odama girip kapıyı arkadan kilitleyeceğim; oyuncaklarım ile oynarken kim-se görmesinde alay etmesin benimle... Tire-nlerim olacak bi dolu, kuracağım: düüüüüü!.. Çih çuf, çih çuff, çihh çufffl!..

Milelerim, cicozlarım cinalilerim, gagoz-larım... Renkli balonlarım, düdüklü balon-larım... Kağıt fenerlerim, fıncıdaklarım...

Benim memleketimde Büyük Millet Mec-lisi'nin kuruluşu 23 Nisan çocuk bay-ramıdır.

Birinci olay

Çocuk Bayramı günü evde oturmaktan canım sıkıldı. Akşama doğru çıktım ev-den. İskele caddesi üstünde birevde oturan doktor arkadaşşıma gittim. O da sıkılmış ev-de oturmaktan. Geniş camlı pencereden so-kağı seyrediyorduk. Aşağıdan arabalar ge-çiyordu. Birden arabalar arasında bir mavi balon çıktı ortaya; balon zıplaya zıplaya karşı yaya kaldırımına doğru gidiyordu. Ya-ya kaldırımı tenhaydı. Uzaktan bir kundura boyacısı geliyordu: 35-40 yaşlarında bir adam, sarıkı bıyıklı, yalınayak, uzun saçları dağınık, yırtık pırtık gömlek giymiş... Bo-yacıyla balon arasında aşağı yukarı kırk adım var. Ağır ağır yürürken, yerde yuvarla-nan balonu görünce, hemen sırtında asılı boya sandığını çıkardı, yere koydu, sonra koşarak balona gitti. Balonu aldı yerden baktı. Sonra yaya kaldırımında balonla oy-namaya başladı. Ama balonla ayaktopu oy-nuyordu. Balona ayağıyla vuruyor... Duvara çarpan balon geri geliyor. Havalandırıyor balonu, sonra zıplayıp kafa atıyor balona...

patlayıp söndü. Patlak balonu aldı, boya sandığının yanına gitti. Sandığı omuzladı. Balonun patlak parçalarını ağzında şişirmeye çalışarak yavaş yavaş geçip gitti önümüzden...

Doktor gülüyordu, ama nasıl, boğulacak gibi gülüyor... Gözlerinden yaşlar geliyor gülmekten.

— Neye gülüyorsun? diye soruyorum.

Cevap veremiyor gülmekten... Boğulacak, bayılacak diye korktum.

Koskocaman, bıyıklı adamın balonla oynamasına ben de gülmüştüm ama, onun kadar değil...

Onun gülmesine bakıp ben de kendimi tutamadım; ikimiz karşılıklı gülüşüyoruz: Hahhah... Hah... Hih hah hih... hah hah... hihi... hoho!...

İkinci olay

Doktor anlatıyor:

Bursa'da hastanede doktordum. Nöbetçi olduğum bir geceydi. Çok geç yatmıştım. Daha gün yeni ışıırken kaldırdılar.

— Ne var?

— Altı hasta getirdiler doktor bey...

Giysinip gittim koşuşa. Bekçi elbiseli altı kişi, hiç arasız öğürp duruyor. Uzun zamandır öğürüyor olmalı ki, dermanları kalmamış, altısı da bitik...

— Neyiniz var? diyorum.

Öğürmekten cevap veremiyorlar. İlk zehirlenmiş olmaları aklıma geldi. Kalaysız bakır kapta yemek yedilerse zehirlenmişlerdir. Ama zehirlenmeye de pek benzemiyor, zehirlenme belirtisi yok. Bir öğürmedir gidiyor, kusmuyorlar...

Teskin edici iğne vurdum, altısı da kendinden geçti, uyuyakaldı.

Bekçilere ne olduğunu kimse bilmiyordu. Bir cankurtaran arabesiyle sabaha karşı polisler hastaneye getirip bırakmışlar.

Deliksiz onbeş saat uyuduktan sonra içlerinden biri uyandı, öbürleri daha geç uyandılar.

Bekçilerden biri anlatıyor.

Lunapark varya... Hani Vali konağının tam karşısında... Ben işte o Lunapark'ın olduğu yerlerin bekçisiyim... Üç yıl oldu bekçiliğe gireli.

Yaz geceleri Lunapark geceyarılarından sonraya kadar çalışır, sonra içerde kendi adamları vardır, yani çalışanlar, onlar kendi mallarını beklerler. Yani yazın benim işim daha kolaydır. Ama kışın öyle değil... Kışın

zor. Çünkü kışın işlemez Lunapark. İçerde de bir sürü salıncak var, oyuncak var, atlıkarınca var, kayıksalıncağı var, dönmedolap var, pavyon var, herbişey var... Bunlar hep bize teslim, öyle ya... Çoluk çocuk takımı, serseri takımı, ıpsız sapsız takımı, bırak-sak dolar Lunapark'a salıncaklara binerler, atlıkarıncaya binerler, herşeyi bozarlar. Bozmalarını da bırak, küçük çocuklar doluyor içeri, biri düşer Allah korusun, bir kaza olur, ondan sonra hesap ver, al başına belâyı... Yani kışın benim işim daha zor... Üstelik bölgem, Vali konağının tam karşısı.... Karakol da Lunapark'ın hemen yanında. O yüzden öteki bekçi arkadaşlar gibi kaytaramam da...

Yazın işim kolay olduktan başka keyifli ve de eğlencelidir. Çünkü beyim, lambalar ışı ışı yanar, dönmedolaplar döner, herkes salıncaklara biner, oynar güler... Kadını kızı var, çocuğu büyüğü var, iyidir yazın... Bizim memlekette böyle eğlence ney yok... Benim en çok o atlıkarınca hoşuma gider... Nasıl da döner fırfır... Pek keyifli canım. İçimden, şuna bir binsem derim... Hey Allah binsem ya, nasıl binsem? Biz buranın bekçisiyiz... Üstümüzde resmî devlet elbisesi... Hem de ayıp canım bu yaştan sonra... Gelir dinelirim atlıkarıncanın dibine, bakar dururum... Şuna bir binsem? Yalnız başıma kalsam bineceğim de... Ama öteki bekçiler de dolar Lunapark'a geceleri... «Yahu», derim, «sizin burda işiniz ne? Gitseniz ya kendi mahallenize...» Giderler, aradan yarım saat geçmez döner gelirler Lunapark'a... Bu bizim Aptullah var ya, hastaneye benimle gelenlerden, taa yukarı mahallenin bekçisidir, bir gece dedi ki: «Yahu» dedi, «şu fırfır dönen cənabete bir de biz binsek...» dedi.

Ben onların hepsinin dönmedolap için Lunapark'a geldiklerini zaten biliyorum. Yoksa kış gecesi fırın külhanında uyuklamak varken, Lunaparkta işleri ne?

Bu Lunapark benden sorulur. Aptullah'a, «Ulan bıyıklarından utan, sen çocuk musun da atlıkarıncaya bineceksin» dedim. Hemen ordan Ahmet, o da bizimle hastaneye yatanlardan, «Canım binsek ne olur ki...» dedi. Ötekiler de, «Bir binelim canım...» diye tuturdular. Allahın bildiğini kuldən ne saklamalı ben onlardan çok istiyorum atlıkarıncaya binmeyi ama, hem utaniyorum, hem de buranın bekçisi olarak, bana «Olmaz» demek düşer...

maz» demek düşer...

İkinci bekçi anlatıyor

Doktor Bey, biz sonunda Lunapark bekçisi Arif'i kandırdık. «Hadi binelim... Yalnız polisler görürse yandık» dedi. Ben de, «Bineriz, bindikten sonra fırt fırt düdük öttürürüz ki, polisler nöbette olduğumuzu bilsin» dedim. Arif razı geldi ama, bekçiler atlıkarınca ya binmiş, diye duyulur korkusundan, «Arkadaşlar, bir kerelik binelim, ama bir daha yok...» dedi. Ben hem binmek istiyorum, hem de korkuyorum. Çünkü dönmeye başladı mı, gayet yüksek havalanıyor. Biz atlıkarınca ya bindik. Binmesine bindik ya, yürütemiyoruz. Yahu bu meret nasıl gidecek?.. Yusuf var, bir arkadaş, o daha uyanmadı, «Elle iteliyelim» dedi. Arif, esas Lunapark bekçisi olduğundan, o yazın atlıkarınca işlerken görmüş, onun için, «Bu elektrikle işler, bir düğmesi olacak ya, nerde bulamam gece karanlığında... Ben yarın gündüz gözüyle düğme yerini bulurum. Yarın gece bineriz.» dedi.

Bir başka bekçi anlatıyor

O gece de Emniyet Müdürünün teftişe çıkacağını ben biliyorum. Ama Müdür Bey sabaha karşı teftişe çıkacak... Bazı bekçiler simitçi fırınında uyuyorlar diye şikâyetler olmuş da, Müdür bey bekçileri kollayacak... Biz, atlıkarınca ya binip, ondan sonra yerlerimize gideceğiz... Müdür beyin gelmesine daha çok var; teftişe yetişiriz. Arif, «Ben bunun düğmesini öğrendim. Düğmeye basıp, dönmeye başlar başlamaz koşup atlıyaçağım.» dedi. İlk biz bindik. Arif düğmeye basmasıyla dönmeye başladık. Arif de koştu, demir kutulardan birine atlıyacak ama, dönerken atlıyamadı, benim bindiğim kutuya tutundu. Elinden yakalayıp çekmesem, demire çarpıp yuvarlanacak... Çektim aldım içeri bunu... Başladık dönmeye... Bir de keyifli ki hiç sorma... Döndükçe dönüyor ve de hızlanıyor ve de hızlandıkça biz hava ya yükseliyoruz.

Atlıkarıncayı bildin mi? Ortada bir demir direk, direğe uzun zincirle bağlı demirden tekneler. Dönmeye başladı mı, zincirler havalanıyor ve tekneler yükseliyor... Biz teknelerde yükseldik, yükseldikçe hızlı dönüyor, hızlı döndükçe yükseliyor...

Bizim arkadaşlar gülmeye başladılar kıkır kıkır... Yahu valinin evi karşıda, karakol yanıbaşımızda, duyulacak... Velâkin öyle bir iş ki, gülmek mümkün değil, hep gülüyoruz. Gülüyoruz, fıfır dönüyoruz ve hızlana hızlana yükseliyoruz. Bi zaman böylecene

havada döndük...

Başka bir bekçi anlatıyor

Derken bey... Öyle hızlandık ki biz, tek-neden fırlayıp uçacağız nerdeyse... Ben korkudan gülmeyi unutup, tekneye sıkıca yapıştım, başka çare yok. Ve birden aklım başıma gelip, «Ulan Arif, şunun hızını kes, uçacağız oğlum havaya...» dedim. Arif, «Nasıl kesilir, ne bileyim ben?» demez mi? Tuu, hay Allah belânı versin... Ulan altı bekçi havada altı şahin olmuş uçuyoruz. «Ulan Arif, öyleyse durdur şunu da inelim...» diye bağırdım. Arif «Yahu, bu nasıl durdurulur!» diye bağırmaz mı? Ocağın batsın Arif, ulan havada kaldık ne olacak şimdi? Arkadaşlar, «Durdur...» diye bağıırıyor. Arif, «Ben işletmesini öğrendim, durdurmasını öğrenmedim» diyor. Bey, bizim halimize bak, havada kaldık ve de uçar gibi vaziyette... «Ulan Arif, bunun düğmesi aşağıda kaldı oğlum, bunu durdurmanın mümkünü yok...» Benim başım dönmeye ve de gözlerim kararmaya başladı. Benim arkamdan uçan demir kutuda Aptullah var. Aptullah «Arkadaşlar, bunun makinesi elektrikle işler» dedi. Ulan el-bet elektrikle işler, bunun canımızı kurtarmaya faydası ne? Demek herif dönerek uçmaktan aklını şaşırmış... «N'olacak elektrikle işlerse?» dedim. «Yani» dedi, «bir tek kurtuluşumuz var, hepimiz dua edelim ki şehrin umumî elektrığı kesilsin, bu cenabet de dursun. Yoksa biz kıyamete dek havada dönüp duracağız...» demeye kalmadı, önümde bişey aşağı düşüyor... Aman nedir? Öndeki kusuyormuş... Benim de dönmekten midem bulanıyor, içim kabarıyor. Artık tutamadım kendimi, içimde ne varsa dışarı verdim. Kusa kusa, kus ha kus... Biz havada dönüp duruyoruz. Kim bağırdı fark edemedim, arkadaşlardan biri, «Hakkınızı helâl edin!» dedi. Ben de kelime-i şehadet getirmeye başladım. Laf değil beyim, belki beş minare boyu havada jet hızıyla dönmedeyiz... Allah düşmanımın ayağını yerden kesmesin ve de hiçbir kulun altından yel esmesin; hiçbir belâya benzemiyor.

Birisi hem kusuyor hem de, «Hay bu makineyi icat edenin...» diye silme sıvama sövüyor. Kimdir bilemedim, birisi de, «Benzinle işleseydi ya, benzini biter, dururdu, biz de inerdik...» diyor... Bütün içim dışıma çıktı kusmaktan. Çıkaracak bişey kalmadığından içimde, barsağım, ciğerim sökülecek...

Arif, «Hep birden imdat diye bağıralım...» dedi. Bak şu akılsıza... Ulan, karşıda valinin konağı, yanımda karakol... İmdat diye bağırlır mı? Sus mus dedikse de, Arif, «İmdaaaat...» diye bir nağra atmasıyla,

sesi de kesildi, galiba bayılıp çöktü teknenin içine... Onun arkasından Yusuf da düdük öltürmeye başladı, o da yuvarlandı teknenin içine... Karakoldan da polisler dışarı fırladı... Ve Lunapark'a doldularsa da, biz havada olduğumuzdan ve havaya bakmak akıllarına gelmediğinden, onlar da düdük öltürerek dönüp dolaşıp gittiler. Ne kadar zaman uçtuk, ne kadar zaman öğürdük, bilemiyorum, ben kendimi kaybetmişim, birde gözümü açtım ki hastanedeyim. Hâlâ kendimi havadayım ve de uçmaktayım sanıyorum...

Doktor sözünü bağlıyor

Sabaha karşı teftişe çıkan Emniyet Müdürlü mahallelerde hiçbir bekçiye bulamayınca küplere biner. Bulunmayan bekçilerin bağlı olduğu karakola giderken, gün ışıkmaktadır; bir de bakar ki, karakolun yanında havada bir acayip sesler... Karga sesi değil, ağaçkakan sesi değil.. Bunlar ne kuşu, diye meraklanır. Bir de görsün ki, Lunapark'ın atlıkarıncası dönüp duruyor, keddinden geçmiş altı bekçi de durmadan öğürüyor. Kiminin başı sarkmış, kiminin kolu bacağı...

Epilog

Eve geldim. Bizim evdekilerin yüzünde acılı bir üzüntü...

- Ne oldu biliyor musun?
- Ne var?

— Karşıdaki elektrik tellerine bir uçurtma takılmış... Bir çocuk ağaca tırmanıp uçurtmayı almak için ağaçtan elektrik direğine geçerken... «Susun!..» dedim.

Pencereden baktım. Kuyruğu elektrik tellerine dolanmış uçurtma, hâlâ pırır edip duruyordu.

Koro

Çocukken içimden hep derdim ki: Uçurtmalarım olacak büyüyünce.

Bidolu, bidolu, birçok, birçok... uçurtmalarlarlarlar... Üüüü, dünyalar kadarlarlarlar...

Final

Benim memleketimde ancak zenginler yaşayabilirler... Yellelli yelelelli, yelelelelililii... Yeeeeleleli...

(*Namus Gazi'ndan*)

BİZ ADAM OLMAYIZ!...

Kalabalığın içinden birisi «Biz adam olmayız birader!» dedi mi öbürleri de, «Eveeet, çok doğruu, olmayız» diye baş sallarlar. Biri de çıkıp, «O nasıl söz efendi... Sen sayıyla kendine gel bakalım!» demez.

Yirmibeş yaşlarında, kanımın fokur fokur kaynadığı günlerde ben bunu deneyecek oldum. Ada'ya giden vapurda neye kızdığını anlayamadığım yaşlı bir adam,

— Biz adam olmayız!... diye bağırıp duruyor, salondakiler de, baş sallayarak onu onaylıyorlardı.

Delikanlılık, kanım tepeme sıçrayıp,

— Neden adam olmazmışız, bal gibi de adam oluruz... Öyle bir adam oluruz ki herkes şaşar kalır... diye bağırdım.

Salondaki yolcular sözleşmişler gibi:

— Adam olmayız...

— Adamlık bize çok uzak...

— Biz adam olmayız... diye yaygarayı bastılar.

Bu yaygara karşısında kızgın ihtiyarın yüzü yumuşadı da,

— Bak oğlum, duyuyorsun ya, dedi; hep birden «Adam olmayız!» diye barbar bağırıyoruz. Demek ki adam olmayacağız, zorla değil ya...

— Oluruz, biz adam oluruz... dedim.

İhtiyar gülümseyerek,

— Biz adam oluruz, demek biz şimdi adam değiliz demektir, öyle mi? dedi.

Hiç sesimi çıkarmadım, ama o günden beri yıllardır hep düşünür dururum: Biz neden adam olmayız?

Son hapse girişim benim için büyük bir şans oldu, çünkü yıllardır araştırdığım nedeni cezaevinde öğrendim. Cezaevindeki elli kişilik siyasi tutuklular koğuşunda yurdumuzun seçkin aydınlarıyla, tanınmış iş adamlarımızla, ünlü kişilerle, valiler, genel müdürler, düşük milletvekilleri, ileri gelen politikacılar, yüksek memurlar, mühendisler, doktorlarla bir arada yaşadım. Koğuş arkadaşlarımızın çoğu Avrupa'da, Amerika'da okumuş, yabancı ülkeleri gezip dolaşmış, birkaç dil bilen kişilerdi. Düşüncelerimiz birbirine karşıtı ama, yine de onlardan çok şeyler öğrendim; öğrendiklerimin başında da, neden adam olmadığımız geliyor.

Ziyaret günleri hiç de iyi haberler almıyordum; evin kirasını verememiştir, bakkala borçlanmış, daha bunlar gibi bir sürü tatsız haberler... Ne yapacağımı şaşırmıştım, hiçbir umarım yoktu. Hemen bir roman yazayım da, dedim, belki gazetelerden birine satar,

İşte bu kararla kalemi kâğıdı elime aldım, ranzadaki yatağıma çöktüm. Vakit yitirmek, lâfla, boş şeylerle zaman geçirmek istemiyordum. Daha birkaç satır ancak yazabilmişim, koğuş arkadaşlarımdan seçkin bir aydın geldi, yatağımın ucuna oturdu. İlk sözü,

— Biz adam olmayız, adam olmayız... demek oldu. Kendisine bişey sormadım.

— Bakınız, neden adam olmayız, diye açıklamaya girişti:

— Ben, İsviçre'de okudum. Belçika'da altı yıl çalıştım...

İsviçre'deki, Belçika'daki yaşayışını uzun uzun anlattı. İşimden alakonulduğum için çok canım sıkılıyordu, ama ne diyebilirdim... Arada sırada önümdeki kağıtlara bakarak, kalemi kağıt üstünde gezdirerek, işim olduğunu, konuşmasını kısa kesmesini istediğimi sezdirmeye çalışıyordum. Ama oralı olmuyor boyuna anlatıyordu:

— Oralarda, elinde kitap olmayan insan göremezsiniz. İki dakika boş kalsalar, hemen kitaplarını açar, okumaya başlarlar. Otobüste, trende, her yerde durmadan okurlar. Hele evlerinde görseniz, şaşarsınız, herkes kendine göre eline bir kitap alır, boyuna okur.

Belki anlar da gevezeliği keser diye.

— Aman ne iyi, ne iyi... dedim.

— Tabii, dedi; bir de bize baksanıza; burada bu kadar sözde entellektüel toplanmış, bir tek kitap okuyan var mı? Biz adam olmayız beyim, olmayız.

— Doğru... dedim.

Ben, «doğru» deyince yeniden hızlandı. Belçika'lıları, İsviçre'lilerin durmadan kitap okuduklarını anlattı da anlattı. Yemek zamanı geldiği için ikimiz de kalktık.

— Şimdi anladınız mı biz neden adam olmayız?... dedi.

— Evet... dedim...

Yarım günümü İsviçre'lilerin, Belçika'lıların durmamasıya nasıl kitap okuduklarını dinlemekle geçirmiştim.

Öğle yemeğini çabucak yiyerek, yatağıma geldim, hemen romana başladım. Kağıtlar dizimde, kalem elimde düşünüyorum, daha bişey yazmaya kalmadan koğuş arkadaşlarımdan birisi geldi, yatağa oturdu.

— Ne yapıyorsunuz?

— Bir roman yazmaya çalışıyorum...

— Burada yazamazsınız ki, şu gürültüye baksanıza... Siz hiç Avrupa'ya gittiniz mi?

— Hayır, Türkiye'den dışarı çıkmadım.

— Aaaa, yazık; ben sizin Avrupa'ya gitmenizi çok isterdim; görmek, yaşamak

başka şey, görüşünüz genişlerdi. Hemen hemen bütün Avrupa'yı dolaştım, gitmediğim yer kalmadı. En çok Danimarka'da, Hollanda'da, İsveç'de bulundum. Bakınız oralarda nasıldır, bir kere insanların birbirine saygısı vardır, birbirlerini rahatsız edecek gibi yüksek sesle konuşmazlar. Bir de bizim şuradaki halimize baksanıza, nedir bu gürültü patırtı... Öyle ya efendim, belki ben uyuyacağım, belki yazacağım, okuyacağım, belki bir işim var... Siz bu gürültüde patırtıda dünyada roman yazamazsınız, bırakmazlar ki...

— Gürültüde yazarım da, yalnız yanıbaşımdaya birisi konuşursa yazamıyorum.

— Canım efendim, gürültü olmasa daha iyi değil mi? Ne hakları var sizi rahatsız etmeye, yavaş da konuşabilirler. İşte Danimarka'da, İsveç'te, Hollanda'da katiyyen böyle bişey olmaz. Onu için de adamlar ileri-yorlar. Çünkü onlarda insanın insana saygısı vardır.

Bu saygı üstüne türlü örnekler de göstererek konuştu da konuştu. Terbiyesizlikti ama ne yapayım, o anlatırken başımı kağıtlara eğip yazmaya başladım; yazmıyordum, yazarmış gibi yapıyordum.

— Hiç boşuna uğraşmayın, yazamazsınız, sinirleriniz bozulur, dedi; Avrupa başka... Avrupalı insan demek, insanın insana saygı duyması demek. Bizde nerdeee... Biz işte bunun için adam olamayız beyim, biz adam olamayız!

Daha çok anlatacaktı ama, iyi ki avukatı gelmiş, çağırdılar da kurtuldum. O gider gitmez çalıştığımı görüp de kimse yanıma gelmesin diye, başımı kağıtlara büsbütün eğdim. Daha iki satır yazmışım ki, başka bir koğuş arkadaşı geldi,

— Kolay gelsin, dedi.

— Sağolun dedim.

Yatağıma oturdu:

— Adamlık bizden çok uzak... dedi.

Konuşma açılmasın da çabucak gitsin diye sesimi çıkarmadım.

— Amerika'da bulundunuz mu? diye sordu.

— Hayır...

— Yazık... Amerika'da birkaç ay bulunsaydınız, neden bizim geri kaldığımızı anlardınız. Efendim Amerika'da bizde olduğu gibi boşboşuna konuşmazlar, gevezelik yok; vakit nakit, herifler «taym iz mani» demişler. Amerikalı bir işi varsa ancak o zaman konuşur, söyleyeceğini en kısa biçimde söyler, sonra herkes kendi işine gücüne... Bizde öyle mi? Meselâ şuradaki halimize bakın, aylardan beri gevezelikten başka

yaptığımız bişey var mı? Hep ipe sapa gelmez lâflar. İşte Amerika'da bu yok. Bu yüzden de adamla ilerliyor.

İşim olduğunu anlar da susar, kalkar gider diye, ofladım, puhladım; hiç orali olmadan anlattı durdu. Akşam yemeği zamanı gelmişti. Giderken,

— Biz adam olmayız, dedi; bizde bu gevezelik varken, biz adam olamayız.

— Çok doğru söylüyorsunuz... dedim.

Akşam yemeğini yer yemez romanı yazmak için kâğıda kaleme sarıldım.

— Çalışmayınca olmaz, ne yapsak boş... diye yanibaşımda bir ses duydum. Başımı kaldırıncı, koğuş arkadaşlarımdan birini gördüm. Yanımdaki yatağa oturmuştu.

— Siz ne dersiniz? dedi.

— Tabii çalışmalı... dedim.

— Ben Alman terbiyesi aldım.

Nerdeyse patlayacaktım hanıl!... Durmadan anlatıyordu.

— Burda Alman Lisesini bitirdim, yüksek tahsilimi Almanya'da yaptım, uzun yıllar da orada çalıştım. Siz Almanya'da çalışmayan tek kişi bulamazsınız. Bizde öyle mi? Meselâ şurdaki halimize bakın. Yok, yok, biz adam olmayız; adamlık bize daha çok uzak...

Anladım ki ne yapsam, romanı yazamıyacağım, boşuna sinirlerim bozulacak; şimdi bırakıp, koğuştakiler uyuduktan sonra yazmaya karar verdim.

O hâlâ Almanya'yı anlatıyordu.

— Almanya'da çalışmamak aşıptır, nerde olursa olsunlar, Almanlar hiç boş durmazlar; kendilerine bir iş icat eder, mutlaka çalışırlar. Aylaran beri şurdayız meselâ, bir tek çalışan var mı? Söylesen, hapiste ne çalışalım derler. Hâtıralarını yazar, kendi işi üstüne bişey kaleme alır, kitap çevirir, kıscası boş durmaz. Ya biz? Hayır, ne desek boş, biz adam olmayız....

Yanımdan gittiği zaman gece yarısı olmuştu artık kimse gelip, neden adam olmadığımız üstüne konferans vermez diye umutla romana başlamışken, birisi geldi. Bu da uzun yıllar Fransa'da bulunmuş. Uyuyanlar uyanmasın diye alçak sesle konuşuyordu. Onun anlattığına göre de Fransızlar, zamanında çalışmasını, zamanında da eğlenmesini bilirlermiş, iş ve dinlenme saatlerini birbirlerinden ayırırlarmış.

— Şimdi uyuyun ki, sabah kalkınca dinç kafayla çalışsınız, diyordu; bizde işle dinlenme, eğlenme, hep birbirine karıştırılmıştır, dinlenecek zaman çalışır, çalışacak zamanlarda da dinlenmeye kalırsınız. Onun için de verimli olamayız. Bizim

adam olamayışımızın sebebi işte budur. Biz adam olmayız...

O yanımdan gittiği zaman, bende roman yazacak hal kalmamıştı, gözlerim kapanıyordu, uyudum.

Sabahleyin onlar uyanmadan kalkıp romanı yazmaya başladım. Saygı duyduğum bir koğuş arkadaşım, helâdan dönüşünde yanıma geldi:

— İngiltere başkadır; siz İngiltere'de bulundunuz mu hiç?

— Hayır...

— Vah vah!... Mesela İngiltere'de bir tren bindiniz. Saatlerce bir kompartımda yolculuk ettiğiniz adam sizinle bir tek kelime konuşmaz. Bizde olsa, ne soğuk, ne kendini beğenmiş derler. Soğukluğundan, kendini beğenmişliğinden değil, nezaketinden, terbiyesinden... Belki siz onunla konuşmak istemiyorsunuzdur, öyle ya, ne diye sizi rahatsız etsin. Bizde olsa, tanısın, tanımasın; karşısındakinin işi var mı, yok mu, hiç düşünmez, başlar çaçıana...

Onun için de biz adam olmayız işte...

Dizimin üstündeki kâğıtları dürdüm, yatağın altına, kalemi de cebime soktum, roman yazmaktan vazgeçtim. Orada roman yazamadım ama, yazacağı romandan çok daha değerli olan bir gerçeği öğrendim: Neden adam olmadığımızı...

Şimdi birisi kızıp da,

— Biz adam olmayız! derse; ben hemen parmağımı kaldırıp,

— Ben onun sebebini biliyorum! diye bağıyorum.

Son hapisliğimin kazancı da işte bu oldu.

(Biz Adam Olmayız'dan)

NAH KALKINIRIZ

Emekli oldu. Karısı, emekli ikramiyesini bir taşınmaza yatırmasını istiyordu. Bir apartıman katı satın alsalar, onun getireceği kirayı emekli aylığına katarak sıkıntı çekmeden gül gibi geçinir giderlerdi. Yada bir arsa satın alabilirlerdi. En kısa zamanda fiyatı en çok artan taşınmaz arsaydı. Alacakları arsanın fiyatı bir yılda iki, belki de üç katına çıkabilirdi. Ama adam, paranın işletilmesi düşüncesindeydi. Herkes parasını taşınmaza yatırırsa bu ülke nasıl kalkınır? Taşınmaza yatırılan ara dondurulmuş sermayeydi. Oysa sermaye işletilerek konuşturulmalıydı. Hoş onun emekli ikramiyesi, öyle sermaye denilecek gibi bir para tutmuyorduysa da, sıkı bir tutumlulukla yıllardan beri biriktirdiği parasını da ikramiyesine katarsa ve gerekirse babadan kalma evini de satarak parasını eklerse, küçük bir işletme kurabilecek bir sermaye toparlayabilirdi. Önemli olan az yada çok, ama kazançlı bir iş kurmaktı. Öteden beri bir sığır çiftliği kurmayı düşlerdi. Bu işi bilenlere danışıp onlardan da öğütler aldıktan sonra kente altmış kilometre uzaklıkta bir arazi satın alarak oraya küçük bir çiftlik kurdu. Ahır yaptırdı. İlk deneme olarak yirmi inek satın aldı. Bu işler için emekli ikramiyesi, yıllardan beri biriktirdiği para ve sattığı babadan kalma evin parası yetmeyince Ziraat Bankası'ndan kredi de almak zorunda kalmıştı.

Yirmi inek... Bunlara bakacak, onları besleyip sağacak hayvancılıktan anlayan işçiler gerekiyordu. Çoluk çocuk toplamı on bir kişi olan iki aileyi işçi olarak aldı.

Herhangi bir köylü gibi değil, aydın bir insan olarak düzenli çalışacak, en iyi verimi alacaktı. Daha işi kurarken, bu işten ne kazanacağını hesaplamıştı. Önemli bir insan olarak bütün hesapları aleyhinde tuttuğu halde, ayda iki milyon lira kazanması gerekiyordu ki, böyle olunca, düşük faizli banka borcunu da iki yıla kalmadan ödemiş olacaktı. Ne var ki çok kez olduğu gibi, evdeki hesap çarşıya uymadı. Böyle olmasının nedeni, işçi olarak aldığı onbir nüfuslu o iki ailenin tembelliği idi. O onbir kişiden çiftlikte en çok dört kişi bulunurdu. Bunlar karnı burnunda gebe bir kadın, yürüyemeyen bir yaşlı adam, bir küçük çocuk, birde yarım akıllı bir oğlan. Onlar da kovsan biryere gidemeyecek durumdaydılar. Ama yemek zamanı, bir de yatma zamanları hepsi birden çiftlikte olurlardı.

Deli olacaktı. Yahu bu insanlar bu çiftlikte kendilerine iş verilmesi için yalvar yakar olmamışlar mıydı? Neydi istedikleri, niçin çalışmıyorlardı? Bu ülkede beş milyondan

çok işsiz var, denilmiyor muydu? Bu işsizler Avrupalının pıslığını silip süpürmek için gurbete gitmeye kuyruğa girmemişler miydi? Onbir kişilik iki aileye iş vermişti, paralarını ödüyordu, ev vermişti onları sigorta ettirmişti. Çalışmaları için daha ne yapmalıydı? İki inek ölmüştü. Sağılan sütler günden güne azalıyordu. Sütleri almak için kamyonet sabahleyin çiftliğe geldiğinde, onları ayaklarından çekip sürüyerek uyandırmak zorunda kalıyordu.

Çiftlik batmak üzereydi. Canı burnuna gelen adam bigün işçilere bağırıp çağırırdıktan sonra, ağzını göğe açıp vargüçüyle haykırdı:

"Bizde bu tembellik varken nah kalkınırız"

Çiftlik sahibi işçilerle başedemeyince, sağmal hayvancılıktan anlayan birisini ortak aldı. Adam, emeği karşılığında ortak olmuştu. Ortak geldikten sonra çiftliğin durumu biraz düzelir gibi oldu. Ortak, çiftliğe aldığı işçileri sık sık değiştirip yeni yeni işçiler alıyordu. Çiftlikte iki aydan uzun çalışan işçi olmuyordu. Orda bunu şöyle açıklamıştı:

— Bunlar işe başladıkları ilk günlerde göz boyamak için çok çalışır, güven kazanırlar. Sonra sonra, kendilerini güvene alınca, işi gevşetmeye başlarlar. Daha sonra da büsbütün kaytarır, hiç çalışmazlar. İşte bu yüzden onlardan atık davranıp daha tembelleşmelerine kalmadan onları kovup yeni işçiler almak gerekir.

Yılda dört-beş kez değişen işçileri çok iyi çalışıyorlarken yine de süt verimi düşmüştü. Adam bunun nedenini sorduğundan ortağı şöyle açıkladı:

— Aldığımız yemler bozuk, içindeki besin eksik de ondan... Altı yem fabrikası değiştirdik, hepsinin yemi birbirinden hiyleli.

İneklerin sütleri gittikçe eksiliyordu. İflas etmek üzereydiler. Canına tak diyen ortak bigün dayanamayıp avazı çıktığıınca bağırırdı:

"Bizde bu hiylecilik varken (iki aa boyu uzatarak) naah kalkınırız!"

Banka borcu yüzünden çiftlik haczedilmeden, ucuzuna pahalısına bakmadan çiftliği satın kurtulacaktı. Çünkü süt geliri çiftliğin giderlerini bile karşılamıyordu. Zararın neresinden dönülse kazançtı. Gazetelere ilan verip çiftliği satılığa çıkardığı sırada ineklere bulaşıcı bir hastalık geldi. Adam, hükümet veterinerini görmek için ilçeye koştu. Veteriner müdürlüğünün nerde olduğunu sordu. Sorduğu adam da orasını aradığını söyledi. Birlikte aramaya başladılar. Bilen birini bulup yerini öğrendiler. O ye-

lar. Bilen birini bulup yerini öğrendiler. O yere gittiklerinde, ordaki yapıların hiçbirinin "T.C. Tarım Bakanlığı İlçesi Veteriner Müdürlüğü" gibi yazılı bir levha görmediler. Sonunda tarif üzerine levhasız, tabelasız, bahçe içinde iki katlı bir yapıya girdiler. Alt katta kimseyi bulamadılar. Üst kattaki odalardan birinde, masaya kollarını dayamış uyuyan birini görünce sevinerek,

— Burası veteriner müdürlüğü mü? diye sordular.

— Heeee... demesinden onun hademe olduğunu anladılar.

— Kapıda levhası yok da...

— Yok daha... Buraya taşınalı, biriki yıl anca olduğundan levha asmaya zaman olmadı.

— Veteriner beyler yok mu?

Hademe saatine baktıktan sonra,

— Benimki durmuş saatiniz kaç? diye sordu.

Saat onu yirmi geçiyordu. Hademe,

— Saat onbire doğru gelirler... dedi.

İki teknisyenin köylere suni tohumlama yapmak için gittiklerini de ekledi.

Adam, başını sallaya sallaya şöyle dedi:

"Bizde bu boşvermişlik, bu aldırmaçlık, bu sorumsuzluk varken (biz üç aaa boyu uzatarak) naaah kalkınız!"

İkisi de veteriner müdürlüğünden çıktuktan az sonra kamyonetle iki teknisyen köylerden döndü. İkisinin de kızgın oldukları yüzlerinden belliydi. Teknisyenlerden biri,

— Köylüler haklı... dedi.

Öbürü,

— Yaptığımız tohumlamalar tutmuyor ki... dedi, bakanlıktan gönderilen aşılar hep bozuk besbelli. Bütün inekler kısırlandı, köylü hayvanını kabasa satmak zorunda kalıyor.

Öbür teknisyen dayanamayıp bağırdı:

"Bizde bu adam sendecilik, bu umursamazlık, bu baştan savmacılık varken biz (dört aaaa boyu uzatarak) naaaaah kalkınız!"

Köyündeki sağlam hayvanların tohumlanmasının tutmaması yüzünden canı çok sıkılan muhtar ilçeye indi. Önce belediyeye uğradı. Belediyedeki bütün odalarda gürül gürül sobalar yanıyordu. İçerdik memurlar sıcaktan iyice gevşemişler, yarı uyur yarı uyanıktilar; kimisi de açıktan uyumaktaydı. Oysa aylardan Mayıs'tı, Mayıs'ın son günleriydi. Hava iyice sıcaktı. Herkes paltosunu çıkarmıştı. İlçede hiçbir evde soba yan-

madığı gibi, evlerin pencereleri de açılmıştı. Muhtar,

— Para cebinizden çıkmıyor ya, yakın bakalım, siz Ağustosta bile soba yakarsınız kömür devletin olunca... diye söylendi. O can sıkıntısıyla belediyeden çıkarken de şöyle dedi:

"Bizde bu israf varken biz (beş aaaaa boyu uzatarak) naaaaaah kalkınız!"

Muhtar kaymakamlıkta bir memurla şuradan burdan konuşurken söz süt fiyatlarına geldi. Memur, ilçedeki sütçüden aldığı sütün fiyatını söyleyince muhtar şaşırdı. İlçeyile köy arası sekiz kilometreydi. Köyde üretilen süt, sekiz kilometre ötedeki ilçede, köyedekinin üç katı pahalı satılıyordu. Bu konuşmayı dinlemekte olan kentli bir küçük tüccar, kentte sütü daha da pahalı aldıklarını, üstelik sütün katkılı olduğunu, ne kadarının süt ve ne kadarının su olduğunun anlaşılmadığını söyledikten sonra, ellerini açıp gözerini tavana dikerek şöyle dedi:

"Bizde bu kazıkçılık varken biz (altı aaa-aaa boyu uzatarak) naaaaaah kalkınız!"

Sütün pahalılığından yakınan kentli küçük tüccar akşam evine gelen konuklarıyla, çocuklarının gittiği okuldan konuşuyordu. Onlara göre, ne ilkokulda, ne lisede saygınlığı olan öğretmen kalmamıştı. Nerde onların öğrencilik zamanlarındaki o eski öğretmenleri Şimdiki öğretmenlere öğretmen demek için bin tanığöstermek gerekirdi. Çünkü bunlar, öğretmenlikten başka her işi yapıyorlardı. Örneğin bunlardan biri, karısının üstüne gösterdiği bir dükkânda çalışıyordu. Bir öğretmen de ders saatleri dışında muhasebecilik yapıyordu. Biri de geceleri taksi sürücülüğü yapmaktaydı. Hepsinin, öğretmenlikten başka bir başka işleri daha vardı. Bunlar ne zaman verecekleri dersi hazırlayacaklar da öğretmenlik yapacaklardı. Böyle öğretmenlerden ne umulur ne beklenirdi. Nerde uğraşına âşık o eski saygın öğretmenler... Küçük tüccar kestirip attı:

"Bizde bu ahlak varken biz (yedi aaaaaa-aa boyu uzatarak) naaaaaaah kalkınız!"

Geceleri toplantıda bulunanlardan biri, ilkokul son sınıf öğrencisi olan kızıyla pazara çıkmıştı. Alışveriş yapıyorlardı. Bir ara kız,

— N'olur, ordan gitmeyelim baba, dönelim... dedi.

Adam nedenini anlamadığı için kızına sordu. Gözleri buğulanan kız yanıtlamakta direndiyse de babasının üstelemesi

yaptığını söyleyerek,

— Saticılık yaptığını görmemizi istemez belki... Utanıyorum... dedi.

Öğrenimini bitirdikten sonra öğretmen olmak isteyip de, yaşam koşullarından başka alanlarda çalışmak zorunda kalmış olan adamın da, kızınıninki gibi gözleri doldu ve mırıldanarak söylendi:

“Bizde bu değerbilmezlik varken biz (se-kiz aaaaaaaa boyu uzatarak) naaaaaaaaah kalkınırız!”

Karıkoca öğretmenlik yaparak da geçi-nemeyen ve buyüzdün pazarcılık da yap-mak zorunda kalan öğretme, yakını bildiği bir öğretmen arkadaşına lise müdüründen şöyle yakınıyordu:

— Öğretmen eksiği diye Bakanlıktan bir kadın beden eğitimi öğretmeni istedi. Oysa erkek beden eğitimi öğretmenimiz var. Ama erkek öğretmen, kız öğrencilerine beden eğitimi yaptırılmazmış. Anla kafayı...

Arkadaşı,

— Müzik öğretmeni diye köy imamı geti-rip de çocuklara müzik dersinde ilahî söylet-medi mi!

Öğretmen yumruğunu masaya indirerek şöyle dedi:

“Bizde bu kafa varken biz (dokuz aaaaa-aaaa boyu uzatarak) naaaaaaaaah kalkınırız!”

O lisenin müdürü de, her eğitim bakanı değiştikçe değişen öğretim dizgelerinden bıkip yakındığı bigün, öğretmenler odası-nda şöyle bağırıyordu:

“Bizde bu tutarsızlık varken biz (on aaa-aaaaaaa boyu uzatarak) naaaaaaaaah kalkınırız!”

Lisenin okul-aile birliği toplantısına gel-miş olan çok şık bir hanımefendi, kocasının yeni aldıkları evlerine ivedi telefon bağlan-ması için PTT ye çok büyük para yatır-mışken hâlâ telefonunun bağlanmadığını, haftalar geçtiğini, yanında oturan birbaşka çocuk velisi hanıma anlatıyordu. Sordukları-nda telefonu ertesi günü bağlayacaklarını söylüyorlar ama, birtürlü bağlamıyorlardı.

“Sonunda rüşvet istediklerini anladık. Önceden söyleseler de versek... Rüşvet vermek bişey değil de, tarifi olmayınca in-san ne kadar vereceğini bilemiyor ki... Bakın, taksilere taksimetre konulduktan sonra ne kadar rahatladık.”

Bunları söyleyen o şık hanımefendi o kerte sinirlenmişti ki, kadın olduğunu, okul-aile birliği toplantısında bulunduğunu da

unutup yanındaki kadına yüksek sesle şöyle dedi:

“Affedersiniz şekerim, bizde bu rüşvetçi-lik varken biz (onbir aaaaaaaa boyu uza-tarak) naaaaaaaaah kalkınırız!”

Bu hanımefedinin eşi bir yürek sıkıntısı yüzünden bir uzman hekime muayene ol-muş, hekim, röntgenini ve yürek elektrosun alınca, hemen ameliyat olması gerektiğini söylemişti. Yürek ameliyatı kolay değil. Rastlantı olarak Türkiye’de bulunan bir Al-man yürek hastalıkları uzmanına, hastane-de çekilen röntgen filmi ve kardiogramını gösterdiler. Alman hekim alayla gülümseye-rek,

— Ne kalbinizde, ne de bu filmi ve kardi-yogramı çeken aygıtlarda bozukluk var, bo-zukluk sizin elektriklerinizde... dedi.

Muayenenin yapıldığı sırada elektrik vol-tajının düşük olması yüzünden, kardiyo-g-ram çok tehlikeli bir durum gösteriyordu.

Yürek ameliyatından kurtulmuş olan hasta çevresindekilere şöyle dedi.

“Bizde bu bilgisizlik varken biz (oniki aa-aaaaaaa boyu uzatarak) naaaaaaaaah kalkınırız!”

Yürek hastasının röntgen filmi çek-mekte yardımcı olan hastabakıcı adamın bir devlet dairesinde küçük bir işi vardı. Bu küçük iş için aylardan beri -bir yılı geçmişti- o devlet dairesine gidip geliyor, ama bitürlü o küçük işini sonuçlandıramıyordu. Hastane-den izin alması da çok zor olduğundan iyice bunalmış olan hastabakıcı, ne yapacağını, ne diyeceğini bilmez durumda Cumartesiye

rastlayan ertesi gün stadyuma futbol maçı-
na giderek, hangi takımın hangi takımla maç
yaptığını da bilmeden avazı çıktığına
bağırdıktan başka, el, kol, bilek işaretiyle içi-
ni dökmeye çalıştıysa da yine de tam olarak
boşalamadı. Maçtan çıkınca, çok kez gece-
leri gittiği kahveye gitti, televizyonun
karşısına geçip oturdu. Dalmış gitmişti tele-
vizyona... Birden nasıl oldu, Televizyonda
haberler mi veriliyordu, neydi, ne oluyordu,
ilerigelen bir adam konuşuyor ve sık sık
"Çağ atlıyoruz", "Çağ atlayacağız", "Çağ at-
ladık" gibi sözler söyleyip duruyordu. Hasta-
bakıcı, üç sınıflı köy okulundan sonra öğre-
nim görmediği için, ötekiler gibi "Bizde... var-
ken biz... nah kalkınırız!" gibi sözler söyleye-
rek rahatlayamıyordu. Ama aylardan beri
devlet dairesindeki bir küçükişini yaptırma-
manın kızgınlığı içindeyken televizyonda
"Çağ atlıyoruz... Kalkınıyoruz... Kalkındık..."
sözlerini duyunca, artık dayanamadı, tele-
vizyona doğru uzanarak, o gün stadyumda
bol bol ve özgürce yaptığı, el, kol ve bilek ha-
reketlerinden birini yaptı. Bu bir şakırtılı ses-
ti. Kahvedekiler, o sese başlarını çevirdiler.
Bikaç kişi birden hastabakıcının üzerine atıl-
ıp onu kargatulumba dışarı çıkardılar,
sürükleyerek yakındaki karakola soktular.
Komisere olup biteni anlattılar. Komiserin
boyunu bir tülbentle ya da gazlıbez gibi bişey-
le bağlıydı. Komiser şikayetçileri dinledikten
sonra, pandomim oynar gibi işaretlerle poli-
se yazı makinesinde anlatılanları yazmasını
bildirdi. Polis, önce kimlikleri, sonra anlatı-
lanları yazdı. Hastabakıcıya,

— Sen ne diyorsun? diye sordu.

Hastabakıcı, ta başından başladığı anlat-
maya. Aylardan beri bir küçük iş için nasıl
devlet dairesine gidip geldiğini, nasıl orda
kendisini atlattıklarını, hastaneden izin al-
masının zorluğunu, aldığı aylıkla geçineme-
diğini, çalıştığı işde rüşvet olmadığı gibi
bahşış bile olmadığını, gırtlığına dek borca
girdiğini, çocukları olmasa kendisini
öldürmeyi bile düşüneceğini... İşte bu sinir
içindeyken kahvede televizyon seyredirken
birinin çıkıp "Kalkınıyoruz... Çağı atlıyoruz...
Kalkındık... Çağ atladık..." demesine daya-
namayıp...

Her ne yaptıysa, hiçbirini saklamadan
bütün ayrıntılarıyla anlatıyordu. O anlatı-
rken, hiç konuşmamış olan komiser de onu
dinliyordu. Kimiserin sağ elinde tesbih vardı.
Sol eliyle, tesbihli elininbileğini kavramış ve
hastabakıcı televizyondaki adamın "Kalkı-
nıyoruz, kalkındık" dediğini her yineleyişin-
de, o tesbihli sağ elini yukarı kaldırıp aşağı
indiriyordu. Sanki komiserin böyle bir tiki
varmış gibiydi.

Anlatımlar yazıldıktan ve altına imza
atıldıktan sonra, yine komiserin bir işareti
üzerine polis, şikâyetçileri "Gereğini ya-
parız..." diyerek dışarı çıkardı.

Komiser hastabakıcıyı durdurdu. Hasta-
bakıcı, korkudan tiritir titiriyordu. Kesin saba-
ha dek döver, kemiklerini kırarlardı. Komiser
ona eliyle, eğilmesini işaret etti. Artık ne ola-
caksa olacak... Başa gelen çekilir diye
düşündü hastabakıcı. Eğilerek başını, otu-
ran komisere yaklaştırdı. Komiser duyulur
duyulmaz, boğuk, çatallı bir sesle,

— Ne diye el işareti yaparsan a oğlum?
Değil mi ki televizyonda kalkınıyoruz diyor-
lar, iyi ya, sen de "Bizde bu gelgit varken,
bugün git yarın gel varken, nah kalkınırız"
desene... O zaman başın belaya girmezdi...
dedi.

Hastabakıcı bu sözlerden rahatladı, bi-
raz da şımardı

— Ama komiserim, dedi, dikkat ettim,
sizde deminden beri el işareti yapıyordun-
uz.

— Ulan, benim sesim kısıldı da ondan, el
işaretiyle söyleyeceğimi anlattım dedi, has-
ta olmasam bağırılmaz mıyım... Hadi çek git,
bir daha da eline, bileğine hakim ol!..

(Nah Kalkınırız'dan)

HERKESİN KENDİ TİRTİLİ VAR

Herkesin kendi tırtılı vardır sevgili Ratsun ustam; iş ki insan kendi tırtılını bulabil-sin. Sen, sana her yaklaşan tırtılı "Hah, işte bul" diye kendi tırtılın sanarak sevinmiş, coşkulanmışsındır; ama herkezinde de düş kırıklığına uğramışsındır.

Kendi tırtılını bulmak umudu hiç tüken-meyecek sende. Kendin, umudundan önce tükeneceksin. Düş kırıklığına uğraya uğra-ya, günün birinde artık hiç umudun kalmayınc-a, sen de tükenmiş olacaksın. Ölüm, işte bu tükeniştir. Ratsun ustam. Ama sen öyle inanıyorsun ki kendi tırtılını bulacağına, umudun ancak senin ölümünle tükenecek.

Yaşlılığı sevmesen de, ondan iğrensen de, gençlik taslasan da, sen de bir yaşlısın Ratsun usta. Tırtılını hiç bulamamış olsan bile, bu, bundan sonra da bulamayacağını anlamına gelmez. Hatta onu yaşamın boyunca bulamasan da, o yine de vardır. Sen, böyle düşünüyorsun, ben de seni doğrulu-yorum. Bu çok kalabalık dünyada tek kişi bile kendi tırtılını bulabilmişse, varsa böyle biri, o zaman umut kesilmez; insan kendi tırtılını bulabilir, demektir. Nerde, ne zaman? İşte bu belli değil. Belki şimdi, belki on yada yirmi yıl sonra, belki yüzlerce yıl öncelerin bir za-manından çıkıp gelecektir, İsa öncelerinden... Belki de yaşamın onunla buluşmaya yetmeyecektir. Olabilir, onu bulamadan öle-bilirsin. Onunla buluşmadan ölmek, onun bulunmazlığı yada yokluğunu kanıtlamaz ki... Ölmeyip de dayanabilseydin yaşamaya, belki ölüm saatinden az yada çok sonraları ona kavuşacaktın. Kesin bu; çünkü o var bu yeryüzünde...

Bu yeryüzünde herkes kendisinin olacak ve kendisinin de onun olacağı şeyi arıyor. Tıpkı bir tırtılın kozasının yalnızlığına çeki-lip, o salt yalnızlığında olgunlaşa başkalaşip kanatlanarak kelebekleşmesi ve uça uça, kendisinin olacak ve kendisinin de onun ola-cağı eşeyselliğini aramaya çıkışı gibi... Ken-di tırtılın vardır kesinlikle. Yeter ki bu umut sürsün, yeter ki insansoyunun bu umutlu türü yeryüzünden yitmesin, yeter ki bu umut kuşağı tükenmesin... Bir tek kişi bile kendi tırtılını bulmuş olsa, bu umut yeter milyarlar-camıza... Tırtılıyla buluşabilen tek kişi bile yoksa, masallarda yada düşlerinde bu-luşuyorlar ya... Gerçekte olmayan şeyi düşte görüp yaşamamızın olanağı var mı? Ancak gerçekte olanlar düşte görülebilir.

Sevgili Ratsun ustam, senin o tırtıl karşısındaki şaşkınlığını, şimdi yeniden

yaşıyor gibi anımsamaktayım. Herşey gözümün önünde. Olayı bütün ayrıntılarıyla seyretilmişim. Sen o zaman onsekiz yaşında olduğuna göre, elli yıldan çok olmuş...

Deniz kıyısında bir yazlıktaydınız. De-nizden kumsala, kumsaldan çiçek parkına, parktan ormana geçilir, sonra yemiş ağaç-ları arasından yazlık evlere gelinirdi. Siz or-da onbeş gün için yazlıkta kalacaktınız.

O gün, seni seyreliyordum her zamanki gibi. Denizden çıktın. Duşta, tuzlu suyu attın üstünden. Üstünde lacivert mayodan başka bişey yoktu. Kurulanmadan, üstünden sular sıza sıza çiçek bahçesinden geçtin. Soldaki ağacın önünde birden durdun. Belli ki gözün bişeye takılmıştı. Aradan elli yıldan çok geç-miş olduğu için, o ağacın ne ağacı olduğunu anımsayamıyorum, ama ya karaağaç ya sakız ağacıydı.

Ağacın kalın alçak dallarından birine ya-naştın. Orda gördüğün bişeyi inceliyordun. Esmer yüzünde ilgi, merak, hayranlık, şaşkınlık çizgileri belirmişti.

Senin olduğun yerin en çok on adım öte-sinde çınarla çamin arasında gölgede beş erkekke iki kadın behçe şezlonglarına, yazlık portatif koltuklara oturmuşlar, kimisi de şez-longa uzanmış kahvelerini, buzlu içkilerini içerek dinleniyorlardı. Hava çok sıcaktı. Yaprak kıpırdamıyordu. Buyüzden ağaç-ların koyu gölgesine sığınmışlardı. Kimisi mayolu, kimisi şortlu, kimisi yazlık kılıktaydı.

Ağacın alt dallarından birinde seyret-tiğin, tek sözcükle, görkemli bir güzellikti; bir tırtıldı. Öyle her zaman, her yerde sıklık görülen tırtılardan değil. Sen, yaşamında ilk kez bu kerte güzel bir tırtıl görmüştün.

Tırtıl, kalın bir daldan daha az kalın bir dala geçmeye çalışıyordu. Büyük bir tırtıldı. Baş parmak kalınlığında, orta parmak uzun-luğunda kocaman bir tırtıl. Kelebekleşince kanatlarının arası daha da uzayacak, ner-deyse küçük kuş gibi bişey olacaktı.

Sen o zamana dek, tırtıllara değgin ne bi-liyordun? Her tırtılın, aynı bitkiden yediğini, başka hiçbir bitki yemediğini biliyordun. Örneğin, ipekböceği tırtılı salt dut yaprağı yerd. Öyleyse bu tırtıl da, salt bu ağacın yapraklarını yiyerek yaşıyordu, yoksa ölürdü.

Tırtılın gözcüleri renklerinden gözünü ayı-ramıyordun. Baş ve sonu aynı yuvarlaklıkta olduğundan, gittiği yöne göre başı belli olu-yordu. Yumuşacıktı. Öyle yumuşaktı ki, bu-nu anlamak için ellemek gereksizdi. Bakın-

ca anlaşıyor, yumuşaklığı' insanın bakışlarını okşuyordu. Karnı halka halkaydı ve karın halkalarında ne çok ne çok ayacıkları vardı. Bunca ayacıklarının üstünde kısalıp uzayarak, kalınlaşıp incelererek, yükselip alçalarak solucansı bir yürüyüşü vardı.

Tırtılın güneşte pırıl pırıl parlayan gözalıcı renklerinin çekiciliğinden kendini alamıyordun. Bu yeryüzünde nice renk varsa, hepsi de tırtılın tüylerinde vardı. Tüyler, sonra kıllar, küçümencik küçümencik kibarlıklardan oluşan renk renk boncuklar, sonra pırıl pırıl pullar, yine küçümencik küçümencik dikenimsi çıkıntılar...

Renk renk... Ama asıl renginin hangisi olduğu belirsizdi. Çünkü, karın halkalarından çıkmış ayakları üstünde devinirken, güneş ışığıyla renkleri durmadan değişideğişiveriyordu.

Elbet pek çok tırtıl görmüştün Ratsun usta, ama böylesini? Hayır... Bu bir küçücük tansıktı. Bu yeryüzünde bundan daha güzel hiçbir şey olamazdı.

Her devinisinde şimdi sedef mavisini, sonra camgöbeği mavisine, sonra deniz dibi mavisine dönüyor, sonra turkuvaz, sonra çini mavisini, sonra mor, sonra lacivert oluyor, sonra parlak kara dönmüyordu. Bu yandan bakınca sarımsı, şu yandan bakınca portakal rengi, sonra kahverengi, sonra kırmızıya dönüyordu. Her yandan ayrı bir renk, her devinisinde yine başka renk... Girintili çıkıntılı yumuşacık derisi göz göz, benek pul puldu. Benekleri, yeşilin bütün tonlarını yansıtırdu.

Ah, ne olağanüstü bir renk çümbüşü bu... Tırtılın beneklerinde, pullarında, boncuklarında renkler durmadan dans ediyor, soyut bir dansı bu...

Sen o zamanlar şöyle düşünüyordun Ratsun ustam: Ancak üleşildiği zaman güzelliğ güzelliğdir. Tek kişinin olan güzelliğle çirkinliğin bir ayrımı yoktur...

Sonraları bu düşüncen gelişti. Üleşilmeden güzelliğ olmayan salt güzelliğ değildi. Sevi de öyle, suç da, hatta günah da... Çünkü, cinayet bile, suç bile, günah bile, ancak üleşildiği zaman cinayettir, suçtur, günahdır. Kısacası, anladın ki, yaşam, ancak üleşildiği zaman yaşamdır.

O ağacın dalında görüp de hayran kaldığın canlı renklerin çümbüşünün güzelliğini birleriyle üleşmek istedin. Üleşmezsen o güzelliğin güzelliği kalmayacaktı çünkü.

En yakınında o beş erkekle iki kadın vardı. Erkeklerden ikisi birbirlerini hiç sevmeyen yazardı. Tavla oynuyorlardı. Biri, arada bir, yanındaki masada duran içki bardağını ağzına götürüyordu, roman okurken... Şişman bir erkek de portatif şezlonga kaykılmış, uyuklaya uyuklaya gazete okuyordu. İki kadın da cıgaralarını hiç söndürmeden söyleşiyorlar, gazinoda konkone gitmek için sıra bekliyorlardı. Sen onları tanıyordun, beş aydın, tanınmış insan... Onlar da bu yazlıkta dinleceydiler.

Aslında coşkulusundur ama şamatacağı değildir. O olağanüstü güzelliğde tırtılın sevinci içine sığmaz olup taşınca, duyduğun güzelliğ bir haykırıyla dışarıya vurdu:

— Gelin, gelin! Koşun... Burda birşey var, çok güzel birşey... Çabuk gelin, ama çok güzel..

"Tırtıl var" dememiştin "Birşey var" dememiştin. Tırtıl olduğunu söyleyen, belki de umursamazlardı. Onlarda merak uyandırmak istemiştin.

Öyle çok bağırarak çağırdın ki, o beş kişi üşene üşene yerlerinden kalktı. Gazinodan, plajdan da gelenler oldu sesine.

Sen, o tırtılın güzelliğini anlatmaya sözcükleri yeterli bulmadığın için, hiç konuşmadan, sağ işaret parmağıyla tırtılı gösterdin. Parmağını hep tırtıla doğru tuttun bisüre. Çevreni alanlardan şaşkınlık, hayranlık ünlemleri, hatta çığlık atmalarını bekledin. Sana göre, bu görülmemiş güzelliğ karşısında şaşıp kalmalıydılar. Oysa kimse den ses çıkmadı. Neden sonra o iki kadından biri,

— Ne var bunda? diye sordu.

Sen bozulmuşsun, bitmişsin, utanmışsin da... Anladın ki "Ne var bunda?" diye soran kadına "Güzelliğ var, güzelliğ..." diye bağırırsan da anlamayacaktı.

Yazarlardan biri,

— Bir tırtıl işte... dedi.

Öbür yazar,

— Eeee, n'olmuş yani... dedi.

Bunca insanı telaşa vermenin utancı içinde ve utançtan küçüle küçüle yerin dibine girmek istedin. Birden,

— Hiç böyle bir tırtıl görmüş müydünüz? diye sordu.

Bu soru, senin savunmandı.

Ordakilerden birikisi, böylesini görmeliklerini söyledi.

— Güzeliğ değil mi? diye bir daha sordun.

Aynı umursamazlıkla yanıt aldın:

— Güzel...

Dağıldılar. Kimisi gazinoya pokere, kimisi plaja döndü. İki yazar tavra oyunlarına başladı, öbürleri de koltuklarına oturup söyleşmeye...

O hayran kaldığın tırtılı gördükten sonra, salt o gün orda değil, bütün yaşamınca hep şunu düşündün: Ne senin, ne başkalarının daha önce görmedikle o olağanüstü güzellikteki tırtıl varolduğuna göre, onun aynı cinsten bir eşi de vardır, varolmalıdır.

O güzel tırtıl, ağzından iplik salarak kendine ördüğü kozanın kundağı içine kendi kendini hapsedecek. Kozanın içine kendini hapsedmek, kendi cezaevi tutuklusu olmak, hem de yalnızlığın sonsuz özgürlüğüne kavuşmak demektir. Bütün yaratıcılıklar o yüce yalnızlıktan olduğu gibi, tırtıl da kendi yalnızlığını bir canlı çiçeğe çevirecek, tırtılın çiçeği olan bir pulkanat kelebek kozasını delerek havaya uçacaktır. Tırtıl kendini kendine hapsedmeden başkalaşım kelebek adlı canlı çiçeğin özgürlüğüne kavuşamazdı.

Sevgili Ratsun, o tırtıl eşeysel olarak karşı cinsini nasıl bulacaktı? Sık görülen kelebekler eşlerini bulabilirler, kolaydır. Lahana kelebeği, bakla kelebeği yada güve kelebeği olsa, kolayca eşlerini bulabilirler. Ya bu güzelim tırtıl, ya bu dünya güzeli tırtıl?.. Öyle birtırtılı, ne sen görmüştün, ne çağırıldıkların daha önce görmüşlerdi... Nasıl bir tansıklıktır ki bu, bunca seyrek görülen bir tırtılın kelebeği, kendi karşı cinsini, bu koskoca dünyada nasıl, nerde, ne zaman buluyordu da, kendi soyunu, kendi türünü koruyabiliyordu?

Ratsun usta, bu gözlemden sonra, yeryüzüne sığışamayan bunca kalabalık insanın da, tıpkı o güzelim tırtıl gibi, yaşamları boyunca kendi erkek yada dişilerini aradıklarını, çok kez de bulduklarını sanarak alandıklarını düşündün.

Bu koskoca dünyada kendi tırtılını aradın durdun ve kendi tırtılının da seni arayıp durduğunu düşündün ve günün birinde bir yerde buluşacağınızı varsaydın.

Peki, şimdi bu üzücün, bu çektiğin acın neden? Kendi tırtılın sana geldiği zaman onu tanıyamamış, senin tırtılın olduğunu anlayamamış olmandan mı?

O zamanlar, yani otuz şunca yıl önce, sen kırk yaşındayken, hiç de senin tırtılın olmayan, sıradan bir tırtılı kendi tırtılın sanmıştın. İşte o günlerdeydi, gerçekten seni tırtılın olan sana gelmişti. Gerçek tırtılının yakınlaşmasını, senin olmak çabalarını, onun senin tırtılın olduğunu anlayamadın.

Kendi tırtılın olduğunu sandığın tırtılsa, kozasından bir güve kelebeği olarak

çıkınca, korkunç bir düş kırıklığıyla neyi yitirmiş olduğunu anladın ama, artık çoktan işiştin geçmiş oиду. O güve kelebeği de, içini kemirip seni delik deşik bıraktı.

Sevgili Ratsun ustam, nice yaşlanırsan yaşlan, günü birinde o kendi tırtılını bulacağın umudunu sakın yitirme.

Kendi tırtılını bulmak umudun hiç tükenmeyecek sende, Kendin, umudundan önce tükeneceksin. Düş kırıklıklarına uğraya uğraya, günün birinde artık hiç umudun kalmayınca, sen de tükenmiş olacaksın. Ölüm, işte bu tükeniştir Ratsun ustam. Ama sen öyle inanıyorsun ki kendi tırtılını bulacağına, umudun ancak senin ölümünle tükenecek.

(Rüyalarım Ziyen Olmasın'dan)

3 Temmuz 1960 günü bitirdiği okul Darüşşafaka Lisesinde bir konuşma yaparken.

Masallardan Bir Örnek

HOPTİRİNAM

İlkçağlarda mı, ortaçağlarda mı, yeniçağlarda mı bilinmeyen bir zamanda... Auvuç içi gibi bilinen bu yeryüzünün bilinmeyen bir yerinde açları toklarından çok, düşünenleri konuşanlarından az bir ülke varmış. O ülkede yaşayanlar bolluk içinde darlık, varlık içinde okluk çekerlermiş. Başları önlerine eğik, bakışları içlerine dönük, gönülleri dışarıya kapanık yaşar giderlermiş.

Bu ülkenin başında «Enbaş» denilen biri varmış. Orada yaşayanlardan hiçbiri «Enbaş»'ın buyruğundan dışarı çıkamazmış. Babadan oğula böyle gelmiş böyle gidermiş.

«Enbaş» buyurdukça buyurur, bitürlü buyruklarının ardı arkası gelmezmiş. O ülkede yaşayanlar gündengüne buyrukları artan, sertleşen «Enbaş»'ın baskısına dayanamaz olmuşlar. Gelgelelim, böyle dayanılmaz, çekilmez durumlarda ne yapılması gerektiğini de bilmezlermiş. «Enbaş»'ın baskısı arttıkça artmış. Bu baskı karşısında, «Ne yapalım ne edelim?» diye düşünmeye başlamışlar. Aralarından bir bilge çıkıp şöyle demiş:

— Tarihimizi inceleyelim. Atalarımızın zamanındaki Enbaş'lar buyruklarını sertleştirip, baskılarını arttırdıkça, atalarımız bu haksızlığa karşı ne yapıyorlarsa biz de öyle yapalım.

Bilgenin öğüdünü çok uygun bulmuşlar. Tarihlerini incelemişler. Bir de bakmışlar, Enbaş'lar buyruklarını sertleştirip, yumruklarını vurdukça baskıyı arttırdıkça, ataları da suratlarını asar somurturlarmış.

«Enbaş»ların artık dayanılmaz, çekilmez olan baskısına karşı kendi tarihlerinden ders aldıkları için önce sevinmişler. «Bize surat asıp somrutmaktan başka yol, yöntem yok!» deyip hep birden surat asmaya

başlamışlar. Ama Enbaş'ın baskısı azalmak şöyle dursun, tersine gittikçe artıyormuş. Baskı arttıkça da ha babam surat asıyorlarmış. Asıla asıla kaskatı kesilen suratları daha çok somurtmaya elverişli değilmiş. Yüzlerinde somurtacak bir kıpılık yer, bir çizgi kalmamış. Orası bir asık suratlar ülkesi, bir somurtkanlar yurdu olmuş. Gel zaman git zaman, surat asa asa insanlar gülmesini, sevinmesini unutmuşlar. Orda yaşayanlardan hiçbiri, gülmek nedir, nasıl gülünür bilmez olmuş.

Aralarından biri çıkıp şöyle demiş:

— Biz kendi içimize kapanıp kalmışız. Yurdumuzun dışında neler olduğunu bilmediğimiz yok. Aramızdan üç aydın genç seçelim. Onları gizlice yurt dışına üç ayrı yere gönderelim. Oradaki insanların baskıcı yönetime karşı neler yaptıklarını incelesinler. Gelip bize anlatsınlar. Biz de öyle yapalım.

Bu düşünce çok uygun görülmüş. Üç aydın genç seçmişler. Bu üç genci Enbaş'tan gizli, yurt dışına üç yabancı ülkeye kaçırmışlar.

Bu üç genç, üç yabancı ülkede üç yıl gezip dolaşmış, orada yaşayanların neler yaptıklarını incelemiş, sonra yurtlarına dönmüşler. Halk bu üç genci aralarına alıp,

— Neler gördünüz, anlatın... diye sormuşlar.

Birinci genç şöyle anlatmış:

— Benim gittiğim yerde surat asan hiç kimse görmedim. İnsanlar, «Hoptirınam, hoptirınam!...» deyip gülüyorlar. Bizler de Enbaş'ın baskısından kurtulmak istiyorsak, «Hoptirınam, hoptirınam!...» deyip güle oynaya yaşamalıyız.

İkinci genç şöyle anlatmış:

— Benim gittiğim yerde de somurtkan tek kişi görmedim. Orada yaşayanlar, «Trinamhop, tirinamhop...» deyip gülüyorlardı.

Bizler de Enbaş'ın baskısından kurtulmak istiyorsak, «Trinamhop, tirinamhop!...» diye bağırarak gülüp eğlenmeliyiz.

Üçüncü genç de şöyle anlatmış:

— Benim gittiğim yerde de insanlar somurtmuyordu. Oradakilerin hepsi, «Namhoptiri, namhoptiri!...» diye söylenerek, gülüp eğlenerek yaşıyorlardı. Enbaş'ın gittikçe sertleşen, artık çekilmez olan buyruklarından kurtulmak istiyorsak, bizler de, «Namhoptiri, namhoptiri!...» diye bağırıp gülmeliyiz.

Bu üç genci dinleyenler onlara sormuşlar:

— Çok doğru söylüyorsunuz ama, bu dediklerinizin ne anlama geldiğini bilmeden nasıl gülelim? Siz bu «Tirimiri»lerin anlamlarını, tanımlarını öğrenmediniz mi?

Birinci genç şöyle demiş:

— Hiç öğrenmez olur muyum... Ben oraya boş gidip boş dönmedim, «Hoptirnam» şu demektir: «Bir köpeğin, sahibinden başka, hiç kimseyi ayırt etmeden herkese aynı sesle aynı nota üzerinden havlayabilmesine Hoptirnam denir.»

İkinci genç de şöyle demiş:

— «Trinamhop» şu demektir: «Aynı ağırlıkta olan çakıl taşı ile altını tartarken, terazi topuzunun, her ikisinin aynı olan ağırlıklarına aynı saygı ile eğilmesine Tiri-namhop denir.»

Üçüncü genç de şöyle demiş:

— «Namhoptiri» şu demektir: «İnsanlar hamamda soyundukları zaman uşakla efendisinin birbirinden ayırt edilmemesine Namhoptiri denir.»

Orada bulunanlar demişler ki:

— Aman bunları öğrendiğimize çok sevindik. Şimdi bu üç genç aydınımız bu kavramların anlamını halka durmadan öğretsin. Bizler de başka ülkelerin halkları gibi durmadan «Trinamhop, Hoptirnam, Namhoptiri» diyerek gülüp eğlenelim.

Aydınlar halkın arasına dağılıp, denildiği gibi yapmışlar.

— Hoptirnam!...

— Trinamhop!...

— Namhoptiri!...

Sesleri göklere yükseldikçe, asılan suratlar gülümsemeye, yüzlerdeki sert çizgiler yumuşamaya, somurtkanlar kahkaha atmaya başlamış. Her yerden, her alandan, her sokaktan, her evden «Hoptirnam, Tirinamhop, Namhoptiri» sesleri geliyordu. Bu sesleri duyan Enbaş'ın kaşları çatılmaya, suratı asılmaya başlamış. Bu seslere çok kızıyordu. Kulaklarını tıkamış, olmamış, kalın duvarlar arasına kapanmış, olmamış. Her ne yapmışsa, yeri göğü inleten «Hoptiri-

aziz nesin HOPTIRINAM

nam, Tirinamhop, Namhoptiri» seslerinden kurtulamıyormuş. Halk güldükçe Enbaş'ın suratı asılıyor, halk güldükçe o somurtuyormuş. Surat asmış, somurtmuş: surat asmış, somurtmuş en sonunda suratını asamaz, somurtamaz olmuş. İşte o zaman,

«Hoptirnam, Tirinamhop, Namhoptiri» diye bağırarak yasaktır. Kim böyle bağırırsa on yıl hapsedilecektir!...» diye yeni bir buyruk çıkarmış.

Gelgelelim halk bağırıp gülmeye öyle alışmış ki, bu buyruğa boş vermiş. Hep birden bağırıldığından Enbaş kimi yakalatıp hapsedeceğini şaşırmış. Cezayı artırmış:

— Gülenler kurşuna dizilecek!

Bu korkutma da işe yaramamış.

Bunun üzerine Enbaş bir kurnazlık düşünmüş. Halka Hoptirnam'ı öğreten aydını sarayına çağırmış. Ona şöyle demiş:

— Bu hoptirnam sesleri benim çok hoşuma gidiyor. Siz beni Hoptirnam'a karşı sanıyorsunuz. Kim demiş... Elbet de ulus «Hoptirnam» diye bağırmalı, halkın yüzü gülmelidir. Ancak benim sizden bir dileğim var. Hoptirnam'ın tarifi çok uzundur. Bizim halkımız bu kadar uzun sözü ezberleyemez. Acaba halka bir kolaylık olması için bu tarifi içinden iki kelimeyi çıkaramaz mısınız? Bu ödevinize karşılık size örtülü ödenekten her ay ikiyüz altın verilecektir.

Bu öneriye aydının aklı yatmış.

— Peki... demiş.

Ondan sonra tanımlamadan iki kelimeyi çıkararak halka şöyle demeye başlamış:

— Bir köpeğin, sahibinden başka herke-se havlamasına Hoptirnam denir.

Enbaş, ikinci aydını çağırır. Ona da şölenler verip, Tirinamhop tanımlamasından iki kelimeciği çıkarmasını rica etmiş. Çünkü halk bu kadar uzun sözü ezberleyemezmiş. O da ayda ikiyüz altın ödenek karşılığı bu öneriyi peki demiş. Halka şöyle anlatmaya başlamış:

— Tirinamhop, çakılla altını tartarken terazi topuzunun eğilmesi demektir.

Enbaş üçüncü aydını da kandırmış. O da ayda ikiyüz altın karşılığında halka şöyle demiş:

— Namhoptiri, uşakla efendinin hamamda soyunması demektir.

Halk yine «Hoptirnam, Tirinamhop, Namhoptiri» diye gülüyormuş ama, eskisi kadar gülemiyormuş: eksilen iki kelimelik kadar gülüyormuş. Enbaş'ın suratı da eskisi kadar somurtmuyormuş, eksilen kelimeler kadar az somurtuyormuş.

Enbaş birinci aydını yine çağırır:

— Acaba demiş, iki kelime daha eksilmez miyiz? Benim ereğim, halkın bu tanımı kolay öğrenmesidir. Size örtülü ödenekten ayda ikiyüz altın daha bağlarım.

Aydın:

— Peki... demiş.

İkinci, üçüncü aydınlara da peki demişler.

Hoptirnam şöyle olmuş: Bir köpeğin havlaması...

Tirinamhop: Çakılla altının tartılması.

Namhoptiri: Hamamda soyunmak...

Halk yine «Hoptirnam, Tirinamhop, Namhoptiri» deyip gülüyormuş ama eskisi gibi değil... Buna karşılık Enbaş'ın asılan suratı iyice gülmeye başlamış.

Enbaş bu üç aydını ayrı ayrı yine sarayına çağırıp şöyle demiş:

— Halka biraz daha kolaylık göstermek istiyorum. Şu tanımlamayı büsbütün atsak da, halk yalnız «Hoptirnam, Tirinamhop, Namhoptiri» dese nasıl olur? Beni anlıyorsunuz değil mi? Ereğim halka kolaylıktır. Bu ödevinize karşılık örtülü ödenekten her ay size iki yüz altın daha veririm.

Aydınlara bu öneriyi uygun bulmuşlar. Tanımlamalardan kelimeler eksile eksile hiçbir kalmamış. Yalnız «Hoptirnam, Tirinamhop, Namhoptiri» kalmış.

Bu sözlerin ne demeye geldiğini bilmeyen halkın suratı asıldıkça asılmış, orada yaşayanlar eskisinden çok somurtmuşlar. Enbaş, kahkahadan kırıılırken, o somurtkan, asık suratlı insanlar da durmadan, ne demeye, ne anlama geldiğini bilmeden,

— Hoptirnam...

— Tirinamhop...

— Namhoptiri... diye bağışıp duruyorlarmış.

Böylece o ülkede o günden sonra hem halk, yeryüzünün öteki insanları gibi «Hoptirnam, Tirinamhop, Namhoptiri» diye söylenir, hem de Enbaş yaşamanın tadını çıkarırmış.

— Hop...

— Tiri...

— Nam...

(Hoptirnam'dan)

Romanlarından Biri

YAŞAR NE YAŞAR NE YAŞAMAZ

Ülkemizde henüz edebiyat toplumbilimi üzerinde çalışılmaması nedeniyle geniş kitlelerin ilgi gösterdiği birçok eserin "tutulma" nedenlerini öğrenmemiz olanaksız. Oysa, tüm sanat eserleri, özellikle geniş kitlelere seslenen eserler, aynı zamanda birer toplumbilimsel olgu sayılıyor günümüzde.

Bu açıdan bakılınca Aziz Nesin'in "Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz"ı da öncelikle toplumbilimsel açıdan ele alınması gereken bir yaratı: On iki bölümlük bir radyo oyununu olmuş, iki ayrı özel tiyatrodan ve "korsan" tiyatrolarda "sahne oyunu" olarak binlerce kez oynamış, filme çekime önerileri almış, televizyon oyunu olarak başarı kazanmış... Bitip tükenmeyen ilgi sonucu, yaratıcısı ve yukarıda sıralanan "tür"lerinin metinleri, senaryolarını yazan Aziz Nesin, bir de roman olarak kaleme almış...

"Yaşar Ne Yaşar..."ın bu ölçüde tutulmasını sağlayan yönü nedir? Roman, ilk sayfalarında yer alan "Yaşar Yaşamaz kendi öyküsünü Aziz Nesin'in nasıl yazdığını anlatıyor" başlıklı, Meral Çelen imzalı açıklamaya göre, Nesin'in "Bürokrasiyi eleştiren öyküleri"nden uyarlanmıştır. Eser, yazarın öteki roman ve öykülerinde olduğu gibi, güldürü ögesine gerektiği dozda yer verilerek ve bol diyaloga dayandırılarak oluşturulmuştur. Kahramanı Yaşar Yaşamaz, serüveninin her bir bölümünü bir hapisane akşamında anlatmakta; böylece anlatının organik bağı ve bölümler arasında geçişler de sağlanmaktadır. Bölümlerde yer alan birbirinden bağımsız sayılabilecek serüvenler, "bütün öykülerin bütünleşeceği; bir ana iskelet, bir ana öykü" sayılan nüfus kağıdı alamayan kişi (yazarın tutukluymken tanıdığı bir işçinin gerçek öyküsü) motifyle birbirine bağlanmıştır.

Eserde bürokrasinin acımasız bir eleştirisi yapılmaktadır. "Çalışmak için iş bulsam, sen ölüsün, çalışamazsın derler. Ama tımarhaneye sokmak için yaşıyorsun, delisin derler. Evleneceğim, sen ölüsün diye nikâhımı kıymazlar. İcrayla evden atarken, yaşıyorsun derler. Çocuğum olur, sen ölüsün senin çocuğun olmaz derler. Yahu ben ne yapacağım be, ne yapacağım?" (s. 433). "Yaşar Yaşamaz'ın hapisanede öğrendiği bir "Kara Kaplı Nizamî Bey" de vardır: "Bürokrasinin kitabına uydurma" adı da verilen rüşvetçiliği, kayırmacılığı... Başlıca eleştiri konusu olan bürokrasi, giderek bugünkü bozuk düzenle özdeşleşir; "Yaşar Ne Yaşar...", bozuk düzenin çeşitli kasetlerini büyüteç altına alan bir genel eleştiriye dönüşür.

Eserin geniş ilgi görmesi, öncelikle bu niteliğinden dolayıdır; Bu, romanın ilk sayfalarındaki açıklamada şöyle belirtilir: "Nasıl hepimizde biraz Don Kişot'luk varsa, demek biraz da Yaşar Yaşamaz'lık varmış... Başına gelenler yabancınız olsaydı, sever miydiniz beni, arar mıydınız?" (s.11) Yani bu bozuk düzenin içinde yaşayan halk kendini Yaşar Yaşamaz'la özdeşleştiriyor; geçmişin önemli bir buluşundan, "Felek" sözcüğünden yararlanarak da "Felek deyip deyip, kime demek istiyorsa ona diyor diyeceğini ve de yüreğinin yalazını söndürüyor." (s.417).

"Yaşar Ne Yaşar...", bir edebiyat yaratısı olarak, Aziz Nesin imzalı öteki romanlarda, hikâye kitaplarında tanık olduğumuz başarının çoğullanmasıdır. Yalnızca, "Rıçirt Reşat denilen casus" bölümü olmasa da romanda hiç bir eksiklik görülmezdi, diyebiliriz.

Son olarak "Galiba ben Yaşar Yaşamaz da Aziz Nesin'in ününü aştım..." sözlerini ele alalım: İlerisi için bir şey diyemeyiz ama, şimdilik Yaşar Yaşamaz yalnızca Aziz Nesin'in ününe ün, başarısına başarı eklemiştir.

Alpay Kabacalı
(Milliyet Sanat Dergisi, 25.2.1977)

Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz'dan

Cigara izmaritleri avcısı yine Karakaplı Nizami Bey'i övmeye başlayınca, Yaşar,

— Ağbicim, dedi, bana o zamanlar kimse söylememişti o dediğiniz Karakaplı Nizami Bey'i. Ben bu Karakaplı Nizami Bey'in adını ilk burda duyuyorum. Herşeyde bir hayır vardır dedikleri ne doğru... Kul sıkışırınayınca Tanrı yardımına koşmazmış. Demek, ben de cezaevine düşeceğim de Karakaplı Nizami Bey'in kim olduğunu sizden öğreneceğim. Öyle ya, hapse girmemde bile bir hayır varmış. Kismetolur da haptisten çıkarsam, ilk işim, Karakaplı Nizam Bey'i arayıp bulmak olacak.

Yaşar Yaşamaz'ın bu sözü üzerine, ordakilere bir kahkaha koptu. Yaşar'ın enayiliğine çok gülmüşlerdi. Yaşar neden kendisine gülündüğünü anlamadığı için, onlara aptal aptal bakıyordu. O'nun bu şapşallığı ötekileri daha çok güldürüyordu. Neden sonra İdareci,

— Ulan Yaşar Yaşamaz, çok saf oğlansın bel dedi.

— Neden ağbi? diye sordu Yaşar.

— Karakaplı Nizami Bey burda da ondan..

— Nasıl burda? Aman... Yoksa sakın?... Cezaevinde mi?

— Helbet.

— Nasıl olur ağbi, koskoca Karakaplı Nizami Bey, olmazları olur eden Nizami Bey... Nerde öyleyse?

— Bizim koğuştta olacak değil ya hey avanak Yaşar, helbet Beyler koğuşunda...

— İyi ama ağbicim, anlattığınıza göre, idamlıkları ipten çekip alan, usta avukatlara derslerin en incisini veren, zamanımızın bir Hızır aleyhisselamı olan Sayın Karakaplı Nizami Bey, bunca marifetleri, görülmedik hünerleri varken, nasıl olur da aramıza düşer ve de kendini haptisten kurtaramaz.

İdareci, Yaşar Yaşamaz'a, Karakaplı Nizami Bey'in, yalnız cezaevinde değil, her zaman, her yerde olduğunu anlattıysa da, Yaşar bundan bir anlam çıkaramadı. Üstelik cezaevinin Beyler Koğuşundaki Karakaplı Nizami Bey'e acımaya ile başladı. Demek bu adamın iyiliği kendinden başkalarına, diye düşündü.

O günden sonra Yaşar, Karakaplı Nizami Bey'i tanımak için, Beyler Koğuşu'ndaki hükümlülere yakın oldu. Beyler Koğuşu'nda seksenden çok hükümlü zengin vardı. Bunlardan hangisiydi Karakaplı Nizami Bey?

Bigün İdareci'nin yanına yavaşça sokulmuş, sözlerini başkaları duymasın diye yavaşça O'na,

— Kurban olayım ağbicim, demişti, Beyler Koğuşu'ndakilerden hangisi Karakaplı Nizami Bey? Bana uzaktan bir gösteriver...

Hergelenin en domuzu olan İdareci,

— Git Beyler Koğuşu'na, burada Karakaplı Nizami Bey hanginiz diye sor... dedi.

Yaşar Yaşamaz,

— İyi ama ağbicim dedi. Heykelci'nin bana dediğine göre, tanınmasın diye başka ad kullanır, kendisinin Karakaplı Nizami Bey olduğunu gizli tutar, hiç belli etmezmiş.

İdareci, Yaşar Yaşamaz'ın enayiliğiyle daha da alay etmek için,

— Evet öyledir, dedi, artık O'nu Beyler Koğuşu'nda arayıp bulmak senin sezişine kalmış bir iş...

O günden sonra, Yaşar Yaşamaz Beyler Koğuşu'ndakileri yakından izliyor, içlerinden hangisinin Karakaplı Nizami Bey olduğunu sezmeye çalışıyordu. Sonunda içlerinden birini gözüne kestirdi. Olsa olsa Karakaplı Nizami Bey bu adam olacaktı. Karakaplı Nizami Bey'liği en çok ona yakıştırıyordu. Adını duya duya, düşünde, imgesinde bir Karakaplı Nizami Bey canlandırmıştı.

Kafasında yarattığı bu Karakaplı Nizami Bey, biraz Satılmış'a, yani Satı Bey'e, biraz babasıyla gittiği nüfus dairesindeki müdüre, biraz da nüfuskâğıdı ve miras dâvası için gittiği adliyedeki adamlara benziyordu. İrikıymdı, gövdeliydi, göbekliydi, enseliydi. Görünüşüyle bile insanda saygı uyandırıyor, Yaşar Yaşamaz O'nun yanında ezildiğini, küçüldüğünü duyuyordu. Olsa olsa, Karakaplı Nizami Bey bu adam olacaktı. Ne yaptı etti, bu adamla konuşmanın yolunu buldu. O irikıym adam da, kendiliğinden yanaşan Yaşar Yaşamaz'ı özel işlerinde kullanmaya başladı. Sanki Yaşar O'nun özel uşağıydı.

— Yaşar oğlum, bir kahve söyle bana, az şekerli olsun...

— Başüstüne...

— Yaşar oğlum.

— Buyur!

— Bir çay söyle, demli olsun...

— Yaşaaaaar!

— Cıgara al bana!

— Başüstüne.

Yaşar koşup cıgarayı kantinden alıp getiriyordu.

İrikıyım adam, cıgara paketini Yaşar'ın yüzüne fırlatıp,

— Ulan Yaşar, senin adam olacağın yok, sana kaçtır söylüyorum dangalak, ben filtresiz cıgara içmem diye...

Yaşar koşup filtreli cıgara alıyordu.

Yaşar, Karakaplı Nizami Bey'e kul-köle olmuştu. Başından geçenleri anlatması karşılığında, koğuştaki arkadaşlarının aralarında toplayıp verdikleri, Yaşar'ın da kuruş kuruş biriktirdiği paralar suyunu çekmekteydi. Çünkü, durmadan «Çay getir!» «Kahve söyle banal», «Cıgara al!» diye buyuran adam, cebinde akrep varmış gibi, hiç elini cebine sokmuyor, paraları hep Yaşar Yaşamaz ödüyordu. Yalnız kendisi için

ısmarlasa, Yaşar razıydı. Üstelik, yanında oturanlara da çay, kahve gazoz ısmarlıyor, cıgara ikram ediyordu.

— Yaşaaaaar! Neredesin ulan?

Yaşar Yaşamaz, iyi bir hizmeteri gibi, adamın karşısında topuklarını vurup esas vaziyete geçtikten sonra,

— Buyur! diyordu.

— Hadi çabuk, bize dört demli çay, iki ortaşekerli kahve, bir de meyva suyu söyle!

— Başüstüne!

Yaşar koşuyordu.

Feda oldu. Nasıl olsa, Yaşar'a bir nüfuskâğıdı uyduracak olduktan sonra, Yaşar'ın parasının gitmesinin hiç önemi yoktu. Bu adamın Karakaplı Nizami Bey olduğuna Yaşar Yaşamaz iyice inanmıştı. Hiç para harcamamasından, bir de o buyurmasından anlıyordu bunu. Buyurması da O'na bir yaraşıyordu ki... Bir de, ağzı lâf yapıyordu. O konuşurken, O'nu dinleyenler gülmekten kırılıyordu.

Yaşar'ın dışından tırnağından biriktirdiği paralar bitmek üzereydi. Kendisi, İzmarit Avcısının bahçeden topladığı cıgara izmaritlerinin artık tütünlerinden satın alıp cıgara sarar içerken, O'na en pahalı filtreli cıgaralar alıyordu, buna para mı dayanırdı.

Taşlamalarından Bir örnek

NE SAĞCIYIZ, NE SOLCU!

Kim demokrasi derse, sırtımızda taşırdık,
Onları taşımaktan sabrımızı taşırdık.
Ne aklımız vardı ki, olanı da şaşırdık...
Eloğlu bayram eder, bize kalmış orucu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz, futbolcu!

Resmî dairelerde süründük bir imzaya,
Elin oğlu durur mu, gidiverdi uzaya;
Yol almak şöyle dursun, giremedik hiza-ya...
Yolcu yolunda gerek, artık Abbas da yolcu:
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz, futbolcu!

İşimiz rast giderse bakarsınız kazara,
Bu pazara olmazsa mutlak öbür pazara,
Evelallah gireriz biz de Ortak Pazar'a
Satacağız nargile, elimizde marpucu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz, futbolcu!

Ahenk olur denizde olursa çok çeşitlik,
Sosyal adalet diye yem borusu işittik.
Oduncu kantarında yoktur böyle eşitlik:
Kimi inmez otodan, kiminin yoktur papu-
cu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz, futbolcu!

Yiğit malı meydanda, işte servet beyanı:
Sayın bayın serveti, koynundaki bayanı...
Yoksul halka gelince, denk atsin ayağını,
Çünkü vergi ödemek onun boynunun borcu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz, futbolcu!

Cevapsız bırakmadı bu halkın sorusunu,
Maliye Bakanımız söyledi doğrusunu:
Zengin yüksek perdeden öttürür borusunu,
Yoksullar kıvrandıkça girer kazığın ucu...
Ne sağcıyız, ne solcu... Futbolcuyuz, futbolcu!

(Azizname'den)

Köşe Yazılarından Bir Örnek

KARADERİLİ HEMCİNSİM

Gazetelerde çıkan o resmi, sanırım, siz de görmüşsünüzdür. Ateş yağmuru altında kalmış yaralı zenci er, elinde kullandığı tüfeği, canını kurtarmak için kaçacak, sığınacak yer arıyor. Bu karaderili hemcinsimiz Kuzey Viyetnamlılara karşı savaştan Amerikan eridir. Havadan, karadan açılan ateş arasında sıkışmış, acıklı bir durumu var... Yapılı, iri, kalıplı bir zenci, sevimli de... Gövdesini delik deşik eden kurşunların acısıyla, yüz kasları gerilmiş. Resmine bakınca, acıdan haykırışını duyar gibi oluyorum.

Yurdunun bağımsızlığını savunmak için canını veren zavallı Viyetnamlı ve ulusal bağımsızlığını savunan Viyetnamlıyı öldürmek için, belki de adını, yerini daha önce hiç bilmediği Viyetnam'a gönderilen kandırılmış zavallı karaderili insanoğlu...

Gazetedeki resme bakıyorum, dalmışım öylecene... Resimdeki zenci er canlanıyor, boyutlanıyor.

— Ne işin vardı buralarda? Niçin geldin buralara karaderili insan kardeş?

— Hürriyeti savunmak, kurtarmak için...

Evet, öyle demişlerdi Amerikalı zenci delikanlıya. Diyelim ki, sayalım ki, kendisine söylenilen doğrudur.

Ben, ulusal bağımsızlıkları için dövüşen Viyetnamlıların birkaçını, Helsinki'de Barış Kongresi'nde gördüm. Hem Kuzey, hem Güney Viyetnamlılar vardı orda... İncecik incecik insanlar, küçümen küçümen. Gülüşleri, saçak saçlarına düşen yağmur sesini andırıyordu. Parmakları, her ne tutarsa, okşarca tutuyordu. Bu ellerle nasıl bomba attıklarını, tetiği nasıl çektiklerini düşündüm. Evet, kadınıyla, çocuğuyla, yaşlısıyla yurtlarını savunuyorlar. Kime karşı? Amerika'nın karaderili insan kardeşlerine karşı...

Evet, diyelim ki, tualımkı, sayalım ki, Amerikan zencisine söylenilenler doğrudur. Bu Viyetnamlılar, dünya hürriyetinin baş düşmanlarıdır.

— Evet, karaderili insan kardeş... Sen buralara hangi hürriyeti kurtarmak için geldin? Yavrularının, Amerikan akderili çocuklarla aynı parka girememesi, aynı okula gidememesi, hürriyetini mi? Vergi ödediği, askere gittiği, bütün uyrukluk yükümlerini yerine getirdiği için kendini eşit Amerikan yurttaşı sanıp, bütün Amerikan çocuklarının gittiği okula girmek istediği için zenci çocuğun akderililerce öldürülmesi hürriyetini mi? Amerika'da karaderililerin ikinci adam olarak yaşama hürriyetini mi? Akderiliye aynı taşıta yanyana bulunamama hürriyetini mi?

Resimdeki zenci Amerikan eri, kurşun yaralarının acısıyla kıvranıyor. Niçin? kimin için? Neden ölmekte olduğunu, şu anda olsun düşünebiliyor mu?

Kara derisinin üstüne kanı yol yol yayılıyor. Bu kan, yabancı ordu askeri olarak çiğnediği Viyetnam topraklarını sulayacak. Niçin? Hürriyet uğruna!...

Karaderili insan kardeş, Viyetnam'da korumak istediğin sözde dünya hürriyeti, yada hürriyet dünyası, senin kâğıt üstünde yurttaşı sayıldığın Amerika'da, akderililerle aynı okula, aynı kiliseye gitme, akderililerle aynı koşullarda yaşama hürriyetini sağlayacak mı?

O küçümen küçümen adamların incecik elleri, okşarcasına tuttıkları tüfeklerle senin aslan yapılı, karaderili gövdeni kurşun yağdıracak... Sen, yağmur sesi gülüşlü Viyetnamlılara düşmansın. Niçin? Hürriyeti, yurttaşı olduğun sandığın ülkede, hiçbir zaman sahibi olamadığın hürriyeti savunmak için... Kime karşı? Yurtlarını, bağımsızlıklarını savunanlara karşı...

Yazık karaderili insan kardeş... Haykıracak şimdi toprağa düşeceksin. İnleyen bir Viyetnamlının yanına... Birbirinize bakın düşüğünüz yerde. Dilleriniz bir değilse de, gözlerinize konuşun... İyi bak, o kısık, ışıklı gözlerle.. Belki ölürlen, anlayacakların gerçeği, boşu boşuna kim için, ne için, nerelerde öldüğünü... Zavallı karaderili insan kardeş... Peki, senin ne işin var orada?

(«Yeni Tanın» 12 Şubat 1966)
(Merhaba'dan)

Böyle Gelmiş Böyle Gitmez'den

KUR'AN, DİKİŞ MAKİNESİ VE OTURAK

Dünyaya gözümü yangınla açtım. İlk anım, kapkaranlık gökyüzünü kaplamış o kıpkızıl alevlerdir. Ondan öncesini hiç anımsamıyorum. Ama o ilk anı da, bütün ayrıntılarıyla belleğime çakılıp kaldı.

Annem uyandırdı. Sarı topuzlu pirinç karyolarının başucunda, duvarda asılı, içinde Kur'an bulunan sim işlemeli mavi atlas kese-yi aldı, öpüp başına koydu. Sonra o kese-yi boynuma geçirdi. Kızkardeşimi de salıncak-tan kaptı.

Perdesi açık pencereden, kıvılcımlar saçan, yalımlar püsküren, ateş kusan, kıpkızıl bir gökyüzü görünüyordu. Tavanda, döşeme-de, duvarlarda, kırmızı ışıklar oynuyor, büyüyüp küçülerek, uzayıp kısalarak... Ay-naya baktım: Yanan gökyüzü aynanın içine dolmuş...

Sokak kapısı gümgüm vuruluyor. Dışarda anlamsız bir uğultu, bağırp çağırımlar... Arasına bir çocuk ağlaması yada bir kadın çığlığı, uğultuyu yırtıyor.

Kıvılcımların, ateşten iri böcekler gibi, pen-cere camına çarptığını görüyordum, çıtırçıtır sesler, yangın sesi... Sonra pencerenin camı yokoluverdi, ya eridi, ya kırıldı... Yüzüme bir harlı sıcaklık vurdu.

Odanın kapısı itilerek açıldı birden. Bitakım adamlar doldu içeri... Elerine geçirdiklerini alıp alıp gidiyorlar. Annem, bu adamları yangından eşyamızı kurtarmaya çalışan iyi-liksever sanıyormuş.

Bir kucağında ben, bir kucağında kızkar-deşim, annem bizi merdivenden indirdi, açık duran sokak kapısının dışına çıkardı, eşige bıraktı, yeniden evin içine seğırtti.

Sokaktaki adamlar evin içine doluşurlar, içerdekiler de yağmaladıklarıyla dışarı çıkarlarken, üstümüze başımıza basıyor-lardı. Annem kucağında dikiş makinesi, öbür elinde oturakla geldi. Onsekiz yaşında-ki annemin o yangından kurtarabildiği iki ço-cuğuyla Kur'an, dikiş makinesi, bir de otu-raktı. Dikiş makinesi, annemin elemeğiyle satın almış olduğu çeğiziydi. Kardeşimin oturağını da şaşkınlıkla yangından kur-tarmış.

Bütün bu olanlar, beni hiç korkutmadı; bir ge-ce şenliğindeymişiz, bir bayram eğlencesin-deymişiz gibi geldi bana, belleğimde öylece kaldı.

Sokak kapısından sonra, film kopuyor. So-kak kapısıyla mezarlık arasında neler geç-tiğini hiç bilmiyorum, anımsamıyorum.

Ertesi sabah uyandığımda mezarlıktaydık. Geceyi orada açıkta geçirmişiz. Mezarlık, yangından kurtarılmış yoksul ev eşyalarıyla, şaşırmış insanlarla, ağlaşan çocuklarla do-luydu.

Evimizin yandığı yerin, Kasımpaşa'nın üstündeki «Yeniçeşme» denilen yer ol-duğunu çok sonraları öğrendim. Yıllarca ko-nuşuldu, kiracı olarak oturduğumuz evlerde: «Yeniçeşme'de bizim de bir evimiz vardı». Yıl, 1919, 1920 olacak... Babam yok ortalar-da. O, çok daha önceleri Anadolu'ya gitmiş, bizi öyle bırakıp... Anadolu'da Kurtuluş Sa-vaşı var.

Şiirlerinden Örnekler

BİR VARIM BİR YOKUM

Gökyüzüne bakacaksın bir güz öğlesi
Tanıyacaksın bir bulutta beni
Yazı yazarken göreceksin masada
Değişeceğim yavaş yavaş
Masam ata dönüşecek
Ben ben olmayan bir binici
Elinde kırbacı
At uzayıp gemileşecek

Bir kış ikindisinde bakınca
Ahşap evin kağşamış kaplamalarına
Tahtanın esmerliğinde damar damar biçim-
ler
Sesleniyorum sana bir budaktan
Bir döndürsen başını
Bulamazsın bir daha beni orda
Benim yerimde bir koç tosa kalkmış
Sonra bir şahmeranı zümrütanka kapmış

Duman duman bir ilk yaz akşamı
Derisi ürperen suya bak
Gözlerini ayırma ki beni göresin
Suyun halkalarından bir elimi uzatmışım
Kurtar gibisine kime belli değil
Sonra titreşiyor durgun suyun yüzü
Birsoyut resim oluyor grisi çok
Ebem kuşağı alacasında su kuşu

Bir yaz sabahı baktığın
Sıvası dökük eski bir duvar
Dalgalı lekeler arasında tanıyacaksın
Kocaman yüzüm gülüyor
Çevirme başını sakın
Göremezsın bir daha uçarım
Yüzümün yerinde işte bir karnabahar
Sonra horoza dönüşürüm ibiği karanfilden

Yeter ki sen görmek iste
Dört mevsimin gecesi gündüzü ve her yer-
de
Yaşamasam da seninle olurum
Sana kalmış beni görmek
Olduğum zamanlarda bile
İstersen yokum
Olmadığım zamanlarda bile
Dilersen varım

(1985)

BİR ANI

Duydun mu ölülerin sessiz alkışlarını
Hisar gömütlüğünde seni öperken

O seviden bende salt bir dinmez acı kaldı
Anımsadıkça batar anılar diken diken

Söyleyebiliyorsam hâlâ senin şiirini
Yüzyıl sonra ölsem yine de erken

En aklı başındayken olgun yaşımın
Bütün bu çılgınlıklarım sensizlikten
(1981)

DİRİLİŞ

Gittikçe artıyor yerçekimi
Çek elimden
Kurtarsın yerçekiminden
Aşkın çekimi

Akıyorum aşağılara sızım sızım
Duyuyorum içimdeki derinlikleri
Öpe öpe çek çıkar
Soluğunla dirilt beni

Kumsaldan nasıl sızarsa sular
Çöküyorum en dibe azar azar
Dağılıp parçalanıp ayrılıyorum
Topla beni tut beni

Yağmurca gözyaşlarınca
Aşağı aşağı çizgilerim
Al avuç avuç fırlat gökyüzüne
Yeniden yarat beni
(1985)

ÖLÜME EĞİLMEK

Uyumaya değil
Rüyalarım gidiyorum
Orada yaşayacağım isteğimce
Uyanıkken hiç yaşamadığım

Hepsi de gençti güzeldi
Sevdim sevildim diye aldanarak
Son gördüğüm onlar olacak
Bunca yıl seviye doyamadığım

Ölüme değil
Sonsuzluğa gidiyorum
Orda dinleneceğim gönlümce
Yaşarken hiç mi hiç dinlenemediğim

Kalemim yine elimde
Kâğıtlarım da önümde
Son uykusuna düşecek başım
Sağlığım da hiç eğmediğim

(1988)

GÜNEŞ DOĞUNCA

O çırılçıplak gecede
Sen sendin ben de ben
Bütün gece güneş açtık öpüşlerden
Gün doğunca ne olduk birden
O sabah kendi soluğumuzdan
Kar yağdırdık güneşten
Hep o korkuydu içimdeki
Ya sen de sen değilsen
(1980)

SEÇİM

Yürüye yürüye yolumu açtım
Kendimi köprü yapıp üstümden geçtim

Soluğumdan oluştu havam
Kendi havamda uçtum

Yüze yüze yaptım denizlerimi
Kendi denizlerimden göçtüm

Tırmanarak yükselttim kendi dağımı
Hergün daha yüceleri aştım

Görmek için önümü yaktım kendimi
Kendi ateşime kendim düştüm

Ne kuldan ne de Tanrı'dan
Bu sonu kendime kendim seçtim

(1979)

Daha Önce Yayımlanmamış Bir Şiiri

EN GÜZEL YERİNDE

Dün gece rüyamı gezdirdim sana
Tup elinden
Kurulmakta olan bir yapıya çıktık
İskelelerden geçip
Tuğlalardan kirişlerden atlayarak
Merdivenlerden duvarlardan
Onbirinci kattaymışız
Bir incir ağacındasın sen
Kucağıma alıp indiriyorum dallardan
Kuştan hafifsin
Benimse hiç ağırlım yok
Çok daha yükselecek bu yapı diyor
Olmayan katları gösteriyorum
Onbeşinci yirminci kat
Bulutlara uçuyoruz

İçinden gitmek geldiğini sezinliyorum
Seni kandırmak için
Dur diyorum
Rüyamın her yanını gezmedin ki daha
Kuşbakışı gösteriyorum
Burda havuz olacak
Kıyısında incir ağacı dut ağacı
Gölgesinde ikimiz

Hiçbir mutluluğum sürmez ki benim
Başlamasıyla biter
İşte yatağımız yastığımız bulutlardan
Rüyamın en güzel yerini gezdirecekken
Uyanıyorum birden
Sen kimbilir nerelerdeydin
Midilli (Hotel Lesvos beach-406)
25 Temmuz 1990

AZİZ NESİN

Y E T M İ Ş B E Ş İ N C İ Y A Ş I N D A

A Z İ Z N E S İ N

A handwritten signature of Aziz Nesin, written in black ink, featuring a long horizontal stroke extending to the left.

Hazırlayan
ALPAY KABACALI